

Antti-Jussi Railo

**TESTAMENTIN PERUUTTAMINEN
VAPAAMUOTOISENA OIKEUSTOIMENA JA
TESTAMENTIN
PERUUTTAMISTARKOITUKSEN ARVIOINTI**

Pro gradu -tutkielma
Elokuu 2016

Helsingin yliopisto
Oikeustieteellinen tiedekunta; perhe- ja jäämistöoikeus
Ohjaaja: Urpo Kangas

Tiedekunta/Osasto Fakultet/Sektion – Faculty Oikeustieteellinen tiedekunta		Laitos/Institution– Department Yksityisoikeuden laitos	
Tekijä/Författare – Author Antti-Jussi Railo			
Työn nimi / Arbetets titel – Title Testamentin peruuttaminen vapaamuotoisena oikeustoimena ja testamentin peruuttamistarkoituksen arviointi			
Oppiaine /Läroämne – Subject Perhe- ja jäämistöoikeus			
Työn laji/Arbetets art – Level OTM-tutkielma		Aika/Datum – Month and year Elokuu 2016	Sivumäärä/ Sidoantal – Number of pages VI + 113 tekstisivua + 4 sivua asia- ja oikeustapaushakemisto
Tiivistelmä/Referat – Abstract			
<p>Tutkielmassa käsitellään testamentin peruuttamistapoja sekä vapaamuotoiseen testamentin peruuttamiseen liittyviä ongelmia. Testamentin peruuttamista säätelee perintökaari. Perintökaaren mukaan testamentin peruuttamisen kannalta olennaista on, että testamentin peruuttaja ilmaisee testamentin peruuttamista koskevan tahdonilmaisun selvästi. Merkitystä ei ole sillä, missä muodossa testamentin peruuttamista koskeva tahdonilmaisu on annettu, kunhan peruuttamistarkoitus on perintökaaren tarkoittamalla tavalla ilmaistu selvästi. Tutkielmassa ei käsitellä keskinäisen testamentin peruuttamiseen liittyviä kysymyksiä eikä myöskään testamentin peruuttamiskelpoisuuteen liittyviä kysymyksiä.</p> <p>Tutkielma rakentuu kolmen tutkimuskysymyksen varaan ja etenee tutkimuskysymysten mukaisesti. Ensimmäinen tutkimuskysymys on, miten vapaamuotoiseen testamentin peruuttamiseen on päädytty. Tätä tutkimuskysymystä käsiteltäessä tutkielmassa perehdytään suomalaiseen ja ruotsalaiseen lainvalmisteluaineistoon. Lisäksi käsitellään oikeuskirjallisuutta, joka liittyy testamentin peruuttamiselta vaadittavaan muotoon.</p> <p>Toisena tutkimuskysymyksenä on, miten testamentin peruuttamistarkoitusta arvioidaan erilaisissa ristiriitatilanteissa, joissa testamentin tekijän peruuttamistarkoituksesta ei ole esittää riidatonta näyttöä. Lisäksi samaan tutkimuskysymyksen liittyvänä kysymyksenä on, minkälaisia tulkintaolettaimia peruuttamistarkoituksesta on muodostunut oikeuskirjallisuudessa ja oikeuskäytännössä. Tätä tutkimuskysymystä käsiteltäessä tutkielmassa käsitellään erilaisia peruuttamistapoja ja niihin liittyvää oikeuskirjallisuutta ja oikeuskäytäntöä.</p> <p>Kolmantena tutkimuskysymyksenä on, minkälaisia ongelmakohtia vapaamuotoiseen testamentin peruuttamiseen liittyy ja olisiko testamentin vapaamuotoisesta peruuttamisesta syytä luopua. Tämä tutkimuskysymys on nähtävissä tutkielman johtavimmaksi tutkimuskysymykseksi, joka on tausta-ajatuksena myös käsiteltäessä ensimmäistä ja toista tutkimuskysymystä. Tätä tutkimuskysymystä käsiteltäessä tutkielmassa pohditaan muotomääräysten yleisiä funktioita ja niiden soveltumista testamentin peruuttamiseen. Lisäksi tutkielmassa luodaan yleinen katsaus Euroopassa vallitseviin testamentin peruuttamisjärjestelmiin.</p> <p>Tutkielma toteutettiin tutkimalla oikeuslähteitä ja tutkielma nojautuu oikeuslähdeoppiin. Tutkielma toteutettiin täten soveltaen lainopillisen tutkimuksen metodeja. Tutkielma sisältää piirteitä sekä käytännöllisestä että teoreettisesta lainopista. Teoreettisen lainopin piirteet ilmenevät, kun tutkielmassa analysoidaan testamentin tekemisen ja peruuttamisen eroja niiden oikeusvaikutuksista käsin sekä tarkastellaan yleisesti muodon funktioiden soveltumista testamentin peruuttamiseen. Tutkielma sisältää myös käytännöllisen lainopin piirteitä, sillä tutkielmassa käsitellään testamentin peruuttamisesta esitettyjä tulkintakannanottoja sekä tulkitaan testamentin peruuttamiseen liittyviä oikeussääntöjä.</p> <p>Tutkielman johtopäätöksenä on, että testamentin vapaamuotoiseen peruuttamiseen liittyy pitkälti samankaltaisia ongelmia kuin suullisen testamentin tekemiseen. Ne perusteet, joilla aikoinaan perusteltiin testamentin määrämutoisuutta, soveltuvat myös testamentin peruuttamiseen. Tutkielman loppupuolella ehdotetaan, että testamentin täysin vapaamuotoisesta peruuttamisesta olisi syytä luopua ja siirtyä Euroopassa yleiseen järjestelmään, jossa testamentti voidaan peruuttaa joko testamentin muodossa tai testamentti hävittämällä.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords Muodon funktiot, testamenttioikeus, testamentin peruuttaminen, testamentin peruuttamistarkoitus			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited			
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information			

Sisällys

Lähteet	III
Oikeuskirjallisuus	III
Lainvalmisteluasiakirjat ja mietinnöt	VI
1 Johdanto	1
1.1 Testamentin peruuttaminen osana testamentin käsitettä	1
1.2 Kysymyksen asettelu ja aiheen rajaus	6
1.3 Tutkielman metodi ja lähteet	9
1.4 Tutkielman rakenne	12
2 Testamentin peruuttamisen muotoa koskevasta sääntelyhistoriasta	13
2.1 Johdanto.....	13
2.2 Oikeuskirjallisuudessa käyty keskustelu	13
2.3 Lainvalmistelu Suomessa ja Ruotsissa	20
2.3.1 Ruotsalainen lainvalmistelu.....	20
2.3.2 Kotimainen lainvalmistelu.....	24
2.3.2.1 Vuoden 1935 ehdotus	24
2.3.2.2 Vuoden 1936 lainvalmistelukunnan mietintö, vuoden 1938 ehdotus ja KKO:n lausunto vuodelta 1941	28
2.4 Vallitseva lainsäädäntö	31
3 Testamentin peruuttamistavat ja peruuttamistarkoituksen arviointi	33
3.1 Johdanto lukuun.....	33
3.2 Testamentin peruuttaminen testamentin muodossa.....	34
3.2.1 Peruuttamistarkoitus ilmaistaan suoraan testamentissa.....	34
3.2.2 Useita testamentteja ilman nimenomaista peruuttamismääräystä	37
3.2.2.1 Lähtökohta	37
3.2.2.2 Useita yleisjälkisäädöksiä ja osittaisperuuntumisen presumptio.....	40
3.2.2.3 Osittaisperuuntumisen presumptio useiden legaattien ja yleisjälkisäädösten tilanteissa	42
3.2.2.4 Useita legaatteja ja osittaisperuuntumisen presumptio.....	48
3.2.3 Jälkimmäisimmän testamentin pätemättömyys testamentin peruuttamistilanteissa	52
3.3 Testamentin peruuttaminen hävittämällä testamentti	58
3.3.1 Testamentin tahallinen hävittäminen.....	58
3.3.2 Testamentin häviäminen.....	60
3.4 Peruuttamistarkoituksen muutoin selkeä ilmaiseminen	67

3.4.1	Suullinen peruuttaminen ja peruuttamistarkoitus.....	67
3.4.2	Vapaamuotoinen peruutusasiakirja ja peruuttamistarkoitus.....	71
3.4.3	Testamentin yliviivaaminen ja peruuttamistarkoitus.....	74
3.4.4	Testamentin konkludenttinen peruuttaminen	78
3.5	Peruutuksen peruutus.....	82
4	Tulisiko täysin vapaamuotoisesta testamentin peruutettavuudesta luopua?	88
4.1	Johdanto lukuun.....	88
4.2	Testamentin peruutusjärjestelmät Euroopassa.....	88
4.2.1	Yleistä.....	88
4.2.2	Täysin muotosidonnaiset järjestelmät Euroopassa	89
4.2.3	Suhteellisen muotosidonnaiset järjestelmät Euroopassa	91
4.2.4	Täysin vapaamuotoiset järjestelmät Euroopassa	93
4.3	Muotomääräysten edut ja haitat testamentin peruuttamisen näkökulmasta	95
4.3.1	Muodon funktioiden soveltuminen testamentin peruuttamiseen.....	95
4.3.2	Mitä tämänhetkisiä vapaamuotoiseen peruuttamiseen liittyviä ongelmia poistuisi vapaamuotoisuudesta luopumisen kautta?	101
4.3.3	Muotomääräysten haitat	103
4.3.4	Johtopäätös	107
5	Lopuksi	108
	Asiahakemisto	114
	Oikeustapaushakemisto	115
	Korkein oikeus.....	115
	Hovioikeudet	115
	Ruotsalainen oikeuskäytäntö	116

Lähteet

Oikeuskirjallisuus

Aarnio, Aulis

Jälkisäädökset. Testamenttioikeuden oppikirja. 2. uudistettu painos. Lainopillisen ylioppilastiedekunnan kustannustoimikunta. Helsinki 1975.

Laintulkinnan teoria. Wsoy. Helsinki 1989.

Kysymyksiä testamenttioikeuden alalta. Vammala 1969.

Minun metodini. Julkaisussa Minun metodini. Toim. Juha Häyhä. Porvoo 1997.

Muodon merkitys oikeudellisessa käyttäytymisessä. Oikeustiede Jurisprudentia 1972:1, s. 185 - 220.

Muodon uusi tuleminen. Lakimies 3/1994, s. 273 - 286.

Aarnio, Aulis - Kangas Urpo

Suomen jäämistöoikeus II. Testamenttioikeus. Talentum. Helsinki 2015.

Arnholm Carl Jakob

Arveretten, 6.painos. Oslo 1982.

Becman, Nils

Svens familjerättspraxis, Stockolm 1965.

Benzon, Viggo

Den danske arveret, 3 udg. København 1931.

Bergman, C.G

Testamentet i 1600-talets rättsbildning. Lund: H.Ohllson, 1918.

Borum, O.A

Arveretten. Den legala arvdekomst og testamente. 1950.

Calonius, Matthias

Siviilioikeuden luennot. 2.laitos. Porvoo 1998.

Caselius, Ilmari

Mietteitä oikeustoimen määrämuotoisuudesta, Lakimies no. IV 1958, s. 445 - 460.

Chydenius, J.W

Läröbok i finsk arfs- och testamentsrätt. Helsingfors 1920.

Ekeberg, Bilger - Guldberg, Harry

Den nya testamentslagen jämte dithörande författningar med förklaringar, Stockolm, Norstedt, 1931.

Grab Louis, Wood John

International succession, Oxford University Press, 2015. Fourth edition.

Hambro, Peter

Tillbakekall av testamenter, Gyldendal akademisk, Oslo 2009.

Heikonen, A.R

Testamentin peruuttamisesta. Lakimies 1941, s. 253 - 275.

Helin, Markku

Testamentin muoto. Lakimies 7-8/2002, s. 1153 - 1167.

Holmbäck, Åke

Om 1686 års testamentsstadga. Föreläsningar vid Uppsala Universitet. Stockholm 1916.

Hirvonen, Ari

Mitkä metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan. Yleisen oikeustieteen julkaisuja 17. Helsinki 2011.

Husa, Jaakko

Valkoista yksisarvista pyydystämässä vai mörköä paossa - oikeaa oikeusvertailua? Lakimies 5/2010.

Kangas, Urpo

Kaikella on aikansa. Lakimies 6-7/1998, s. 1097 - 1088.

Minun metodini. Julkaisussa Minun metodini. Toim. Juha Häyhä. Porvoo 1997.

Lahtinen, Osvi

Oikeustoimen muoto-ongelmasta. Lakimies 1957, s. 134.

Lilius, F.O

Testamentin muodosta suomen oikeuden mukaan. J.Simeliuksen perill. Kirjapaino-
osakeyhtiö. Helsinki 1903.

Testamentin peruuttamisesta. Lakimies 1925, s. 101 - 120.

Lohi, Tapani

Legaatinsaajan oikeusasemasta. Talentum, 2011.

Muotovirheinen testamentti ja kiinteistösaannon lainhuudatus. Defensor Legis 2000/6 , s.
936.

Muukkonen, P.J

Muutosäännökset. Varallisuus oikeudellisia sopimuksia koskeva tutkimus. Suomalaisen
lakimiesyhdistyksen julkaisuja, A-Sarja, N:o 57. Vammala 1958.

Mäki-Petäjä-Leinonen, Anna

Dementoituvan henkilön oikeudellinen asema. Gummerus kirjapaino Oy. Jyväskylä 2003.

Mäki-Petäjä-Leinonen, Anna - Juva, Kati - Pirttilä, Tuula

Dementoituvan ihmisen oikeudellinen toimintakyky ja sen lääketieteellinen arviointi. La-
kimies 6/2006, s.942-970.

Nordling, E.V

Föreläsningar öfver Ärfda Balken. Uppsala 1872.

Föreläsningar öfver Ärfa Balken. Uppsala 1885.

Olivecrona, Knut

Testamentsrätten enligt svensk lagstifning. Uppsala 1898.

Palmgren, Gunnar

Suomen Siviilioikeus pääpiirteittäin, I , perhe- ja jäämistöoikeus. Suomalaisen lakimiesyh-
distyksen julkaisuja, B-Sarja, N:o 8.

Rautiala, Martti

Perintö ja testamentti uuden perintökaaren mukaan. Suomen lakimiesliiton kustannus. Vammala 1967.

Testamentin käsitteestä ja kuolemanvaraislahjasta. JFT 1957.

Testamentin tekemisestä ja pätemättömyydestä. Suomen lakimiesliiton kustannus. Helsinki 1956.

Saarenpää, Ahti

Tasajaon periaate. Tutkimus jäämistöoikeudellisen tasajaon periaatteen toteuttamisesta tuomioistuimien käytännössä. Juridica Ky. Vammala 1980.

Unneberg, Inge

Arveretten med dødsboskifte. Tano, Oslo, 1990

Ylöstalo, Matti

Peruutetun testamentin voimaansaattamisesta. Defensor Legis 1953:3-4.

Testamentin moitteesta. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja b-sarja. Porvoo, 1953.

Testamentin tulkinnasta. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja b-sarja. Helsinki 1954.

Walén, Gösta

Kommentar till ärvdabalken. Del 1 (1-17 kap.), Arv och testamente. Stockholm. Nodrsteds juridik, 2000.

Wrede, R.A

Perintökaaren selityksiä. Porvoo 1946.

Lainvalmisteluasiakirjat ja mietinnöt

Esitys N:o 94/1952

Ehdotus laiksi perintökaaren 16-luvun muuttamisesta.

HE 6/1964

Hallituksen esitys eduskunnalle perintölainsäädännön uudistamisesta.

Justitsiarevisionin pöytäkirjat vuodelta 1801, II osa fol.834

Kuninkaan lausuma testamentin todistajien roolista.

KKO:n lausunto 1941

Korkeimman oikeuden lausunto esitysehdotuksesta perintölaiksi 194. Helsinki 1965.

Lvk 5/1938

Ehdotus hallituksen esitykseksi eduskunnalle perintölaiksi sekä siihen liittyvä lainvalmistelukunnan mietin 1938.

Lvk 2/1936

Lainvalmistelukunnan mietintö niiden huomautusten johdosta, joita hovioikeudet ja eräät yhdistykset ovat esittäneet lainvalmistelukunnan ehdotuksesta perintö- ja testamenttilainsäädännön uudistamiseksi.

Lvk 2/1935

Ehdotus perintö- ja testamenttilainsäädännön uudistamiseksi. Lainvalmistelukunnan julkaisu (Ehdotus).

Oikeusministeriön työryhmämietintöjä

Oikeusministeriön työryhmämietintö 2004:6, perintökaaren uudistamistarpeet.

Ruotsin lainvalmistelua, Sou 1929:29

Lagberedningens förslag till revision av ärvdabalken III. Förslag till lag om testamente m.m. Stockholm 1929 (SOU 1929:22).

Tanskan lainvalmisteluaineistoa

Den danske Betaening om revisjon af arvelovgivningen nr 1473/Kobenhavn 2006.

1 Johdanto

1.1 Testamentin peruuttaminen osana testamentin käsitettä

Testamentilla testamentin tekijä pyrkii ilmaisemaan, miten testamentin tekijän jäämistö on jaettava hänen kuolemansa jälkeen. Testamentti on määrämuotoinen oikeustoimi.¹ Perintökaaren (PK) 10:1:n mukaan testamentti on tehtävä kirjallisesti kahden todistajan ollessa yhtäaikaa läsnä. Todistajien on sen jälkeen, kun testamentin tekijä on allekirjoittanut testamentin tai tunnustanut siinä olevan allekirjoituksensa, todistettava testamentti nimikirjoituksillaan. Lisäksi todistajien tulee tietää, että asiakirja on testamentti.

Testamenttia on pyritty määrittelemään täsmällisesti oikeuskirjallisuudessa monia kertoja.² Mikään näistä määrittely-yrityksistä ei ole johtanut sellaiseen tyhjentävään testamentin määritelmään, jolla testamentti pystyttäisiin aina täysin erottamaan muista oikeustoimista.³ Testamenttia ei ole määritelty myöskään lainsäädännössä.

Siitä huolimatta, että testamentista ei ole esitetty määritelmää, jolla kyettäisiin aina täysin erottamaan testamentti muista oikeustoimista, on oikeuskirjallisuudessa vakiintunut seuraava määritelmä:

*" Testamentti on peruutettavissa oleva jäämistöä koskeva kuolemanvarainen, vastikkeeton ja yksipuolinen oikeustoimi."*⁴

---

¹ Määrämuotoisella oikeustoimella tarkoitetaan, että tiettyyn oikeustoimeen tulee liittyä tahtomisen lisäksi määrättyjä muodollisia seikkoja, jotka tekevät oikeustoimesta tietyn pätevän oikeustoimen. Ks. tarkemmin esim. Lahtinen 1957, s.134.

² Näistä määritelmistä ks. esim. Aarnio 1969, s. 1 - 65 ja Aarnio 1975, s. 23 - 39, Chydenius 1920, s. 153 - 161, Lilius 1903, s. 143 - 145, Nordling 1872, s. 187, Rautiala 1957, s. 243, Rautiala 1967, s. 197 ja Wrede 1946, s. 200 - 202.

³ Aarnio 1975, s. 35, Aarnio - Kangas 2015, s. 20 ja Rautiala 1967, s. 196.

⁴ Aarnio - Kangas 2015, s. 21.

Yksipuolisuutta tunnusmerkkinä korosti jo Lilius, jonka mukaan testamentin tunnusmerkkinä on etupäässä testamentin yksipuolisuus.⁵ Testamentin yksipuolisuudella tarkoitetaan, että testamentin pätevyys edellyttää vain sen, että testamentti on tehty PK 10:1:n mukaisessa muodossa ja testamentin tekijä on ollut testamentin tekohetkellä kelpoinen tekemään testamentin. Muiden osapuolten, kuten testamentin saajien, ei edellytetä miltään osin reagoivan testamenttiin eikä heidän tarvitse edes tietää testamentin olemassaolosta.⁶ Yksipuolisuus ei kuitenkaan ole sellainen tunnusmerkki, joka yksinään osoittaisi oikeustoimen testamentiksi, sillä on olemassa myös lukuisia muita yksipuolisia oikeustoimia.⁷ Yksipuolisesta oikeustoimesta mainittakoon esimerkkinä PK 17:2:n mukainen perinnöstä luopuminen, jonka oikeusvaikutukset alkavat, kun perillinen on ilmoittanut perittäväälle luopuvansa perinnöstä.

Kuolemanvaraisuus tunnusmerkkinä viittaa siihen, että testamentin oikeusvaikutukset alkavat vasta testamentin tekijän kuollessa.⁸ Tätä piirrettä testamentin osalta vahvistaa myös lainsäädäntö, sillä PK 17:1:n mukaan sopimus elossa olevan henkilön jäämistöstä on pätemätön. Lisäksi PK 17:2:ssä säädetään, että lahjanlupaukseen, jota ei ole täytettävä antajan eläessä, on sovellettava, mitä testamentista on säädetty. Näin ollen lahjaan ei voida liittää ehtoa, jonka mukaan lahjansaaja saa lahjan vasta lahjan antajan kuollessa ellei kyseessä ole tosiasiallisesti testamentin muodossa annettu testamenttimääräys. Perittävä voi täten antaa sitovia määräyksiä jäämistöstään ainoastaan testamentin muodossa.⁹ Myöskään kuolemanvaraisuus testamentin tunnusmerkkinä ei riitä yksin erottamaan testamenttia muista oikeustoimista, sillä muun muassa kiinteistönkauppa on mahdollista tehdä siten, että kauppaan liitetään kaupan osapuolen kuolemaan liittyviä ehtoja.¹⁰ Lisäksi henkilöllä on mahdollisuus

---

⁵ Lilius 1903, s. 143. Ks. myös Wrede 1946, s. 200.

⁶ Aarnio - Kangas 2015, s. 49, Lilius 1903, s. 143, Rautiala 1967, s. 197 ja Ylöstalo 1954, s. 34 - 36. On huomion arvoista, että testamentin ei ole aina ajateltu olevan tällä tavoin yksipuolinen oikeustoimi, joka ei edellytä muiden tahojen reagoimista ollakseen pätevä. Aiemmin mm. Wrede katsoi, että koska testamentti loukkasi lakimääräisiä perillisiä, oli testamentin pätevyyden edellytyksenä, että perilliset hyväksyivät testamentin. Ks. Wrede 1946, s. 196

⁷ Aarnio 1975, s. 38 ja Aarnio - Kangas 2015, s. 50.

⁸ Näin mm. Aarnio - Kangas 2015, s. 23, Chydenius 1920, s. 154, Heikonen 1941, s. 253 - 254, Lilius 1903, s. 143, Rautiala 1967, s. 198, Ylöstalo 1954, s. 32 ja Wrede 1946, s. 201. Ks. myös Aarnio 1969, s. 18 - 30.

⁹ Aarnio - Kangas 2015, s. 25.

¹⁰ Aarnio 1975, s. 33.

määrätä jäämistöstään myös muutoin kuin testamentin muodossa, mikä onnistuu esimerkiksi henkivakuutuksen ottamisella ja henkivakuutuksen edunsaajan määräämisellä.¹¹

Vastikkeettomuudella testamentin tunnusmerkkinä tarkoitetaan sitä, että testamentin tekijä tekee testamentin omista lähtökohdistaan käsin eikä hänelle suoriteta vastiketta testamentin tekemisestä.¹² Esimerkiksi Rautiala on tuonut nimenomaisesti esiin, että testamentti on vastikkeeton oikeustoimi ja olennaista on se, muodostaako vastikkeen saaminen määräyksen sopimukseksi.¹³ Mikäli vastikkeen saaminen muodostaa oikeustoimesta käytännössä sopimuksen, ei Rautialan mukaan kyse ole enää testamentista. Rautiala toteaa kuitenkin, että vastikkeen saaminen ei aina tarkoita sitä, että oikeustoimea ei voitaisi pitää enää testamenttina.¹⁴ Myös Ylöstalo katsoo, että testamentti on vastikkeeton oikeustoimi.¹⁵ Aarnio ja Kangas puolestaan lähtevät siitä, että testamentti voi olla myös vastikkeellinen ja vastikkeettomuus ei erota testamenttia muista oikeustoimista.¹⁶ Aarnion ja Kankaan näkemykseen on helppo yhtyä, sillä ei ole estettä sille, että testamentin tekijä tekee testamentin tietyn henkilön hyväksi esimerkiksi vastikkeeksi testamentin tekijän hoitamisesta. Näin myös lienee usein asianlaita todellisuudessaakin.

Testamentin tunnusmerkkinä on edellä kuvatussa määritelmässä mainittu myös, että testamentti voi koskea ainoastaan testamentin tekijällä kuolinhetkellä olevaa omaisuutta.¹⁷ Tämän tunnusmerkin osalta voidaan kuitenkin todeta, että testamenttia on mahdollista pitää testamenttina ilman, että testamentti sisältää määräyksiä testamentin tekijän omaisuuteen liittyen. Esimerkkinä voidaan mainita vaikkapa PK 15:4:ssä säännelty perinnöttömäksi

---

¹¹ Aarnio - Kangas, 2015, s. 25.

¹² Aarnio 1969, s. 30 - 34 ja Aarnio 1975, s. 29.

¹³ Rautiala 1957, s. 257.

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Ylöstalo 1954, s. 41. Tältä osin on kuitenkin syytä huomauttaa, että Ylöstalo pohtii testamentin tunnusmerkkejä nimenomaan testamentin tulkinnan näkökulmasta. Ylöstalon mukaan testamentin luonne vastikkeettomana oikeustoimena vaikuttaa testamentin tulkintaan. Hän ei sinänsä ota niin tarkasti kantaa siihen, voidaanko vastikkeellinen oikeustoimi katsoa testamentiksi, vaan olettaa testamentin vastikkeettomaksi oikeustoimeksi.

¹⁶ Aarnio 1975, s. 29 ja Aarnio - Kangas 2015, s. 35.

¹⁷ Aarnio 1969, s. 7 - 18, Aarnio 1975, s. 24, Aarnio - Kangas 2015, s. 29, Lilius 1903, s. 143 ja Rautiala 1967, s. 198.

tekeminen, jota koskeva määräys on annettava testamentille säädetyssä muodossa. Näin ollen testamentti voidaan tehdä ainoastaan sen vuoksi, että sillä määrätään joku rintaperillisistä perinnöttömäksi ilman, että testamenttiin sisällytetään muutoin jäämistön jakoa koskevia määräyksiä.

Viimeisin edellä mainitun oikeuskirjallisuudessa usein käytetyn testamenttimääritelmän testamentin tunnuspiirteistä on testamentin vapaa peruutettavuus.¹⁸ Tämä testamenttiin liittyvä tunnusmerkki on tämän tutkielman aiheena ja siksi olennaisin tunnusmerkki tämän tutkielman kannalta. Aarnio ja Kangas tuovat esiin, että testamentin peruutettavuutta on pidettävä pikemminkin testamentin liitännäisenä tunnusmerkkinä, koska peruutettavuus ilmenee suoraan laista. Kuolemanvaraisista oikeustoimista vain testamentti on aina ja vapaamuotoisesti peruutettavissa.¹⁹ Tästä seuraa, että mikäli ylipäänsä määritellään tietty kuolemanvarainen oikeustoimi vapaasti peruutettavissa olevaksi, tulee tällöin jo tietää oikeustoimen olevan testamentti, koska kuolemanvaraisista oikeustoimista vain testamentti on aina ja vapaamuotoisesti peruutettavissa.²⁰

Testamentin vapaa peruutettavuus omaksuttiin jo vuoden 1734 lain perintökaassa (Vuoden 1734 PK 16:3). Kyseisen lain testamentin peruuttamista koskeva säännös oli seuraavanlainen:

"Jos joku on testamenttinsa muuntanut taikka peräyttänyt, olkoon hänellä viimeisellä tahdollansa voima, vaikka hän edellisessä olisi sitoutunutkin pitämään sen muuntamatta tahi peräyttämättä."

Voidaankin todeta, että testamentin vapaan peruutettavuuden periaate on vallinnut oikeusjärjestelmässämme jo hyvin pitkään, eikä siitä ole syntynyt keskustelua. Testamentin vapaan peruutettavuuden periaate omaksuttiin, koska ajateltiin, ettei kukaan voi säätää itselleen sellaista lakia, joka estäisi tekemästä uuden testamentin tai peruuttamasta aiempaa

---

¹⁸ Aarnio 1969, s. 34, Chydenius 1920, s. 154, Lilius 1903, s.143 ja Rautiala 1967, s. 197

¹⁹ Aarnio 1975, s. 39 ja Aarnio - Kangas 2015, s. 50.

²⁰ Ibid.

testamenttia.²¹ Vapaan peruutettavuuden voidaan katsoa seuraavan jo testamentin käsitteestä, koska testamentilla testamentin tekijä ilmaisee yksipuolisesti viimeisen tahtonsa. Tämän vuoksi viimeinen tahto ei voi olla sidottu aiemmin tehtyyn testamenttiin, jos aiempi testamentti ei enää vastaa testamentin tekijän tahtoa.²²

Sen sijaan keskustelua on käyty enemmän siitä, onko testamentin peruuttamiselta vaadittava samaa muotoa kuin testamentin tekemiseltä. Viime vuosisadan alussa oli vallalla näkemys, jonka mukaan testamentti tuli aina peruuttaa samassa muodossa, kuin testamentti on tehtävä.²³ Myöhemmin sekä oikeuskirjallisuudessa että oikeuskäytännössä asetettiin sille kannalle, että testamentti on peruutettavissa vapaamuotoisesti eikä testamentin peruuttamiselta vaadita samaa muotoa kuin testamentin tekemiseltä vaaditaan.²⁴ Sitten säännös testamentin vapaamuotoisesta peruuttamisesta säädettiin perintökaareen. Säännös on nykyisin PK 10:5:ssä. Oikeutta testamentin peruuttamiseen voivat rajoittaa erilaiset testamentinteko- tai peruuttamiskelpoisuuden puuttumiseen liittyvät seikat. Vahva pääsääntö kuitenkin on, että testamentin voi peruuttaa milloin tahansa vapaamuotoisesti.

Testamentin peruuttamisesta säädetään nykyisin PK 10:5:ssä. Säännöksen mukaan:

"Jos testamentin tekijä on siinä järjestyksessä, kuin testamentin tekemisestä on säädetty, peruuttanut määräyksensä tai jos hän on hävittänyt testamentin tahi muutoin selvästi ilmaissut, ettei määräys enää vastaa hänen viimeistä tahtoaan, on määräys tehoton.

Lupaus olla peruuttamatta testamenttia ei ole sitova."

Säännöksen mukaan testamentti voidaan peruuttaa kolmella vaihtoehtoisella tavalla: tekemällä uusi testamentti, hävittämällä testamentti tai muutoin ilmaisemalla selvästi, että testamenttimääräys ei enää vastaa testamentin tekijän viimeistä tahtoa. Säännöksen mukaan

---

²¹ Calenius 1998, s. 483.

²² Rautiala 1967, s. 247.

²³ Ks. esim. Nordling 1872, s. 242 ja Chydenius 1920, s. 267. Perusteluihin palataan tässä tutkielmassa jäljempänä.

²⁴ Ks. esim. Olivecrona 1898, s. 302, Lilius 1925, s. 108 -109 ja Heikonen 1941, s. 266 - 267. Perusteluihin palataan tässä tutkielmassa jäljempänä.

olennaista jokaisen peruuttamistavan kohdalla on, että testamentin tekijä selvästi ilmaisee, että testamentti ei enää vastaa hänen tahtoaan. Testamentin peruuttamiselta ei vaadita tiettyä määrämuotoa, vaan se on mahdollista tehdä täysin vapaamuotoisesti, kunhan testamentin tekijän peruuttamistarkoitus tulee selkeästi esille. PK 10:5:2:n mukaan lupaus olla peruuttamatta testamenttia ei ole sitova. Näin ollen testamentin tekijä voi aina peruuttaa testamenttinsa, vaikka testamentin tekijä olisi testamentissaan tai muussa asiakirjassa sitoutunut olevansa peruuttamatta testamenttiaan.²⁵ Näitä peruuttamistapoja ja peruuttamistarkoituksen arviointia tarkastellaan tässä tutkielmassa jäljempänä.

Vapaa peruutettavuus on edellä kerrotulla tavalla korostuneesti testamenttiin liittyvä tunnusmerkki, sillä testamentti on ainoa kuolemanvaraisuuteen liittyvä oikeustoimi, joka on myös vapaasti peruutettavissa.²⁶ Muilta osin edellä mainittuja testamentin tunnusmerkistöjä tarkasteltaessa on huomioitava, että vaikka ne eivät yksittäisinä tunnusmerkkeinä erottaisikaan testamenttia aina muista oikeustoimista, osoittavat ne yhdessä kuitenkin, että kyseessä saattaa olla testamentti.²⁷ Tosiasiallisesti usein lienee kuitenkin melko selvää, milloin kyse on testamentissa ja milloin ei.

1.2 Kysymyksen asettelu ja aiheen rajaus

Tässä tutkielmassa käsitellään testamentin peruuttamista vapaamuotoisena oikeustoimena. Tutkielma rakentuu kolmen tutkimuskysymyksen varaan, jotka ovat seuraavat:

- 1. Miten on päädytty siihen, että testamentin peruuttaminen on vapaamuotoinen oikeustoimi, kun testamentin tekeminen on määrämuotoinen oikeustoimi?*
- 2. Miten testamentin peruuttamistarkoitusta arvioidaan erilaisissa ristiriitatilanteissa, joissa testamentin tekijän peruuttamistarkoituksesta ei ole riidatonta näyttöä? Minkälaisia tulkintaolettamia peruuttamistarkoituksesta on syntynyt oikeuskirjallisuudessa ja oikeuskäytännössä ristiriitatilanteiden varalle?*

---

²⁵ Muun muassa Norjan oikeudessa tilanne on toisin. Norjassa on mahdollista tehdä testamentti itseään sitovaksi. Ks. tarkemmin Arnholm 1982, s. 250. Lisäksi henkivakuutuksen edunsaajamääräykseen on mahdollista sitoutua siten, ettei edunsaajamääräystä ole myöhemmin mahdollista muuttaa.

²⁶ Aarnio 1975, s. 39 ja Aarnio - Kangas 2015, s. 50.

²⁷ Aarnio 1975, s. 38.

3. Minkälaisia ongelmakohtia nykyiseen vapaamuotoiseen testamentin peruuttamiseen liittyy ja olisiko testamentin vapaamuotoisesta peruuttamisesta syytä luopua?

Tutkielmassa selvitetään, miten testamentin peruuttamiseen liittyvissä ristiriitatilanteissa, joissa selvitys testamentin tekijän peruuttamistarkoituksesta on ristiriitaista, arvioidaan ja ratkaistaan peruuttamistarkoitukseen liittyviä kysymyksiä. Johtavana tausta-ajatuksena on se, onko vapaamuotoiselle peruuttamiselle rakentuva järjestelmämme toimiva vai tulisiko vapaamuotoisesta testamentin peruuttamisesta luopua. Tutkimuksessa perehdytään myös siihen, millä perusteilla vapaamuotoiseen järjestelmään on päädytty. Historiallinen tarkastelu on tutkielman tutkimuskysymysten valossa tärkeää, koska kuten Kangas on osuvasti todennut: "Ajan ankara seula usein pelkistää selvästi esiin seikkoja, joiden havaitseminen on välttämätöntä, jotta järjestelmän kokonaisuus käy käsitettäväksi."²⁸

Tutkimuskysymykset ovat relevantteja, koska testamentin peruuttamiseen liittyvät testamenttiriidat ovat pitkälti kysymyksiä siitä, onko testamentin tekijän peruuttamistarkoituksesta riittävän selkeä näyttö.²⁹ Nykyisen lainsäädäntömme valossa testamentin peruuttamiselta vaaditaan vain, että testamentin tekijä on selvästi ilmaissut peruuttamistarkoituksensa. Tämän vuoksi oletamat peruuttamistarkoituksesta erilaisissa olosuhteissa ovat merkittäviä, sillä ne usein ratkaisevat ristiriitaiset ja epäselvät tilanteet, joissa selvää näyttöä testamentin tekijän peruuttamistarkoituksesta ei ole. Perittävän kuoltua voi usein olla vaikeaa näyttää testamentin tekijän peruuttamistarkoituksesta selkeää näyttöä, joten peruuttamistarkoitusta joudutaan tulkitsemaan perittävän kuolemaa edeltävien olosuhteiden perusteella. Kun selkeää näyttöä peruuttamistarkoituksesta on vaikea esittää perittävän kuoleman jälkeen, erilaiset oletamat peruuttamistarkoituksesta ovat merkittäviä.

On myös perusteltua pohtia sitä, olisiko perusteita luopua vapaamuotoisesta testamentin peruuttamisesta, sillä perittävän peruuttamistarkoituksesta voi edellä kerrotun mukaisesti olla hyvin vaikeaa näyttää näyttöä perittävän kuoleman jälkeen. Mikäli oikeuskirjallisuudes-

---

²⁸ Kangas 1997, s.92.

²⁹ Peruuttamistarkoitukseen liittyviä oikeustapauksia ks. esim. Aarnio - Kangas 2015, s. 421 - 495

sa ja oikeuskäytännössä on luotu paljon erilaisia oletettavia peruuttamistarkoituksesta, on perusteltua kysyä, olisiko parempi säätää muotomääräykset peruuttamistarkoituksen ilmaisemiselle eli toisin sanoen testamentin peruuttamiselle, jolloin testamentin tekijän viimeistä tahtoa olisi helpompi noudattaa? Mikäli peruuttamistarkoituksesta kehitetyt olettavat tosiasiallisissa usein ratkaisevat riittävät tilanteet, toteutuuko testamentin tekijän viimeinen tahto? Voidaanko näissä olosuhteissa testamentin tekijän viimeistä tahtoa aina kunnioittaa? Ja voitaisiinko testamentin tekijän viimeistä tahtoa kunnioittaa paremmin järjestelmässä, jossa peruuttamiselle olisi asetettu tiettyjä muotovaatimuksia?

Olen rajannut tämän tutkielman ulkopuolelle keskinäisen testamentin peruuttamisen, koska keskinäisen testamentin peruuttamiseen liittyvät kysymykset eivät sovi tutkielman näkökulmaan. Keskinäisen testamentin peruuttamiseen liittyvät oikeudelliset kysymykset lähtevät siitä, onko keskinäinen testamentti ylipäänsä yksipuolisesti peruutettavissa ja miltä osin. Tässä tutkimuksessa puolestaan lähdetään liikkeelle testamentin vapaasta peruutettavuudesta ja huomiota kiinnitetään peruuttamistarkoituksen arviointiin sekä peruuttamiseen muutoin vapaamuotoisena oikeustoimena. Näin ollen keskinäiseen testamentin peruuttamiseen liittyvät seikat eivät sovi tutkielman näkökulmaan.³⁰ Lisäksi tutkielman rajallisuuden vuoksi on perusteltua rajata keskinäisen testamentin peruuttamiseen liittyvät kysymykset tutkielman ulkopuolelle.

Olen rajannut tämän tutkielman ulkopuolelle myös kysymyksen testamentin peruuttamiskelpoisuudesta eli siitä, milloin henkilö on kykenevä muodostamaan ja ilmaisemaan peruuttamistahtonsa ja milloin ei.³¹ Peruuttamiskelpoisuus ei sovi tutkielman näkökulmaan, sillä se edellyttäisi holhousoikeudellista pohdintaa. Holhousoikeudellinen pohdinta siitä, milloin henkilöllä on riittävä ymmärrys testamentin peruuttamiseen ei sovi tämän tutkielman näkökulmaan ja vaikka sen voisikin liittää testamentin peruuttamistarkoituksen arviointiin yhtenä osatekijänä, johtaisi se tutkielman liialliseen laajuuteen.³² Tutkielmassa kes-

---

³⁰ Keskinäisen testamentin peruuttamisesta ja siihen liittyvästä problematiikasta, ks. esim. Aarnio - Kangas 2015, s. 504 ja Rautiala 1967, s. 256.

³¹ Peruuttamiskelpoisuudesta ks. esim. Aarnio - Kangas 2015, s.423. ja Mäki-Petäjä-Leinonen, Juva ja Pirttilä 2006, s. 944.

³² Voihan ajatella, että mikäli testamentin peruuttamiskelpoisuudesta ei ole täyttä selvyyttä tai peruuttamiskelpoisuudesta on ristiriitaista näyttöä, vaikuttaisi se myös peruuttamistarkoituksen arviointiin ja tulkintaan.

kitytään nimenomaan peruuttamistarkoituksen arviointiin sekä testamentin peruuttamisen vapaamuotoisuuteen liittyviin näkökohtiin.

1.3 Tutkielman metodi ja lähteet

Oikeustieteen metodeilla tarkoitetaan tutkimusmenetelmiä eli tarkemmin sitä, kuinka oikeudesta hankitaan tietoa, kuinka tietoa analysoidaan ja miten johtopäätöksiä tuotetaan.³³ Lainopillinen eli oikeusdogmaattinen tutkimus tutkii voimassaolevaa oikeutta.³⁴ Lainopilliselle tutkimukselle on perinteisesti nähty kaksi tehtävää. Ensinnäkin lainopillinen tutkimus selvittää oikeussääntöjen sisältöä eli tulkitsee oikeussääntöjä. Toiseksi lainopillinen tutkimus systematisoi oikeudellisia sääntöjä ja kokonaisuuksia.³⁵ Lainopillista tutkimusta, joka tulkitsee oikeussääntöjä, voidaan kutsua käytännölliseksi lainopiksi ja systematisoivaa lainoppia voidaan kutsua teoreettiseksi lainopiksi.³⁶ Lainopin tulkinnat puolestaan perustuvat oikeuslähteisiin.³⁷

Tämä tutkielma kohdistuu edellä jaksossa 1.2 kerrotuista näkökulmista testamentin peruuttamiseen. Tutkimuskohteena on täten voimassaoleva oikeus. Tutkielmassa selvitetään testamentin peruuttamiseen liittyvää peruuttamistarkoituksen arviointia, nykyisen lainsäädäntömme perusteluja sekä sitä, onko vapaamuotoiselle peruuttamiselle perustuva järjestelmä toimiva vai tulisiko vapaamuotoisesta testamentin peruuttamisesta luopua. Tutkielman lähteet ovat ainoastaan oikeuslähteitä eli tutkielma nojautuu ja sitoutuu oikeuslähteisiin ja oikeuslähdeoppiin.³⁸ Näin ollen tämä tutkielma on lainopillinen tutkimus. Tutkielmassa sekä tulkitaan että systematisoidaan testamentin peruuttamiseen liittyviä oikeussääntöjä.

---

³³ Hirvonen 2011, s. 9.

³⁴ Hirvonen 2011, s. 21.

³⁵ Aarnio 1997, s. 36 - 37.

³⁶ Aarnio 1997, s. 36 - 37 ja Hirvonen 2011, s. 25.

³⁷ Hirvonen 2011, s. 41.

³⁸ Oikeuslähteistä ja oikeuslähdeopista ks. tarkemmin Aarnio 1989, s. 220 - 221 ja Hirvonen 2011, s. 41 - 45

Katson tutkielman sisältävän piirteitä sekä käytännöllisestä lainopista että teoreettista lainopista. Teoreettiselle lainopille on ominaista, että siinä analysoidaan ja jäsennetään käsitteitä, eritellään käsitteitä ja muutoin muodostetaan ikään kuin pohjaa käytännölliselle lainopille.³⁹ Tässä tutkielmassa analysoidaan testamenttioikeudellisia käsitteitä siten, että pohditaan testamentin tekemisen ja peruuttamisen eroja erityisesti niiden oikeusvaikutuksista käsin. Pohdinnan tarkoituksena on herättää kysymys, tulisiko testamentin tekemistä ja peruuttamista pitää käsitteellisesti olennaisesti erilaisina oikeustoimina. Tämä käsiteanalysointi sisältää myös teoreettiselle lainopille ominaista käsiteanalyysiä.

Tutkielma sisältää kuitenkin enemmän piirteitä käytännöllisestä lainopista kuin teoreettisesta lainopista, sillä siinä käsitellään voimassaolevasta oikeudesta esitettyjä tulkintakannanottoja sekä tulkitaan oikeussääntöjä. Toisaalta, kuten Aarnio toteaa, teoreettinen lainoppi on jokaisessa lainopillisessa tutkimuksessa aina läsnä: "Jos siis joku häätää teoreettisen lainopin paraatiovesta ulos, ei aikaakaan, kun se jo hiipii keittiönovesta takaisin. Ei ole olemassa teorialontta juridiikkaa."⁴⁰ Näin on asian laita myös tämän tutkielman osalta, sillä tutkielma nojaa testamenttioikeudellisiin teorioihin muun muassa testamentin käsitteestä. Olisi mahdotonta tehdä tutkimusta testamentin peruuttamisesta ilman, että aiemmin olisi luotu teoriaa esimerkiksi siitä, mikä tekee asiakirjasta testamentin. Lisäksi tutkielmassa analysoidaan muodon funktioita ja niiden soveltumista testamentin peruuttamiseen, mikä sisältää piirteitä teoreettisesta lainopista. Tutkielmassa on piirteitä myös kriittisestä lainopista, sillä siinä pyritään kritisoimaan vallitsevia tulkintakannanottoja testamentin peruuttamiseen liittyen. Kiritiikki tehdään kuitenkin voimassa olevan oikeuden sisältä käsin.⁴¹

Lainopillisen tutkimuksen lähteet määräytyvät lähtökohtaisesti niin sanotun oikeuslähteenopin perusteella. Perinteisesti oikeuslähteet on jaettu vahvasti velvoittaviin, heikosti velvoittaviin ja sallittuihin oikeuslähteisiin. Vahvasti velvoittavia oikeuslähteitä ovat lait sekä maantapa. Heikosti velvoittavia lähteitä ovat lainvalmistelutyöt ja tuomioistuinratkaisut.

---

³⁹ Aarnio 1997, s. 43.

⁴⁰ Aarnio 1997, s. 45 ja Hirvonen 2011, s. 25.

⁴¹ Hirvonen 2011, s. 50.

Sallittuja oikeuslähteitä ovat oikeuskirjallisuus, oikeusperiaatteet, moraalit ja reaaliset argumentit.⁴²

Tämän tutkielman tärkein vahvasti velvoittava oikeuslähde on perintökaari ja erityisesti PK 10:5:n säännös testamentin peruuttamisesta. Lisäksi tämän tutkielman lähteinä on käytetty laajasti suomalaista oikeuskirjallisuutta, perintökaaren esitöitä sekä oikeuskäytäntöä. Kotimaisen lainvalmisteluaineiston, oikeuskirjallisuuden ja oikeuskäytännön lisäksi tutkimuksessa on hyödynnetty myös ruotsalaista testamentin peruuttamista koskevaa lainvalmisteluaineistoa, oikeuskirjallisuutta ja oikeuskäytäntöä. Tämä on perusteltua, koska perintökaartamme on valmisteltu yhteistyössä ruotsalaisen lainvalmistelutyön kanssa.⁴³ Testamentin peruuttamista koskeva säännös on Ruotsin oikeudessa sanamuodoltaan täysin samanlainen kuin Suomessa.⁴⁴ Tämä puoltaa hyvin vahvasti ruotsalaisen oikeuskirjallisuuden ja oikeuskäytännön hyödyntämistä.

Tässä tutkielmassa on hyödynnetty ruotsalaisen oikeuskirjallisuuden lisäksi myös muuta eurooppalaista oikeuskirjallisuutta oikeusvertailevien havaintojen tekemiseksi. Eurooppalaista oikeuskirjallisuutta on käytetty vertailuun siitä, onko muissa Euroopan maissa oleellisesti erilainen vai samanlainen oikeustila testamentin peruuttamisen osalta kuin Suomessa. Tutkielma ei kuitenkaan syvenny oikeusvertailevaan materiaaliin syvemmin, joten tutkimus ei ole oikeusvertaileva tutkimus. Kysymys on ainoastaan lainopillista tutkimusta tukevasta oikeusvertailevasta materiaalista, jolloin myöskään metodille ei aseteta samoja vaatimuksia kuin varsinaiseen oikeusvertailevaan tutkimukseen ryhdyttäessä.⁴⁵

---

⁴² Aarnio 1989, s. 220 - 221 ja Hirvonen 2011, s. 42 - 43.

⁴³ Yhteistyöstä ks. SOU 1929:22, s. 2.

⁴⁴ Ärvdabalk 10:5:n mukaan: " Har testator i den ordning som gäller för testamenter upprättande återkallat sitt förordnande eller har han förstört testamentshandlingen eller eljest otvetydigt givit tillkänna att förordnandet ej längre var uttryck för hans yttersta vilja, är förordnandet utan verkan. Utfästelse att ej återkalla testamente är icke bindande. "

⁴⁵ Husa 2010, s. 700 - 718.

1.4 Tutkielman rakenne

Luvussa kaksi käsitellään, miten nykyiseen PK 10:5:n mukaiseen säännökseen testamentin vapaasta peruutettavuudesta on päädytty. Luvussa kaksi käsitellään niin oikeuskirjallisuudessa kuin lainvalmisteluasiakirjoissa olevia kannanottoja siitä, miten testamentin peruuttaminen tulisi tapahtua. Luvussa kaksi tarkastellaan täten tämän tutkielman ensimmäistä tutkimuskysymystä eli sitä, miten vapaamuotoiseen testamentin peruuttamiseen perustuvaan järjestelmään on päädytty.

Luvussa kolme puolestaan käsitellään erilaisia testamentin peruuttamistapoja. Jokaisen peruuttamistavan osalta tarkastellaan erikseen peruuttamistarkoituksen arviointia ristiriitatilanteissa. Tarkoituksena on käsitellä jokaisen peruuttamistavan osalta oikeuskirjallisuudessa ja oikeuskäytännössä vahvistettuja oletettavia peruuttamistarkoituksesta. Luvussa kolme täten käsitellään tämän tutkielman toista tutkimuskysymystä eli sitä, miten testamentin peruuttamistarkoitusta arvioidaan erilaisissa ristiriitatilanteissa ja minkälaisia tulkintalettamia testamentin peruuttamistarkoituksesta on oikeuskirjallisuudessa ja oikeuskäytännössä syntynyt.

Neljännessä luvussa tarkastellaan tämän tutkielman kolmatta tutkimuskysymystä. Siinä pohditaan aiempien lukujen perusteella sitä, minkälaisia ongelmakohtia nykyiseen vapaamuotoiseen testamentin peruuttamiseen liittyy ja olisiko testamentin vapaamuotoisesta peruuttamisesta syytä luopua. Luku viisi taas on yhteenvetoluku, jossa esitetään yhteenvedona vastaukset tämän tutkielman tutkimuskysymyksiin.

2 Testamentin peruuttamisen muotoa koskevasta sääntelyhistoriasta

2.1 Johdanto

Tässä luvussa käsitellään sekä suomalaista että ruotsalaista lainvalmistelua testamentin peruuttamisen osalta. Tarkoituksena on selvittää vastausta tämän tutkielman ensimmäiseen tutkimuskysymykseen eli siihen, miten lainsäädännössä on päädytty nykyiseen vapaamuotoiseen peruuttamiseen perustuvaan järjestelmään.⁴⁶ Luvussa arvioidaan myös kriittisesti sekä lainvalmistelussa että oikeuskirjallisuudessa esitetyjä kannanottoja ja perusteluja siitä, tulisiko testamentin peruuttaminen sallia vapaamuotoisesti vai ei. Lainvalmistelua tarkasteltaessa on perusteltua käsitellä sekä suomalaista että ruotsalaista lainvalmistelua, sillä molempien maiden lainvalmistelussa tehtiin yhteistyötä ja nykyinen testamentin peruuttamista koskeva Suomen perintökaaren säännös vastaa Ruotsin ärvdabalkenin säännöstä.⁴⁷ Ennen kuin siirrytään käsittelemään lainvalmistelua, on kuitenkin perusteltua syventyä niihin oikeuskirjallisuudessa esitettyihin kannanottoihin testamentin peruuttamiselta vaadittavasta muodosta, joita esitettiin ennen lainvalmistelua ja osittain sen aikaanakin. Luvun loppuksi tuodaan vielä esiin tiivistetysti tämän hetkisen testamentin peruuttamista koskevan lainsäädännön sisältö.

2.2 Oikeuskirjallisuudessa käyty keskustelu

Testamentin peruuttamiselta vaadittavasta muodosta ei ole ollut laissa suoranaista säännöstä ennen kuin se otettiin nykyiseen muotoonsa vuonna 1954 perintökaareen.⁴⁸ Näin ollen on luonnollista, että suomalaisessa ja ruotsalaisessa oikeuskirjallisuudessa otettiin kantaa siihen, missä muodossa testamentin peruuttamisen tulisi tapahtua. Keskustelu testamentin peruuttamiselta vaadittavasta muodosta ei kuitenkaan ollut relevanttia vielä silloin, kun

---

⁴⁶ Ks. jakso 1.2, s. 6.

⁴⁷ Ks. jakso 1.3, s. 11.

⁴⁸ Peruuttamista koskeva säännös sisältyi tuolloin PK 16:6 §:ään, josta se siirtyi myöhemmin PK 10:5 §:ään. Säännös oli täysin yhtenevä nykyisen PK 10:5:n kanssa.

katsottiin, että testamentin tekemiseltä ei vaadita erityistä määrämuotoa.⁴⁹ Aina 1800-luvulle saakka katsottiin, että silloisen testamentin tekemistä sääntelevän PK 16:1:n säännös ei merkitse, että pykälässä säädetty todistajat ovat testamentin pätevyyden edellytyksenä. Katsottiin, että todistajien tarkoitus oli ainoastaan helpottaa todistelua eikä testamentin todistajien katsottu olevan edellytys pätevälle testamentille.⁵⁰ Kun testamentti oli tehtävissä vapaamuotoisesti, ei luonnollisesti ollut tarpeellista keskustella myöskään testamentin peruuttamiselta vaadittavasta muodosta.

Käsitystapa testamentin todistajien luonteesta muuttui, kun Justitsiarevisioonin kokouksessa 7.10.1801 annettiin lainselitys, jossa testamentin todistajien katsottiin kuuluvan pääosin testamentin määrämuotoon.⁵¹ Lainselityksen sisältö on seuraava:

"Lagen i början af ofwannämde § (P.K. 16:1) i allmänhet förordnar, at om någon wil testamente göra skrifteligt eller munteligt, twänne gode män böra witna, at det tesamente då war gjodrt med förutan både egenhändigheten af et testamente sundt och fullt förstån samt af fri wilja; hwilket utmärker och stadgar den grundsatts, at testamenten, de der utgöra et undantag från den i lageljest faststälde arfstägt, samt understundom röra betydelig så wäl lös som fast egendom, böra åtföljas med all den wisshet och säkerhet, som är möjelig att anskaffa, men utan witnen ofta swårligen winnes, helst thy för utan både egenhändigheten af et testamente kan blifwa twifwelsmål under kastadt och jemwäl fråga eller twist upstå, huruvida testator sjelf ansett sin författning fullbordad, eller blott gjord såsom et utkast, derå han welat sig närmare betänka; fördenskul och widjemförelse både af innehållet i 9:de puncten uti 1686 års testaments-stadga, hwarres endast egenhändiga testamenten utan witnen godkännas då, när sådan tilfälle inträffat, at testator icke hade twänne witnen wid handenå såsom ock af de flere lagens rum, hwilka utstaka, at betydliga afhandlingar eller de hwilka röra fas egendom, altid böra med witnen förses, finne wiskäligt i nåder förklara, det tesamente icke må äga kraft, som ej är bestrykt af twänne gode män, å framt ej utredt warder,

---

⁴⁹ Heikonen 1941, s. 258 ja SOU 1929:22, s. 176 - 178.

⁵⁰ Ks. esim. Bergman 1918, s. 54, Heikonen 1941, s. 258, Holmbäck 1916, s. 42 ja SOU 1929:22, s. 177. Asiaa perusteltiin pitkälti silloisen perintökaaren 16:1:n taustalla olleella konkurssisäännön 9§:n merkityksellä ja sen myötä syntyneellä oikeuskäytännöllä. Oikeuskäytännön vakiintunut linja oli tuolloin, että todistelua koskevat määräykset olivat pikemminkin kehotuksia todistajien käyttämiseen, mutta eivät muotomääräyksiä.

⁵¹ Justitsiarevisionin pöytäkirjat vuodelta 1801, II osa fol.834 ja Heikonen 1941, s. 259.

at testator, enär det författades, samt derefter intil sin död warit satt utur stånd, at witnen til testamentets strykande anskaffa, samt testamentet då finnes med egen hand skrifwit och underskrifwit".⁵²

Edellä mainitun lain selityksen jälkeen testamentin todistajien katsottiin kuuluvan testamentin määrämuotoon.⁵³ Selkeän kannan tästä on myöhemmin esittänyt muun muassa Lilius, jonka mukaan todistajien läsnäolo oli välttämätön edellytys testamenttia tehdessä.⁵⁴ Tällöin syntyi kysymys siitä, tulisiko testamentin peruuttamiseen soveltaa myös samoja määrämuotoa koskevia edellytyksiä kuin testamentin tekemiseen? Tuohon aikaan perintökaassa ei ollut erityisiä säännöksiä testamentin peruuttamiselta vaadittavasta muodosta.

Oikeuskirjallisuudessa esitettiin kannanottoja sekä testamentin määrämuotoisen peruuttamisen puolesta että vapaamuotoisen testamentin peruuttamisen puolesta. Chydenius ja Nordling katsoivat, että testamentin tekeminen ja peruuttaminen tulee tapahtua saman muodon mukaan.⁵⁵ Chydenius toteaa, että olisi johdonmukaista vaatia testamentin peruuttamiselta samaa muotoa kuin sen tekemiseltä.⁵⁶ He siis ilmeisimmin rinnastavat testamentin tekemisen ja peruuttamisen, vaikka eivät sitä nimenomaisesti toteakaan. Etenkin Chydenius käsittelee asiaa hyvinkin pintapuolisesti eikä juurikaan perustele näkemystään.⁵⁷ Sekä Chydenius että Nordling kuitenkin hyväksyvät sen, että testamentti on peruutettavissa myös hävittämällä testamentti tai muutoin tekemällä sen käyttökelvottomaksi esimerkiksi pyyhkimällä asiakirjan teksti tai allekirjoitus yli musteella.⁵⁸ Chydenius toteaa nimenomaisesti, että koska tämä peruuttamistapa on niin vakiintunut, olisi hyödytöntä olla sitä vastaan.⁵⁹ Myös Hultgrenin mukaan testamentti tulee peruuttaa samaa muotoa käyttäen kuin

---

⁵² Heikonen 1941, s. 259 ja Justitsiarevisionin pöytäkirjat vuodelta 1801, II osa fol.834.

⁵³ Heikonen 1941, s. 259.

⁵⁴ Lilius perustelee tätä 1686 vuoden testamenttisäännön taustalla olevaan Svean hovioikeuden lausunnolla sekä silloisen perintökaaren 16 luvun 1 §:n lopullisella muodolla. Ks. Tarkemmin Lilius 1903, s. 145 - 148.

⁵⁵ Chydenius 1920, s. 205 ja Nordling 1872, s. 242.

⁵⁶ Chydenius 1920, s. 205.

⁵⁷ Ibid.

⁵⁸ Chydenius 1920, s. 205 ja Nordling 1872, s. 243.

⁵⁹ Chydenius 1920, s. 205.

testamentti tehdään. Hultgren pitää testamentin tekemistä ja peruuttamista samanlaisina oikeustoimina.⁶⁰

Oikeuskirjallisuudessa on esitetty kannanottoja myös testamentin peruuttamisen vapaamuotoisuuden puolesta. Oliveceronan mukaan testamentin peruuttamisessa on kyse tilanteen saattamisesta ennalleen eli käytännössä lakimääräisen perimysjärjestyksen palauttamisesta. Olivecerona ei näin ollen rinnasta testamentin tekemistä ja peruuttamista toisiinsa, joten testamentin tekemiselle säädettyä muotoa ei voida soveltaa testamentin peruuttamiseen, vaan testamentti on peruutettavissa hänen mukaansa vapaamuotoisesti.⁶¹ Myös Lilius katsoo, että testamentti on peruutettavissa vapaamuotoisesti ja testamentin tekemistä koskevaa sääntelyä ei voida soveltaa peruuttamiseen. Liliuksen mukaan laissa omaksutut määrämuodot ovat aina poikkeuksia ja niitä ei saa ulottaa muihin oikeustoimiin, vaikka ne olisivat lähelläkin sitä oikeustoimea, johon määrämuoto on säädetty.⁶² Lilius toteaa myös, että testamentin peruuttamisen ainoa edellytys on, että peruuttajan peruuttamistarkoitus saadaan selville.⁶³

Myös Heikonen on testamentin vapaamuotoisen peruuttamisen kannalla. Heikosen mukaan peruuttaminen ei rinnastu testamentin tekemiseen, sillä testamentin peruuttamisella ja tekemisellä ei ole oikeustoimena samanlainen tarkoitus. Peruuttamisen tarkoitus on Heikosen mukaan ainoastaan saattaa aikaisempi oikeustila voimaan.⁶⁴ Lisäksi Heikonen toteaa, että peruuttamista ei ole pidettävä perillisille tehtynä testamenttina, koska kysymys ei ole lakimääräisestä perimysjärjestyksestä poikkeamisesta vaan nimenomaan päinvastaisesta toimesta. Heikosen mielestä on luonnollista, että silloin kun halutaan tehdä testamentti ja poiketa lakimääräisestä perimyksestä on noudatettava tiettyjä muotomääräyksiä. Heikosen

---

⁶⁰ Hultgren 1858, s. 72.

⁶¹ Olivecerona 1898, s. 307

⁶² Lilius 1925, s. 108.

⁶³ Lilius 1925, s.109.

⁶⁴ Heikonen 1941, s. 261.

mukaan Samojen muotomääräysten soveltamiseen ei kuitenkaan ole perusteita silloin, kun palautetaan lakimääräinen perimys voimaan.⁶⁵

Edellä esitetyistä kannanotoista käy ilmi, että erimielisyys on kohdistunut pitkälti siihen, voidaanko testamentin peruuttamista pitää testamenttina. Näkökulma on ymmärrettävä, koska kannanottojen esittämissä aikoihin perintökaareen ei sisällynyt säännöstä testamentin peruuttamiselta vaadittavalta muodolta. Näin ollen kysymyksesi nousi se, voidaanko testamentin tekemistä koskevaa säännöstä soveltaa testamentin peruuttamiseen. Jos voitaisiin, katsottaisiin testamentin peruuttaminen testamentiksi. Jos taas testamentin peruuttamista ei voida katsoa testamentiksi, ei myöskään testamentin tekemistä koskevaa säännöstä voida analogisesti soveltaa testamentin peruuttamiseen, koska kyseessä ovat eri oikeustoimet. Kannanotot koskivat täten sen aikaisen oikeustilan oikeaa tulkintaa eivätkä sitä, tulisiko peruuttamiselle asettaa määrämuotoa vai ei, vallitsevasta oikeustilasta riippumatta. Joitakin huomioita perusteluista ja kannanotoista on kuitenkin syytä esittää.

Kuten edellä kävi ilmi, Chydenius ja Nordling katsoivat, että testamentin peruuttaminen tulisi tapahtua samojen muotomääräysten mukaan kuin testamentin tekeminen. He kuitenkin myönsivät, että testamentti voidaan peruuttaa myös hävittämällä tai muutoin "sotkemalla" testamentti esimerkiksi niin, että testamentin allekirjoituksen päälle piirretään tussilla. Tämä johtaa tosiasiasa siihen, että he tältä osin kuitenkin myönsivät vapaamuotoisen testamentin peruuttamisen mahdollisuuden. Näin ollen, mikäli heidän kannanotoistaan pidettäisiin ehdottomasti kiinni, syntyisi vaikeita tulkintaongelmia sen suhteen, milloin testamentti on tehty kelpaamattomaksi ja milloin ei. Riittäisikö esimerkiksi testamenttiasiakirjaan lisätty todistamaton kirjoitus siitä, että testamentti ei vastaa enää testamentin tekijän tahtoa? Ja mikä on edellä mainitun kirjoituksen periaatteellinen ero siihen, että testamentti on sotkettu tussia käyttäen? Eivätkö molemmat peruuttamistavat tulisi silloin sallia? Johdonmukaista lienee se, että mikäli sallitaan testamentin hävittäminen sekä muutoin testa-

---

⁶⁵ Heikonen 1941, s. 262 ja 267.

mentin kelvottomaksi tekeminen peruuttamistapana, tulisi sallia myös muut vapaamuotoiset peruuttamistavat. Muutoin joudutaan vaikeisiin tulkintaongelmiin.⁶⁶

Keskeinen erimielisyys edellä mainittujen kannanottojen kesken kohdistuu testamentin tekemisen ja testamentin peruuttamisen suhteeseen. Testamentin peruuttamisen määrämuotoisuutta oikeuskirjallisuudessa korostavat rinnastavat testamentin tekemisen ja peruuttamisen, kun taas vapaamuotoisuutta korostavat pitävät testamentin peruuttamista olennaisesti erilaisena oikeustoimena kuin testamentin tekemistä. Asiaa pintapuolisesti lähestymällä asia näyttää itsestään selvältä: ei kai testamentin peruuttaminen voi olla uusi testamentti ellei siinä ole annettu uusia testamenttimääräyksiä. Ja kuten Heikonen toteaa, tuntuisi erityisen kummalliselta, mikäli perillisten pitäisi myös valvoa testamentin peruuttaminen testamenttina.⁶⁷ Tällöinhän perillisten tulisi testamentin valvoneina antaa testamentti tiedoksi tälle itselleen. Nykyisin valvontaa koskevat säännökset eivät ole enää voimassa. Samaa ajatusmaailmaa voisi ajatella testamentin tiedoksiantoa koskevien säännösten kautta, jolloin perillisten tulisi antaa peruutus testamenttina tiedoksi itselleen. Syvempi pohdiskelu kuitenkin osoittaa, että asia ei ole aivan niin selvä. Kuten jaksossa 1 on todettu, testamentin määritelmään ei sisälly se, että testamentin tulisi sisältää jakoa koskevia määräyksiä jäämistöstä.⁶⁸ Testamentissa voidaan esimerkiksi ainoastaan määrätä testamentin toimeenpanijasta eikä se seikka, että asiakirjassa ei ole jäämistön jakoa koskevia määräyksiä muutoin tarkoita, etteikö asiakirjaa voisi katsoa testamentiksi. Näin ollen perustelu siitä, että testamentin peruuttaminen ei voi olla testamentti, koska se ei rajoita perillisten perintöoikeutta tai muutoin sisällä jäämistöä koskevia määräyksiä, ei ole kestävä.⁶⁹

Lisäksi testamentin tekemisen ja peruuttamisen suhde ei ole selkeä kaikissa tilanteissa. Voidaan esimerkiksi ajatella tilannetta, jossa yhden edunsaajan nimi on pyyhitty tai muuten sotkettu tussilla. Jos testamenttiin on kirjattu siten, että x ja y saavat tasaosuuksin perit-

---

⁶⁶ Osittain samasta näkökulmasta Chydeniuksen ja Nordlingin näkemyksiä käsittelee myös Heikonen 1941, s.268. Samaa näkökulmaa myös SOU 1929:22, s.182.

⁶⁷ Heikonen 1941, s. 263.

⁶⁸ Ks. jakso 1.1, s. 3.

⁶⁹ Näin perustelivat edellä kerrotulla tavalla Olivecerona ja Heikonen sen, että testamentin peruuttaminen ei ole uusi testamentti. Ks. tarkemmin Olivecerona 1898, s. 307 ja Heikonen 1941, s. 261.

tävän osuuden ja y:n nimi sotketaan myöhemmin tussilla, voiko x periä koko omaisuuden? Mikäli x perii koko omaisuuden, on testamentin edunsaajan yliviiwaamisella itse asiassa muutettu testamentin määräys siihen muotoon, että x periikin koko omaisuuden. Näihin vaikeisiin rajanvetotilanteisiin palataan tässä tutkielmassa tarkemmin jäljempänä.⁷⁰

Viimeinen tarkemmin tarkasteltava kannanotto on edellä mainittu Heikosen näkemys siitä, että muotomääräykset ovat perusteltuja testamentin tekemisen osalta, mutta ei peruuttamisen, koska peruuttamisen oikeusseuraamus on jo ennalta tunnettu lakimääräiseen perimyksen palautuminen. Heikonen toteaa sananmukaisesti, että "testamentin peruuttaminen ei vaadi sellaista harkintaa kuin poikkeaminen ennestään tunnetusta, yleiseen tietoisuuteen syöpyneestä perimysjärjestyksestä."⁷¹ Tähän näkemykseen ei ole aivan yksinkertaista yhtyä. Onhan näet niin, että myös peruuttamistilanteissa lakimääräiseen perimyksen palautuminen perustuu alun perin testamentin tehneen testamentin tekijän eli perittävän tahdonilmaukseen. Se, että perinnönjako toteutetaan lakimääräisen perimyksen mukaan, perustuu myös testamentin tekijän tahtoon tilanteessa, jossa hän on peruuttanut testamenttinsa. Varsinkin, jos peruutetuksi väitetty testamenttiasiakirja on tallella, herää kysymys siitä, mitkä ovat ne syyt, jotka eivät puolla muotomääräysten soveltamista myös testamentin peruuttamiseen tällaisessa tilanteessa samalla tavalla kuin testamentin tekemisen osalta muotomääräykset ovat perusteltuja? Eikö testamentin peruuttamisesta esitettävä näyttö helpottuisi ja oikeusvarmuus lisääntyisi, jos myös peruuttaminen tulisi toteuttaa tietyssä määrämuodossa. Näin myös perittävän viimeistä tahtoa olisi helpompi toteuttaa.

Kyseenalaiselta vaikuttaa myös se, onko lakimääräinen perimysjärjestys siinä määrin yleisessä tiedossa, että testamentin peruuttaja aina automaattisesti tietää, kenelle hänen jäämistönsä jaetaan, jos hän peruuttaa testamenttinsa. Voisihan ajatella niinkin, että testamentin tekeminen siten, että perittävä testamenttaa koko omaisuuden yhdelle henkilölle, on jopa yksinkertaisempi asia sisäistää kuin vaikkapa puolison perintöoikeuteen ja toissijaisten perillisten asemaan liittyvät lakimääräisen perintöoikeuden kysymykset. Joissakin tilanteissa voidaan ajatella asianlaidan olevan itse asiassa päinvastoin eli yksittäiselle edunsaajalle

---

⁷⁰ Ks. jaksossa 3.4.3, s. 69 - 73.

⁷¹ Heikonen 1941, s. 267.

tehdyn testamentin peruuttaminen saattaa edellyttää enemmän harkintaa kuin testamentin tekeminen, mikäli testamentin tekijä ei halua samalla antaa uusia testamenttimääräyksiä.

2.3 Lainvalmistelu Suomessa ja Ruotsissa

2.3.1 Ruotsalainen lainvalmistelu

Kuten edellä on käynyt ilmi, testamentin vapaan peruutettavuuden periaate omaksuttiin jo vuoden 1734 perintökaarella.⁷² Sen sijaan testamentin peruuttamiselta vaadittavaan muotoon ei lainsäädännössä tuolloin otettu kantaa, joten tämä kysymys oli lainsäätäjien ratkaistavana, kun perintökaarta alettiin uudistaa 1900-luvulla. Perintökaaren lainvalmistelutyö on hajanaista ja se koostuu monista erillisistä lainvalmistelukunnan ehdotuksista, korkeimman oikeuden lausunnoista, lakivaliokuntien mietinnöistä ja hallituksen esityksistä.⁷³ Tässä jaksossa käsitellään kotimaista ja ruotsalaista lainvalmisteluaineistoa siltä osin kuin se on merkityksellistä testamentin peruuttamiselta vaadittavan muodon näkökulmasta. Kotimaisen ja ruotsalaisen lainvalmistelun käsitteleminen on perusteltua, koska edellä kerrotulla tavalla suomalaista perintökaarta on valmisteltu yhteistyössä ruotsalaisen perintökaaren kanssa.⁷⁴

Ruotsalaisesta lainvalmistelusta tarkastellaan tässä kohtaa testamentin peruuttamisen osalta merkittävintä lakiehdotusta: Lagberedningens förslag till revision av ärvdabalken III. Förslag till lag om testamente (SOU1929:22). Ehdotuksessa testamentin peruuttamista koskeva pykälä on seuraavanlainen:

"Har testator i den ordning, som gäller för testamentes upprättande, åter kallat sitt förordnande eller har han förstört testamentshandlingen eller finnes eljest uppenbar att testamentet ej längre var uttryck för hans yttersta vilja, vare det utan ve-
kan.

---

⁷² Ks. Jakso 1.1, s. 4.

⁷³ Lainvalmistelun vaiheista tarkemmin, ks. esimerkiksi Saarenpää 1980, s. 98 - 142.

⁷⁴ Ks. jakso 1.3, s. 10 ja Saarenpää 1980, s. 86.

*Utfästelse att ej återkalla testamente vare ej bindande.*⁷⁵

Ehdotuksessa ehdotettiin näin ollen järjestelmää, jossa testamentin peruuttamiselle ei aseteta määrämuotoa, vaan testamentin peruuttaminen voisi tapahtua täysin vapaamuotoisesti. Peruuttaminen voisi tapahtua joko siten, että henkilö tekee uuden testamentin muotomääräysten mukaisesti tai siten, että testamentin tekijä hävittää testamentin tai muutoin selvästi ilmaisee, että testamentti ei enää vastaa hänen tahtoaan. Ehdotuksessa asetuttiin täten vapaamuotoisen testamentin peruuttamisen kannalle. Vapaamuotoisen testamentin peruuttamisen kannalle asettuminen ei ole yllättävää, sillä myös oikeuskäytäntö oli ollut tällä kannalla 1800-luvun puolivälin jälkeen.⁷⁶

Ehdotuksessa perustellaan vapaamuotoiseen peruuttamiseen perustuvaa järjestelmää monin eri tavoin. Ehdotuksessa korostetaan, että testamentti sekä testamenttisaanto perustuvat nimenomaan testamentin tekijän tahtoon. Testamenttiasiakirjalla ei ole ehdotuksen mukaan merkitystä, mikäli testamentin tekijän tahto on muuttunut. Ehdotuksessa todetaan, että testamentin muoto on tyhjä ilman tahtoa.⁷⁷ Ehdotuksessa tuodaan esiin, että erityisen loukkaava olisi sellainen tilanne, jossa perinnönjako perustuisi testamenttiin, jonka osalta tiedettäisiin, ettei se vastaa enää testamentin tekijän tahtoa. Puhutaan siis aineellisen ja muodollisen oikeuden ristiriidasta, joka ehdotuksen mukaan tulisi ratkaista tässä tilanteessa aineellisen oikeuden eduksi.⁷⁸ Ehdotuksessa täten katsotaan, että testamentti tulisi katsoa peruutetuksi, mikäli se ei enää vastaa testamentin tekijän tahtoa. Sillä, missä muodossa testamentin tekijä on tahtonsa ilmaissut, ei tulisi olla merkitystä. Tämä perustelu kuulostaa sinänsä järkevältä ja yleisen oikeustajun mukaiselta.

Toisaalta ehdotuksessa ei ole nähdäkseen arvioitu riittävästi sitä, toteutuuko ehdotuksessa korostettu testamentin tekijän viimeinen tahto vapaamuotoiseen testamentin peruuttamiseen perustuvassa järjestelmässä paremmin kuin määrämuotoiseen testamentin peruuttami-

---

⁷⁵ SOU 1929:22, s. 8.

⁷⁶ KKO:n lausunto 1941, s. 42, Lilius 1903, s. 107, s. 55 ja SOU 1929:22, s. 181.

⁷⁷ SOU 1929, s. 182.

⁷⁸ Ibid.

seen perustuvassa järjestelmässä? Mikäli testamentti on peruutettavissa aina vapaamuotoisesti, onko testamentin peruuttamistarkoituksesta aina osoitettavissa näyttöä perittävän kuoleman jälkeen? Lisäksi testamentin peruuttamiseen hävittämällä testamenttiasiakirja sisältynee suuri väärinkäytösten mahdollisuus, kun testamentin voi hävittää muukin taho kuin testamentin tekijä.⁷⁹ Ylipäänsä ajatusta testamentin tekijän viimeisen tahdon kunnioittamisesta ei ole lähestytty miltään osin samalla tavalla kuin testamentin tekemisen osalta. Voisihan ajatella niin, että kun peruuttamiselle asetettaisiin sama määrämuoto kuin testamentin tekemiselle, olisi testamentin tekijän viimeistä tahtoa helpompi kunnioittaa.

Ehdotuksessa vapaamuotoista testamentin peruuttamista perustellaan myös sillä, että ehdotuksen aikaan oli yleisesti hyväksytty testamentin peruuttaminen esimerkiksi hävittämällä testamenttiasiakirja tai testamentin teksti yliviivaamalla. Ehdotuksen mukaan olisi täten johdonmukaista, että myös muut vapaamuotoiset testamentin peruuttamistavat hyväksyttäisiin, jotta välttyttäisiin vaikeilta tulkintaongelmilta.⁸⁰ Kuten aiemmin olen tuonut esiin, tähän näkemykseen on helppo yhtyä. Mikäli testamentin peruuttaminen sallitaan hävittämällä sekä muutoin testamenttiasiakirja kelvottomaksi tekemällä, tulee vapaamuotoisuus johdonmukaisuuden vuoksi ulottua kaikkiin vapaamuotoisiin tekoihin, joilla testamentin tekijän peruuttamistarkoitus tulee esille.⁸¹ Tämä siksi, että mikäli testamentti sallitaan peruutettavaksi esimerkiksi yliviivaamalla ja hävittämällä, syntyy vaikeita tulkintakysymyksiä silloin, kun testamenttiasiakirjaan on tehty muunlaisia merkintöjä. Voidaan ajatella tilannetta, jossa testamenttiasiakirjasta on pyyhitty tekstiä pois. Mikäli testamentti sallittaisiin peruutettavaksi ainoastaan hävittämällä ja yliviivaamalla testamentti, jouduttaisiin tämäläisissä tilanteissa tulkintakysymysten eteen siitä, minkälaiset toimenpiteet katsotaan testamentin yliviivaamiseksi ja hävittämiseksi.

---

⁷⁹ SOU 1929, s. 180.

⁸⁰ SOU 1929:22, s. 182.

⁸¹ Ks. jakso 2.1, s. 15 - 17.

Erityisesti ehdotuksessa tuodaan esiin, että testamentin tekemiselle asetettujen muotomääräysten funktiot eivät sovellu sellaisenaan testamentin peruuttamiseen.⁸² Ehdotuksen mukaan testamentin tekemiselle asetettujen muotomääräysten taustalla on ajatus siitä, että muotomääräykset helpottavat ja määrittelevät testamentin tekemiseen, voimassaoloon ja sen sisältöön liittyviä kysymyksiä. Testamentin tekemiselle asetetut muotomääräykset myös selkeyttävät rajaa testamentin tekijän aikomusten ja varsinaisen viimeisen tahdon välillä. Muotomääräysten ajatellaan myös ehkäisevän oikeudenkäyntejä ja epävarmuutta. Ehdotuksessa kuitenkin todetaan, että nämä muotomääräysten funktiot eivät sovellu sellaisenaan peruuttamiseen ja oikeusjärjestyksen ei tulisi luoda tältä osin raskaita muotomääräyksiä.⁸³ Tähän näkemykseen ei ole aivan helppo yhtyä. Onhan nimittäin niin, että testamentin peruuttamisen osalta aivan samat syyt puoltavat sitä, että testamentin peruuttamiselle asetettaisiin muotomääräykset. Muotomääräys testamentin peruuttamisen osalta selkeyttäisi eroa aikomusten ja varsinaisen peruuttamistarkoituksen välillä sekä ehkäisisi riitoja ja epävarmuutta siitä, onko testamentin tekijä peruuttanut testamenttinsa. Ehdotuksessa kuitenkin kiistettiin näiden funktioiden soveltuvuus erityisesti toteamalla, että oikeusjärjestelmän ei tulisi luoda raskaita muotomääräyksiä. Mikäli henkilö kuitenkin kykenee testamentin tekemään, lienee mahdollista olettaa, että henkilö pystyy testamentin myös peruuttamaan samaa muotoa käyttäen. Lisäksi testamentin tekemiselle ehdotettua muotomääräystä ei ole, varsinkaan nykypäivän valossa, katsottava kovinkaan raskaaksi. Ehdotuksessa ehdotettiin testamentin muodon edellyttävän pääasiallisesti kolmea seikkaa: kirjallista muotoa, kahta esteetöntä todistajaa sekä todistajien ja testamentin tekijän allekirjoitusta.⁸⁴

Yhteenvetona voidaan todeta, että Ruotsin esitöissä testamentin vapaamuotoista peruuttamista perusteltiin pääosin aineellisen oikeuden etusijalla suhteessa muotomääräyksiin sekä jo vakiintuneella oikeuskäytännöllä. Erityisen aseman sai ajatus siitä, että testamentin tekijän tahdon muuttuessa ei testamentilla ollut enää merkitystä eikä perintöä voida jakaa sellaisen testamentin perusteella, jonka tiedettiin olevan perittävän viimeisen tahdon vastainen. Ehdotuksessa ei pidetty perusteltuna vaatia peruuttamistarkoitukselta määrämuotoisuutta, vaan katsottiin, että vapaamuotoinen ilmaus riittää. Erikoiselta tuntuisi ehdotuksen

---

⁸² SOU 1929:22, s. 181 - 182.

⁸³ Ibid.

⁸⁴ SOU 1929:22, s. 7 - 8 ja s. 138 - 158.

mukaan tilanne, jossa jäämistö jaettaisiin testamentin perusteella, joka on peruutettu esimerkiksi vapaamuotoisella asiakirjalla, mutta ei testamentin muodossa ja näin ollen testamenttia ei katsottaisi peruutetuksi.⁸⁵

Testamentin peruuttamisen vapaamuotoisuus hyväksyttiin myös osaksi lainsäädäntöä ja sitä koskeva pykälä on nykyisin Ruotsin ÄB:N 10:5:ssä.⁸⁶ Aineellisen oikeuden korostaminen on ymmärrettävää, sillä olisihan yleisen oikeustajun vastaista, mikäli perintö jaettaisiin testamentin perusteella, jonka testamentin tekijä olisi peruuttanut esimerkiksi vapaamuotoisella asiakirjalla. Toisaalta samoinhan on asianlaita myös perinnönjaossa tilanteissa, joissa perinnönjakoon sovelletaan lakimääräistä perimystä koskevia säännöksiä, vaikka tiedetään perittävän tahdon olleen erilainen, mutta perittävä ei ole ilmaissut tätä testamentin tekemiselle säädetyssä muodossa. Jos esimerkiksi testamentissa on vain yksi esteetön todistaja tai toisen todistajan allekirjoitus puuttuu, on testamentti lähtökohtaisesti testamenttina pätemätön, mikäli perilliset moittivat testamenttia. Kuten on tuotu esiin, voidaan katsoa, että testamentin tekemiselle asetettujen muotomääräysten funktiot soveltuvat testamentin peruuttamiseenkin. Tämä pätee erityisesti tilanteisiin, joissa testamentin peruuttaminen rinnastuu testamentin muuttamiseen tai täydentämiseen.⁸⁷

2.3.2 Kotimainen lainvalmistelu

2.3.2.1 Vuoden 1935 ehdotus

Testamentin peruuttamiselta vaadittavan muodon näkökulmasta ensimmäinen merkittävä kotimainen lainvalmisteluasiakirja, kun perintökaarta alettiin uudistaa, on lainvalmistelu-

---

⁸⁵ SOU 1929:29, s. 180 - 183.

⁸⁶ ÄB 10:5:" Har testator i den ordning som gäller för testaments upprättande återkallat sitt förordnande eller har han förstört testamentshandlingen eller eljest otvetydigt givit tillkänna att förordnandet ej längre var uttryck för hans yttersta vilja, är förordnandet utan verkan.

Utfästelse att ej återkalla testamente är icke bindande."

⁸⁷ Näistä tilanteista ks. jakso 2.1, s. 16 - 17 ja jakso 3.4.3, s. 69 - 73.

kunnan vuoden 1935 ehdotus.⁸⁸ Vuoden 1935 ehdotuksessa ehdotettiin testamentin peruuttamista koskevaksi pykäläksi seuraavanlaista säännöstä:

"Jos testamentintekijä on siinä järjestyksessä kuin testamentin teosta on voimassa peruuttanut määräyksensä tahi jos hän on hävittänyt testamenttikirjan tai muutoin täysin selvästi ilmaissut, että määräys ei enää vastannut hänen viimeistä tahtoaan, olkoon määräys tehoton.

Jos on tehty kirjallinen testamentti eikä testamenttikirjaa löydetä, on testamentin tekijän katsottava hävittäneen sen, elleivät olosuhteet anna aihetta muunlaiseen otaksumaan. Mitä tässä on sanottu, on vastaavasti sovellettava, milloin testamenttikirjasta on kirjoitus pyyhitty pois.

Lupaus olla testamenttia peruuttamatta ei ole sitova."⁸⁹

Lähtökohta on siis täysin samanlainen kuin edellä Ruotsin esitöiden osalta: Testamentti on peruutettavissa vapaamuotoisesti eikä se ole sidottu mihinkään määrämuotoon, kunhan testamentin tekijän peruuttamistarkoitus tulee esille.⁹⁰ Mutta erojakin löytyy. Suomen vuoden 1935 ehdotuksen säännösehdotuksen mukaan peruuttamistarkoituksen tulee olla "täysin selvästi ilmaistu", kun taas Ruotsin esitöissä todetaan, että peruuttamistarkoituksen tulee olla "uppenbar". Ruotsin esitöissä ei siis puhuta täysin selvästä tarkoituksesta, mutta kuitenkin selvästä tarkoituksesta. Lisäksi Suomen vuoden 1935 ehdotuksen ehdottamassa säännöksessä on säännös siitä, että hävitetty testamentti tai testamentti, josta kirjoitus on pyyhitty pois, oletetaan peruutetuksi.⁹¹ Ruotsin esitöissä ei vastaavaa periaatetta ollut kirjoitettu ehdotettuun testamentin peruuttamista koskevaan säännökseen, mutta siitä huolimatta yleisenä ajatuksena myös Ruotsin esitöissä oli, että hävitetty testamentti oletetaan peruutetuksi.⁹²

---

⁸⁸ Ehdotus perintö- ja testamenttilainsäädännön uudistamiseksi. Lainvalmistelukunnan julkaisuja, Lvk 2/1935. Jäljempänä vuoden 1935 ehdotus.

⁸⁹ Vuoden 1935 ehdotus, s. 80.

⁹⁰ Ruotsin esitöiden osalta, ks. jaksossa 2.1 esitettyä sekä SOU 1929:22, s. 8.

⁹¹ Ibid.

⁹² Sou 1929:29, s. 180.

Vuoden 1935 ehdotuksessa testamentin peruuttamisen vapaamuotoisuutta perustellaan muun maussa seuraavasti:

*"Vuoden 1734 PK ei anna vastausta siihen, onko peruuttaminen toimitettava erityisin muodoin. Tieteisopissa on esitetty mielipide, että peruuttaminen olisi toimitettava testamentin teosta voimassa olevien muotomääräysten mukaisesti. Tähän käsitykseen lainvalmistelukunta ei voi yhtyä. On näet otettava huomioon, että sukulaisperintö perustuu ulkokohtaisiin, pysyviin seikkoihin jota vastoin testamentin saajan oikeuden yksinomaisena perustana on testamentintekijän tahto. Tämä tahto on tosin ilmaistava laissa säädetyin muodoin, mutta niin pian kuin testamentin tekijä, vaikkapa vain vapaamuotoisestikin, on peruuttanut testamenttinsa, muuttuu tuo muoto tyhjäksi kuoreksi ilman sisällystä. Oikeustajuntaa loukkaavaa ja testamentin käsitteeseen soveltumatonta olisikin, jos jäämistön vaiheet määräisi testamentti, jonka perittävä tosin on joskus tehnyt, mutta josta tiedetään ettei se ilmaise testamentin tekijän viimeistä tahtoa. Sitä, että voimassa oleva laki tukisi tällaista käsitystä, ei näytä olevan pätevittä perusteita oletettavan. Käytännössä onkin kirjallisen testamentin aina katsottu tulleen peruutetuksi, jos testamentin tekijä on hävittänyt testamenttikirjan tai pyyhkinyt siitä kirjoituksen pois ja siten vapaamuotoisesti ilmaissut mielensä muuttuneen."*⁹³

Yhteinen lainvalmistelu Ruotsin kanssa näkyy tältä osin selkeästi. Aineellisen oikeuden etusijalle asettaminen suhteessa muotomääräyksiin on täysin sama perustelu, jolla myös Ruotsin esitöissä perusteltiin vapaamuotoista peruuttamista muotomääräisen järjestelmän sijasta.⁹⁴ Ajatuksena on, että testamentin tekijän tarkoitus on viime kädessä ratkaiseva seikka. Mikäli testamentin tekijä on, vaikkapa vapaamuotoisesti ilmaissut, ettei testamentti vastaa enää hänen viimeistä tahtoaan, on testamentti tällöin tullut peruutetuksi. Vapaamuotoisuus asetetaan muotomääräysten etusijalle, sillä olisi oikeustajua loukkaavaa, jos testamenttia ei olisi peruutettu määrämuodossa ja se tästä johtuen määräisi jäämistön jaosta, vaikka tiedettäisiin, ettei se vastaa perittäjän tahtoa. Sama kritiikki, joka on esitetty Ruotsin esitöitä tarkasteltaessa, pätee myös vuoden 1935 ehdotuksen perusteluihin.⁹⁵ Eikö olisi yhtä loukkaavaa, mikäli testamentti katsottaisiin peruutetuksi, koska sitä ei enää löydy pe-

---

⁹³ Vuoden 1935 ehdotus, s. 86 - 87.

⁹⁴ Ks. Jaksossa 2.1 esitettyä ja SOU 1929:22, s. 180 - 181.

⁹⁵ Ks. Jakso 2.1, s. 19.

rittävän kuollessa, vaikka tiedettäisiin (tai ainakin testamentin saaja tietäisi), että perittävällä ei ole ollut testamentin peruuttamistarkoitusta? Helpottaisivatko muotomääräykset perittävän viimeisen tahdon selvittämistä, mikäli myös peruuttamistarkoitus tulisi ilmaista testamentin tekemiselle säädetyssä muodossa? Eikö myös lakimääräiseen perimysjärjestykseen palaaminen tilanteessa, jossa testamentti peruutetaan, perustu ainakin joiltakin osin perittävän tahtoon?

Vuoden 1935 ehdotuksessa tuodaan esiin myös, että todistamaton testamentti on oikeusturvallisuuden näkökulmasta epäluotettava. Vuoden 1935 ehdotuksessa todetaan, että mikäli todistamatonta testamenttia aina pidettäisiin testamenttina, syntyisi ongelmia asiakirjan oikeaperäisyydestä, tekemishetkestä sekä muista seikoista.⁹⁶ Vuoden 1935 ehdotuksessa todetaan myös, että suullisesta testamentista syntyy monenlaisia ongelmia testamentin sisällön näyttämisen suhteen. Vuoden 1935 ehdotuksen mukaan suullisen testamentin tilanteissa todistajat voivat saattaa tuomioistuimen virheelliseen käsitykseen siitä, että henkilö todella olisi tehnyt testamentin, vaikka näin ei asianlaita olisikaan. Tästä syystä lainvalmistelukunta päätyy siihen, että suullinen testamentti hyväksyttäisiin vastedes vain poikkeustapauksissa.⁹⁷

On todettava, että samat perusteet, joilla perustellaan suullisen testamentin heikkoutta oikeusvarmuuden kannalta, soveltunevat myös vapaamuotoiseen testamentin peruuttamiseen perustuvan järjestelmän kritisoimiseen. Onhan nimittäin niin, että testamentin peruuttamiseen liittyvät riidat koskevat vapaamuotoiseen peruuttamiseen perustuvassa järjestelmässä erityisesti sitä, onko perittävä peruuttanut testamenttinsa. Peruuttamistarkoituksen selvittämisessä erilaisilla todistajilla lienee suuri merkitys. Samat ongelmat, jotka koskevat suullista testamenttia, soveltuvat myös testamentin vapaamuotoiseen peruuttamiseen. Voidaan esimerkiksi ajatella tilanteita, joissa testamentin tekijän kanssa paljon tekemisissä olleet henkilöt todistaisivat, että perittävä olisi useaan kertaan esimerkiksi todennut, että jokin testamenttimääräys ei enää vastaa hänen tahtoaan. Eikö tässä ole sama mahdollisuus siihen, että todistajat ajavat tuomioistuimen siihen virheelliseen käsitykseen, että perittävä

---

⁹⁶ Vuoden 1935 ehdotus, s. 83

⁹⁷ Vuoden 1935 ehdotus, s. 83.

olisi peruuttanut testamenttinsa, vaikka näin asianlaita ei olisikaan? Etenkin tilanteissa, joissa testamentin peruuttamisen ja tekemisen raja on hälvenevä, voi suullinen peruuttaminen saada todellisuudessa huomattavan merkityksen.

Näin voi asianlaita olla esimerkiksi testamentin peruuttamisen peruutustilanteissa. Peruutuksen peruutus tarkoittaa tilannetta, jossa testamentin tekijä on ensin peruuttanut testamenttinsa, mutta myöhemmin hän peruuttaa vielä peruuttamisensa.⁹⁸ Peruutuksen peruutustilanteissa syntyy kysymys siitä, tuleeko aiemmin peruutettu testamentti testamentin peruutuksen johdosta voimaan.⁹⁹ Mikäli esimerkiksi vapaamuotoinen suullinen peruutus saattaa aiemmin peruutetun testamentin voimaan, saa suullinen peruuttaminen aikaan testamentin oikeusvaikutukset, vaikkakaan ei täysin itsenäisesti. Peruutuksen peruutustilanteissa vapaamuotoinen, esimerkiksi suullinen peruutus, on kuitenkin oleellisessa roolissa sen suhteen, että aiemmin tehty testamentti katsotaan päteväksi.¹⁰⁰ Koska suullinen peruuttaminen puolestaan saattaa perustua ainoastaan todistajien kertomuksiin, lähestytään näissä tilanteissa niitä ongelmia, joita vuoden 1935 ehdotuksessa käsiteltiin edellä kuvatulla tavalla suullisen testamentin yhteydessä. Suullista testamenttia koskevan kritiikin voineen katsoa soveltuvan tällaisen suullisen peruuttamistarkoituksen selvittämiseen todistajien avulla perittävän kuoleman jälkeen.

2.3.2.2 *Vuoden 1936 lainvalmistelukunnan mietintö, vuoden 1938 ehdotus ja KKO:n lausunto vuodelta 1941*

Seuraava kotimainen lainvalmisteluaineisto, jossa käsiteltiin testamentin peruuttamista, on lainvalmistelukunnan mietintö vuodelta 1936.¹⁰¹ Vuoden 1936 mietinnössä lausutaan, että

---

⁹⁸ Rautiala 1967, s. 261.

⁹⁹ Se, että tuleeko aiemmin tehty testamentti voimaan, on paljolti kiistelty aihe oikeuskäytännössä. Mm. Chydenius katsoo, että aiemmin peruutettu testamentti voi tulla voimaan, mikäli testamentin tekijä peruuttaa peruutuksensa. Heikonen puolestaan katsoo, että peruutuksen seurauksena ei voi olla ilman nimenomaista tahdonilmaisua se, että aiemmin peruutettu testamentti tulisi automaattisesti voimaan. Oikeuskäytännössä peruutuksen peruutuksen on kuitenkin katsottu voivan johtavan siihen, että aiemmin peruutettu testamentti tulee voimaan. Ks. Aarnio - Kangas 2015, s. 489 - 493, Chydenius 1920, s. 201 ja Heikonen 1941, s. 275.

¹⁰⁰ Peruutuksen peruutustilanteita käsitellään tarkemmin jäljempänä jaksossa 3.5, s. 76 - 81.

¹⁰¹ Lainvalmistelukunnan mietintö niiden huomautusten johdosta, joita hovioikeudet ja eräät yhdistykset ovat esittäneet lainvalmistelukunnan ehdotuksesta perintö- ja testamenttilainsäädännön uudistamiseksi (1936:2).

vuoden 1935 ehdotuksen 23§:n 2 momentti on tarpeeton momentti ja se voitaisiin poistaa lakiehdotuksesta. Vuoden 1935 ehdotuksen 23 §:n 2 momentti koski edellä kerrotulla tavalla sitä, että hävitetty testamentti sekä testamentti, josta on pyyhitty pois kirjoitus, oletetaan peruutetuksi.¹⁰² Vuoden 1936 mietinnössä tuodaan esiin, että vuoden 1935 ehdotuksen 23§:n 2 momentin julkilausuminen on laissa tarpeetonta, koska silloin ei kiinnitettäisi välttämättä tarpeeksi huomiota niihin seikkoihin, joiden mukaan hävinnyttä testamenttia ei tulisi katsoa peruutetuksi.¹⁰³ Tähän näkemykseen lienee helppo yhtyä, sillä mikäli laissa olisi suoraan julkilausuttuna periaate, jonka mukaan hävinnyt testamentti katsotaan peruutetuksi, saattaisi se johtaa tilanteeseen, jossa häviämisen olosuhteisiin ei lainkaan kiinnitettäisi huomiota.

Vuoden 1936 komiteamietintöä seurasi vuonna 1938 lainvalmistelukunnan uusi ehdotus.¹⁰⁴ Vuoden 1938 ehdotuksessa testamentin peruuttamista koskeva 23 § on seuraavanlainen:

"Jos testamentin tekijä on siinä järjestyksessä kuin testamentin teosta on voimassa peruuttanut jälkisäädöksen tahi jos hän on hävittänyt testamenttikirjan tai muutoin täysin selvästi ilmaissut, että jälkisäädös ei enää vastaa hänen viimeistä tahtoaan, olkoon määräys tehoton.

Lupaus olla testamenttia peruuttamatta ei ole sitova.

Jos joku peruuttaessaan testamenttiin sisältyvän määräyksen tahi muutoin tahtoo tehdä lisäyksen testamenttiinsa, olkoon noudatettava, mitä testamentin teosta on säädetty."¹⁰⁵

Suhteessa vuoden 1935 ehdotukseen, vuoden 1938 ehdotuksessa on se muutos, että vuoden 1935 ehdotuksen 2 momentti on jätetty ottamatta vuoden 1936 mietinnössä mainituista syistä ehdotukseen. Lisäksi vuoden 1938 ehdotuksen 3 momentti on siirretty toisesta pykälästä testamentin peruuttamista koskevan 23 §:n 3 momentiksi.¹⁰⁶ Edellä todetulla tavalla

---

¹⁰² Ks. jakso 2.2, s. 22 ja Vuoden 1935 ehdotus, s. 80.

¹⁰³ Lvk 2/1936, s. 8 - 9.

¹⁰⁴ Ehdotus hallituksen esitykseksi eduskunnalle perintölaiksi sekä siihen liittyvä lainvalmistelukunnan mietintö 1938 (Lvk 5/1938).

¹⁰⁵ Lvk 5/1938, s. 12.

¹⁰⁶ Ibid.

on perusteltua, että testamentin häviämistilanteista ei säädetä normia, jonka mukaan testamentti tällöin oletetaan peruutetuksi.¹⁰⁷

Vuoden 1938 ehdotusta seurasi korkeimman oikeuden lausunto vuodelta 1941.¹⁰⁸ Korkeimman oikeuden lausunnossa testamentin peruuttamista koskevia pykäläehdotuksia kommentoidaan seuraavasti:

"Nykyisessä laissa ei ole säännöstä siitä, miten on meneteltävä, kun testamentti tahdotaan peruuttaa. Esitysehdotuksessa tämä kysymys on järjestetty siten, että testamentti voidaan pätevästi peruuttaa myöskin noudattamatta testamentin tekemisestä säädettyä järjestystä, kunhan vain se testamentin tekijän tahdonilmaisu, ettei testamentti enää vastaa hänen viimeistä tahtoaan, on täysin selvä (23 § 1 mom.). Samanlainen säännös oli vuoden 1935 ehdotuksessa (23§ 1 mom). Kun oikeuskäytäntö on meillä nykyäänkin omaksunut saman kannan, voidaan tämä säännös, vaikkakin se periaatteelliselta kannalta herättää epäilyä, Korkeimman oikeuden mielestä hyväksyä."¹⁰⁹

Korkein oikeus täten hyväksyi vapaamuotoiseen testamentin peruuttamiseen perustuvan järjestelmän toteamalla, että se on nykyisen oikeuskäytännön mukainen. Korkein oikeus toteaa, että vapaamuotoista peruuttamista koskeva säännös herättää kuitenkin epäilystä. Tämä lausunto on nähdäkseni melko pintapuolinen. Aina vuoteen 1954 saakka oikeutemme mukaan testamentti oli tehtävissä "suusanallisesti" tai kirjallisesti.¹¹⁰ Vuoden 1935 ehdotuksessa edellä kerrotulla tavalla ehdotetaan testamentin muotomääräysten tiukentamista ja suullisen testamentin hyväksymistä ainoastaan poikkeuksellisesti.¹¹¹ Oikeuskäytäntö,

---

¹⁰⁷ Ks. tämä jakso s. 25.

¹⁰⁸ Korkeimman oikeuden lausunto esitysehdotuksesta perintölaiksi 1941.

¹⁰⁹ KKO:n lausunto 1941, s. 55.

¹¹⁰ Aarnio - Kangas 2015, s. 159 ja Lilius 1903, s. 142. Vuoden 1734 perintökaaren 16:1:n mukaan: "Jos joku, mies tai nainen, tahtoo tehdä testamentin, olkoon hänellä valta tehdä se suusanallinen taikka kirjallinen, ehdollinen taikka ehdoton, ja kaksi uskottavaa miestä todistakoon testamentin silloin tehdyksi terveellä ja täydellä ymmärryksellä sekä vapaasta tahdosta. Olkoon hänellä myös valta ilmoittaa todistajille sen sisällys tahi olla ilmoittamatta. Jos todistajia ei ole saatavissa ja testamentti sekä sen alla oleva nimi nähdään omalla kädellä kirjoitetuksi, olkoon silläkin lainvoima."

¹¹¹ Vuoden 1935 ehdotus, s. 83.

johon korkein oikeus lausunnossaan viittaa, on ajalta, jolloin testamentti ei ole ollut vielä niin tiukasti muotomääräysten alainen. Lisäksi edellä kerrotulla tavalla aina 1800-luvulle saakka ajateltiin, että testamentin todistajat eivät myöskään kuulu testamentin määrämuotoon.¹¹² Koska esitysehdotuksessa ehdotettiin myös testamentin määrämuodon tiukentamista, olisi korkeimman oikeuden näkemykseni mukaan ollut syytä arvioida testamentin vapaamuotoista peruuttamista myös suhteessa siihen, että testamentin tekemistä koskevaa määrämuotoa ehdotettiin tiukennettavaksi. On selvää, että esimerkiksi suullinen testamentin peruuttaminen sallitaan järjestelmässä, jossa testamentti voidaan myös tehdä suullisesti. Mutta mikäli testamentin tekemistä koskevia muutosäännöksiä ehdotetaan tiukennettavaksi, olisi syytä pohtia myös sitä, olisiko testamentin peruuttamiselle syytä asettaa muotomääräyksiä.

2.4 Vallitseva lainsäädäntö

Testamentin peruuttamista koskeva lainsäädäntö uudistettiin siten, että ensin testamentin peruuttamista koskeva säännös sisällytettiin perintökaaren 16-lukuun, kun toteutettiin perintökaaren osittaisuudistus.¹¹³ Säännös tuli voimaan 31.12.1954. Myöhemmin, kun perintökaaren kokonaisuudistus saatettiin voimaan, siirrettiin testamentin peruuttamista koskeva säännös tällä hetkellä voimassaolevan perintökaaren 10:5:ään.¹¹⁴ Tällä hetkellä voimassaolevan perintökaaren 10:5:n testamentin peruuttamista koskeva säännös on merkitykseltään ja asiasisällöltään samansisältöinen kuin vuoden 1954 osittaisuudistuksessa perintökaaren 16-lukuun sisällytetty säännös.¹¹⁵

Testamentin peruuttamista koskeva PK 10:5 kuuluu kokonaisuudessaan seuraavasti:

"Jos testamentin tekijä on siinä järjestyksessä, kuin testamentin tekemisestä on säädetty, peruuttanut määräyksensä tai jos hän on hävittänyt testamentin tahi muutoin selvästi ilmaissut, ettei määräys enää vastaa hänen viimeistä tahtoaan, on määräys tehoton.

Lupaus olla peruuttamatta testamenttia ei ole sitova."

---

¹¹² Ks. jakso 2.1, s. 12.

¹¹³ Esitys N:o 94/1952.

¹¹⁴ He 6/1964.

¹¹⁵ Aarnio - Kangas 2015, s.422.

Säännös vastaa näin ollen asiasisällöltään lähes täysin vuoden 1938 ehdotuksessa ehdotettua säännöstä.¹¹⁶ Kaksi pientä eroavaisuutta löytyy. Ensinnäkin vuoden 1938 ehdotuksessa ehdotetussa säännöksessä testamentti katsottiin peruutetuksi, jos henkilö on *täysin* selvästi ilmaissut, ettei määräys enää vastaa hänen viimeistä tahtoaan. PK 10:5:ssä on edellä mainittu "*täysin*"- sana poistettu ja PK 10:5:n mukaan riittää, että henkilö on muutoin selvästi ilmaissut, ettei määräys enää vastaa hänen viimeistä tahtoaan. Toinen ainoastaan systemaattinen ero vuoden 1938 ehdotuksen ja PK 10:5:n välillä on se, että nykyisessä perintökaareissa testamenttiin tehtyjen lisäysten muodosta säädetään PK 10:6:ssa ja vuoden 1938 ehdotuksessa lisäyksiä koskeva säännös sisältyi testamentin peruuttamista koskevaan pykälään.¹¹⁷ Voidaankin todeta, että tällä hetkellä voimassaoleva perintökaaren 10:5:n säännös testamentin peruuttamisesta perustuu olennaisilta osin vuoden 1935 ja 1938 ehdotuksiin ja niiden perusteluihin. Erot vuoden 1938 ehdotukseen ovat edellä kerrotulla tavalla hyvin vähäiset ja erojen vaikutus lain tulkintaan ja sisältöön lienee olematon. Ja kuten aiemmin on todettu, vuoden 1935 ja 1938 ehdotuksissa oli paljon samaa kuin Ruotsin perintökaaren esitöissä, joten testamentin peruuttamista koskevan säännöksen juuret voidaan ulottaa Ruotsin lainvalmisteluun ja lainsäädäntöön.¹¹⁸

Testamentin peruuttamista koskevan PK 10:5:n mukaan testamentti on peruutettavissa kolmella vaihtoehtoisella tavalla. Ensimmäinen peruutustapa on tehdä uusi testamentti. Toinen tapa peruuttaa testamentti on hävittää testamenttiasiakirja. Kolmas tapa on muutoin selvästi ilmaista, että testamentti ei enää vastaa testamentin tekijän viimeistä tahtoa. Jälkimmäisin peruuttamistapa sisältää lukemattoman määrän tapoja testamentin peruuttamiseen. Oleellista jokaisen peruuttamistavan osalta on vain se, että testamentin tekijän peruuttamistarkoitus tulee selkeästi esille. Testamentin peruuttaminen on lainsäädännön näkökulmasta täysin vapaamuotoinen oikeustoimi. Näitä peruuttamistapoja ja peruuttamistarkoituksen arviointia käsitellään tässä tutkielmassa seuraavaksi jaksossa 3.

---

¹¹⁶ Ks. jaksossa 2.3.2.2 esitettyä, s. 28 - 29.

¹¹⁷ Ibid.

¹¹⁸ Ibid.

3 Testamentin peruuttamistavat ja peruuttamistarkoituksen arviointi

3.1 Johdanto lukuun

Lähtökohtana PK 10:5:n mukaisesti on, että testamentti voidaan katsoa peruutetuksi vain, mikäli testamentin tekijä on peruuttanut testamentin nimenomaisesti testamentin peruuttamistarkoituksessa.¹¹⁹ Tätä peruuttamistarkoitusta ja sen arviointia tarkastellaan tässä luvussa. Luvussa pyritään etsimään vastausta tutkielman toiseen tutkimuskysymykseen eli siihen, miten testamentin tekijän peruuttamistarkoitusta arvioidaan erilaisissa ristiriitatilanteissa, joissa testamentin tekijän peruuttamistarkoituksesta ei ole riidatonta näyttöä. Lisäksi tarkastellaan kriittisesti sitä, minkälaisia tulkintolettamia peruuttamistarkoituksesta on oikeuskirjallisuudessa ja oikeuskäytännössä muodostunut. Nämä oletamat peruuttamistarkoituksesta ovat merkittäviä, koska testamentin tekijän kuoleman jälkeen voi olla vaikea esittää selkeää näyttöä testamentin tekijän viimeisestä tahdosta.

Jaksossa 3.2 käsitellään testamentin muodossa tapahtuvaa testamentin peruuttamista ja siihen liittyviä erilaisia peruuttamistarkoituksen arviointitilanteita. Jaksossa 3.3 puolestaan käsitellään testamentin peruuttamista hävittämällä ja siihen liittyviä peruuttamistarkoituksen arviointitilanteita. Jaksossa 3.4 käsitellään muita tapoja, joilla testamentin tekijä voi ilmaista selkeästi peruuttamistahtonsa PK 10:5:n mukaisella tavalla. Ideana on näin ollen käsitellä ensiksikin PK 10:5:n suoraan mainitsemat peruuttamistavat eli peruuttaminen testamentin muodossa sekä peruuttaminen testamentti hävittämällä. Lisäksi, koska PK 10:5:n mukaan testamentti on mahdollista peruuttaa myös siten, että testamentin tekijä muutoin selkeästi ilmaisee peruuttamistahtonsa, käsitellään myös kaikkia tähän kategoriiaan lukeutuvia peruuttamistapoja, joita on esiintynyt oikeuskirjallisuudessa ja oikeuskäytännössä.

---

¹¹⁹ Aarnio - Kangas 2015, s. 431.

3.2 Testamentin peruuttaminen testamentin muodossa

3.2.1 Peruuttamistarkoitus ilmaistaan suoraan testamentissa

PK 10:5:ssä mainitaan nimenomaisena testamentin peruuttamistapana testamentin muodossa tapahtuva testamentin peruuttaminen. Mikäli testamentin tekijä kirjaa testamenttinsa, että hän peruuttaa testamentillaan kaikki aikaisemmat testamenttimääräyksensä, on tilanne selkeä. Tällöin kaikki aiemmat testamenttimääräykset tulevat peruutetuksi. Tämä lienee selkein tapa peruuttaa aiemmat testamenttimääräykset.

Mikäli aiempi testamentti tai testamentit peruutetaan testamentin muodossa, voi testamentti sisältää uusia testamenttimääräyksiä. Testamenttimääräyksellä tarkoitetaan määräyksiä siitä, miten testamentin tekijän omaisuus jaetaan hänen kuolemansa jälkeen.¹²⁰ Käsite on tärkeä erottaa itse testamenttiasiakirjasta. Testamenttiasiakirjan ja testamenttimääräyksen erottelun tärkeyteen palataan jaksossa 3.2.2, kun käsitellään testamentin peruuttamista tilanteessa, jossa testamentin tekijä on tehnyt eri aikoina useita testamentteja antamatta kuitenkaan nimenomaista tahdonilmaisua testamentin peruuttamisesta.¹²¹ Mikäli testamentti, jolla peruutetaan aiemmat testamenttimääräykset, sisältää uusia testamenttimääräyksiä, tulee jäämistöä jakaessa soveltaa uuden testamentin testamenttimääräyksiä. Aiempi testamentti ja aiemmat testamentit voidaan kuitenkin peruuttaa testamentin muodossa myös siten, että testamentin tekijä tekee uuden testamentin, jossa hän ilmaisee ainoastaan halunsa peruuttaa kaikki aiemmat testamenttimääräyksensä. Tällöin aiemmat testamenttimääräykset peruuntuvat ja jäämistön jakoon sovelletaan lakimääräistä perimystä koskevia säännöksiä.

Ongelmallisempi tilanne syntyy, mikäli testamentin tekijä peruuttaa nimenomaisella tahdonilmaisulla ainoastaan viimeisimmän testamenttinsa antamatta uusia testamenttimäärä-

---

¹²⁰ Aarnio - Kangas 2015, s. 17 - 19, 434 ja Walin 2000, s. 250 - 251. Aarnio ja Kangas käyttävät myös käsitettä testamenttitahdonilmaisua, jolla tarkoitetaan samaa kuin testamenttimääräyksellä. Walin puolestaan korostaa, että testamenttiasiakirjan olemassaolo ei ole ehdoton edellytys testamenttiin vetoamiselle. Myös hänen voidaan katsoa näin ajattelevan, että testamenttiasiakirja ja testamenttimääräykset ovat erillisiä käsitteitä.

¹²¹ Ks. jakso 3.3.2, s. 36 - 39.

yksiä, mutta testamentin tekijä on eläessään tehnyt useampia samaa omaisuutta koskevia testamentteja.¹²² Tilanne voi olla esimerkiksi seuraavanlainen:

A on testamentannut 1.1.1980 koko omaisuutensa B:lle. Tämän jälkeen A on testamentannut 5.5.1980 koko omaisuutensa C:lle. A laatii vielä 11.11.1980 testamentin muodossa asiakirjan, jossa hän toteaa peruuttavansa 5.5.1980 tekemänsä testamentin. Tässä tilanteessa syntyy kysymys, että sovelletaanko A:n jäämistön jakoon 1.1.1980 tehtyä testamenttia vai lakimääräistä perimysjärjestystä?

Tällöin voidaan esittää ylipäätään kysymys siitä, voidaanko perittävän jäämistöä jakaessa huomioida testamenttia, joka ei ole testamentin tekijän viimeisin testamentti? Voisihan ajatella, että koska testamentissa on aina kysymys perittävän viimeisestä tahdosta, ei sellaiselle testamentille voida antaa merkitystä, joka ei sisällä testamentin tekijän viimeisiä testamenttimääräyksiä.¹²³ Oikeuskirjallisuudessa ja oikeuskäytännössä on kuitenkin katsottu, että testamentille voidaan antaa merkitystä, vaikkei se olisikaan perittävän viimeisin testamentti ja täten voi esiintyä tilanteita, joissa perittävällä on voimassa useita testamentteja samaan aikaan.¹²⁴

Toisaalta myös poikkeavia näkemyksiä on esitetty. Muun muassa Palmgren on katsonut, että uusi testamentti johtaa aina siihen, että aiemmat testamentit raukeavat. Tämä sen vuoksi, että vain uusimman testamentin voidaan katsoa olevan testamentin tekijän viimeisimmän tahdon ilmaisu.¹²⁵ Palmgrenin näkemys ei kuitenkaan ole saanut kannatusta, vaan oikeuskirjallisuudessa ja oikeuskäytännössä on edellä kerrotulla tavalla vakiintunut kanta, jonka mukaan henkilöllä voi olla voimassa useampia testamentteja samaan aikaan eikä viimeisin testamentti automaattisesti johda siihen, että aiemmat testamentit raukeavat.¹²⁶ Näin ollen tilanteessa, jossa perittävä on tehnyt useita testamentteja koskien samaa omaisuutta ja myöhemmin hän peruuttaa ainoastaan viimeisimmän testamentin, voidaan omaisuuden katsoa menevän joko lakimääräisille perillisille tai peruutettua testamenttia aiem-

---

¹²² Aarnio - Kangas 2015, s. 446 - 447. Eri omaisuutta koskeviin perättäisiin testamentteihin ja niihin liittyviin peruuttamistilanteisiin syvennytään jaksossa 3.2.2. Jaksossa 3.2.2 käsitellään myös tilanteita, joissa on annettu useita testamenttiasiakirjoja ilman nimenomaista peruuttamismääräystä.

¹²³ Common Law -oikeudessa on tunnettu ns. Last - Will -doktriini, jonka mukaan ainoastaan viimeisimmälle testamentille voidaan antaa merkitystä testamentilla. Ks. esim. Aarnio - Kangas 2015, s. 434 alaviitteinen.

¹²⁴ Aarnio - Kangas, s. 434 - 435, Lilius 1925, s. 117, Rautiala 1956 s. 69 ja Rautiala 1967, s. 250 - 251.

¹²⁵ Palmgren 1945, s. 190. Samanlaista näkökantaa esittää myös Wrede, ks. Wrede 1946, s. 220.

¹²⁶ Ks. alaviite 114.

man testamentin edunsaajalle. Kysymys on testamentin tekijän tarkoituksen tulkinnasta. Oleellista on, mitä testamentin tekijä on peruuttamisellaan tarkoittanut.¹²⁷ Testamentin tekijän tarkoituksen selvittämisessä voidaan ottaa huomioon muun muassa perittävän antamia lausumia sekä esimerkiksi perittävän ja testamenttien edunsaajien välisten suhteiden kehittyminen.

Kysymys siitä, sovelletaanko vanhempaa testamenttia tilanteessa, jossa testamentin tekijä on peruuttanut nimenomaisesti ainoastaan viimeisimmän testamenttinsa, on noussut esiin myös oikeuskäytännössä. Tapauksessa Vaasan HO 8.2.1993 S 92/304 arvioitiin nimenomaisesti tätä kysymystä. Tapauksessa nousi esiin myös se, mitä kaikkea testamentin tekijän peruuttamistarkoitusta arvioitaessa voidaan ottaa huomioon.

Tapauksessa Vaasan HO 8.2.1993 S 92/304 A oli tehnyt testamentin 24.4.1984, jonka mukaan hänen omaisuutensa oli jaettava yhdeksälle edunsaajalle yhtä suurin osuuksin. Tämän jälkeen A teki uuden testamentin 19.5.1986, jonka mukaan hänen omaisuutensa oli jaettava B:n ja C:n kesken tasan. Samana vuonna A oli tehnyt vielä uuden testamentin B:n ja C:n hyväksi sen vuoksi, että hän piti 19.5.1986 tekemäänsä testamenttia luonnoksena. A oli myöhemmin ilmoittanut oikeudenkäynnissä todistajana olleelle henkilölle, että hän haluaisi peruuttaa testamenttinsa, koska B ja C eivät olleet pitäneet häneen yhteyttä. Todistajana ollut henkilö oli saanut A:n testamentin haltuunsa ja repinyt tämän, koska oli kuullut A:lta, ettei A halua jäämistönsä menevän B:lle ja C:lle. Alioikeuden ratkaisu oli se, että testamentin peruutuksen johdosta A:n jäämistöä jaettaessa tulisi noudattaa 19.5.1986 tehtyä testamenttia. Alioikeus katsoi, että koska A oli peruuttanut ainoastaan uusimman testamenttinsa, tulisi soveltaa täten vanhempaa testamenttia. Hovioikeus kuitenkin kumosi alioikeuden päätöksen ja perusteli tätä sillä, että A oli nimenomaisesti ilmaissut, ettei halua jäämistönsä menevän B:lle ja C:lle. Hovioikeus näin ollen katsoi, että A:n jäämistö oli menevä lakimääräisille perillisille, koska tämä vastaisi A:n viimeistä tahtoa. Peruuttamistarkoitusta arvioitaessa tulee näin ollen ottaa huomioon juuri tämän kaltaisia seikkoja. Oleellista on testamentin tekijän tarkoituksen punninta eikä se, kohdistuuko peruuttaminen ainoastaan tiettyyn testamenttiin, jolloin muut testamentit jäisivät automaattisesti voimaan.¹²⁸

Yhteenvetona voidaan todeta, että selkein tapa peruuttaa testamentti on tehdä uusi testamentti ja kirjata siihen, että testamentin tekijä peruuttaa kyseisellä testamentilla kaikki ai-

---

¹²⁷ Aarnio - Kangas 2015, s. 446.

¹²⁸ Tapauksesta ks. Aarnio - Kangas 2015, s. 447.

emmat testamenttimääräyksensä. Näin ei tule ongelmia sen suhteen, kohdistuuko testamentin peruuttaminen ainoastaan viimeisimpään testamenttiin ja onko testamentin tekijällä ollut kenties tarkoitus säilyttää jokin aiempi testamenttimääräys voimassa. Mikäli testamentin peruuttaminen tapahtuu testamentin muodossa, lienee helpointa ottaa testamenttiin uudet testamenttimääräykset, vaikka ne vastaisivatkin jonkun aiemman testamentin määräyksiä. Tällöin ei tule tulkintaongelmia sen suhteen, onko testamentin tekijä tarkoittanut säilyttää jonkin aiemman testamenttimääräyksensä voimassa. Ongelmaton ei tämäkään peruuttamistapa kuitenkaan ole. Ongelmia voi syntyä, mikäli esimerkiksi uusinta testamenttia ei löydy, vaikka tiedetään, että perittävä oli tehnyt uuden testamentin. Näihin ongelmiin palataan tarkemmin jaksossa 3.3, jossa käsitellään testamentin häviämistä.¹²⁹

3.2.2 Useita testamentteja ilman nimenomaista peruuttamismääräystä

3.2.2.1 Lähtökohta

Tilanne muodostuu ongelmalliseksi, mikäli testamentin tekijä ei ole antanut testamentissaan suoranaista tahdonilmaisua siitä, että hän haluaa peruuttaa aiemmat tai edes jonkun aiemman testamenttinsa. Mikäli kaikki eri aikoina tehtyjen testamenttien testamenttimääräykset voidaan panna samanaikaisesti täytäntöön, ei ongelmia synny. Ongelmia syntyy vasta, mikäli eri aikana tehtyjen testamenttien määräykset ovat suhteessa toisiinsa ristiriidassa eikä kaikkia testamenttimääräyksiä ole mahdollista panna täytäntöön samanaikaisesti.¹³⁰ Henkilö voi esimerkiksi tehdä yleisjälkיסäädöksen koko omaisuudestaan ensin kahden edunsaajan hyväksi ja tehdä myöhemmin toisen yleisjälkיסäädöksen koko omaisuudestaan kolmannen edunsaajan hyväksi, antamatta varsinaista peruuttamistahdonilmaisua myöhemmässä testamentissa. Tilanne voi olla esimerkiksi seuraavanlainen:

A on tehnyt 6.9.2001 yleisjälkיסäädöksen koko omaisuudestaan B:n hyväksi. Tämän jälkeen A tekee 3.1.2002 yleisjälkיסäädöksen koko omaisuudestaan C:n hyväksi. Myöhemmässä testamentissa ei kuitenkaan ole ilmaistu nimenomaisesti, että A haluaa myöhemmällä testamentilla peruuttaa aiemman, 6.9.2001 tekemän testamenttinsa. Tällöin syntyy kysymys siitä, peruuttaako myöhempi testamentti aina aiemman testamentin?

---

¹²⁹ Ks. jakso 3.3, s. 55 - 62.

¹³⁰ Aarnio 1975, s. 113, Aarnio - Kangas 2015, s. 434 ja SOU 1929:22, s. 184 - 185.

Mahdollisia tilanteita, joissa ei ole nimenomaisesti peruutettu aiempia testamentteja, on helppo keksiä. Miten tilanteisiin, joissa testamentin tekijä on tehnyt useita eri testamentteja eri aikoina ja antanut niissä ristiriitaisia määräyksiä suhteessa toisiinsa, olisi suhtauduttava testamentin peruuttamisen näkökulmasta? Peruuttaako myöhempi testamentti aina aiemman vai vain joiltakin osin?

Tässä kohden on hyvä huomata, että ristiriitaisia testamenttimääräyksiä tai testamenttitahdonilmaisuja voi olla joko samassa testamenttiasiakirjassa tai ristiriitaisuus voi ilmetä eri aikana tehtyjen testamenttien testamenttimääräysten välillä. Testamenttimääräyksellä tarkoitetaan jäämistöä koskevia jakomääräyksiä.¹³¹ Yksi testamentti voi sisältää useita testamenttimääräyksiä. Testamenttimääräys on oleellista erottaa itse testamenttiasiakirjasta. Käsitteet on oleellista erottaa toisistaan erityisesti, kun pohditaan sitä, onko testamentin tekijä myöhemmällä testamentilla peruuttanut aiemman testamenttinsa. Mikäli ristiriitaiset testamenttimääräykset ilmenevät ainoastaan samassa testamenttiasiakirjassa, tulee asia ratkaista testamentin tulkinnalla.¹³² Jos taas ristiriitaiset testamenttimääräykset ilmenevät eri aikoina tehtyjen testamenttien välillä, on ratkaistava, onko testamentin tekijä tahtonut peruuttaa myöhemmällä testamentilla ja siinä olevilla ristiriitaisilla testamenttimääräyksillä aiemman testamenttinsa kokonaan tai ristiriitaisilta osin.¹³³ Esimerkki havainnollistaa asiaa:

A on tehnyt 17.11.1991 testamentin, jonka mukaan B ja C saavat hänen jäämistöstään molemmat 30 000 euron rahalegaatin. Näin ollen A:n 17.11.1991 tekemässä testamenttiasiakirjassa on kaksi testamenttimääräystä: B:lle 30 000 euroa ja C:lle 30 000 euroa. Jos A:n jäämistössä ei ole varoja riittävästi rahalegaattien täyttämiseen, nousee kysymys siitä, miten rahalegaatit täytetään. Tällöin kysymykseen tulee lähtökohtaisesti testamentin tulkinta ja tarvittaessa tulee turvautua PK:n 11-lukuun, jossa sijaitsee testamentin tulkintaa koskevat tulkintaolettamat. Kysymys ei ole testamentin peruuttamisesta. Tilanne voi olla myös sellainen, että testamentin tekijä on tehnyt eri aikoina testamentit, joissa on ristiriitaisia määräyksiä. Ajatellaan vaikkapa tilannetta, jossa A on tehnyt 25.1.1985 testamentin, jonka mukaan B sai A:n omakotitalon. Myöhemmin A tekee 14.12.1988 testamentin, jonka mukaan hänen omakotitalonsa (sama omakotitalo kuin 25.1.1985 testamentissa testamentat-

---

¹³¹ Aarnio - Kangas 2015, s. 18.

¹³² Aarnio 1975, s. 117.

¹³³ Aarnio - Kangas 2015, s. 18 ja s. 432 - 433.

tu) saa C. Tällöin ristiriita ilmenee eri aikoina tehtyjen testamenttien välillä ja tulee arvioitavaksi, onko myöhempi testamentti aiemman testamentin peruutus.

Tilanteet, joissa ristiriita ilmenee samassa testamenttiasiakirjassa olevien testamenttimääräysten välillä sekä tilanteet, joissa ristiriita ilmenee eri aikoina tehtyjen testamenttien testamenttimääräysten välillä, on pidettävä erillään. Tilanteiden erottaminen toisistaan johtuu siitä, että testamentin tulkintaa ohjaavat omat periaatteet sekä myös PK 11-luvun mukaiset tulkintaolettamat testamentin tekijän tarkoituksesta. Testamentin peruuttamiseen puolestaan liittyy jäljempänä käsiteltäviä olettamia peruuttamistarkoituksesta.¹³⁴ Aarnion mukaan PK 11-luvun tulkintaohjeita voidaan soveltaa vasta, mikäli katsotaan, ettei testamentin peruutusta ole tapahtunut.¹³⁵ Eri aikoina tehtyjen testamenttien testamenttimääräysten välinen ristiriita ratkaistaan näin ollen lähtökohtaisesti testamentin peruuttamista koskevien sääntöjen ja periaatteiden kautta, kun taas samassa testamenttiasiakirjassa olevien testamenttimääräysten ristiriita pyritään ratkaisemaan testamentin tulkinnalla ja apuna voidaan käyttää myös PK 11-luvun mukaisia tulkintaolettamia.¹³⁶

Ratkaiseva tekijä edellä kuvatuissa tilanteissa, joissa testamentin tekijä on tehnyt eri aikoina useita testamenteja ilman, että hän on kirjannut testamenttiin nimenomaisen tahdonilmaisun aiempien testamenttien peruuttamisesta, on testamentin tekijän tarkoitus. Mikäli testamentin tekijän tarkoituksesta kyetään osoittamaan selkeä näyttö, tulee menetellä testamentin tekijän tahdon ja tarkoituksen mukaisesti.¹³⁷ Usein kuitenkin testamentin tekijän tarkoituksesta ei ole esittää selkeää näyttöä, jolloin joudutaan turvautumaan pitkälti olettaisiin siitä, mitä testamentin tekijä olisi tahtonut tai tarkoittanut tietyissä olosuhteissa.

Edellä jaksossa 3.2.1 tuotiin jo esiin, että myöhempi testamentti ei automaattisesti aiheuta aiempien testamenttien peruuttamista, mikäli testamenttiin ei sisälly suoranaista tahdonil-

---

¹³⁴ Testamentin tulkinnasta, ks. esim. Aarnio - Kangas 2015, s. 108 - 140 ja Ylöstalo 1955.

¹³⁵ Aarnio 1975, s. 117.

¹³⁶ Ibid. Ks. myös Lohi 2011, s. 381 - 382. Lohen mukaan PK 11:3:n säännös soveltuu sekä samaan aikaan että eri aikaan tehtyjen testamenttien tilanteissa. Lohi kuitenkin toteaa, että ennen PK 11-luvun soveltamista tulee tehdä valinta sen suhteen, tuleeko asiaan sovellettavaksi testamentin peruutusta koskevat säännöt.

¹³⁷ Aarnio - Kangas 2015, s. 433 ja SOU 1929:22, s. 184 - 185.

maisua kaikkien aiempien testamenttien peruuttamisesta. Henkilöllä voi olla samanaikaisesti voimassa useampia testamentteja.¹³⁸ Lähtökohtana tilanteissa, joissa henkilöllä on useita eri aikana tehtyjä testamentteja, on että viimeisimmästä testamentista sovelletaan kaikkia määräyksiä.¹³⁹ Aiemmasta testamentista sovelletaan vain niitä määräyksiä, jotka eivät ole ristiriidassa myöhemmän testamentin kanssa.¹⁴⁰ Näin ollen aiempi testamentti säilyy voimassa vain siltä osin kuin siinä ei ole ristiriitaisia määräyksiä suhteessa myöhempään testamenttiin.¹⁴¹ Testamentin peruuttamisen näkökulmasta tulkintapresumptio tilanteessa, jossa on esimerkiksi kaksi eri aikaan tehtyä testamenttia, on aiemman testamentin osittainen peruuntuminen siltä osin kuin siinä on ristiriitaisia määräyksiä suhteessa myöhempään testamenttiin, jolloin molempien testamenttien testamenttimääräyksiä ei voida panna samanaikaisesti täytäntöön.¹⁴² Mikäli myöhempi testamentti on täysin ristiriidassa aiemman testamentin kanssa, katsotaan myöhemmän testamentin peruuttavan täysin aiemman testamentin.¹⁴³ Tässä kerrottu osittaisperuuntumisen presumptio on oletama, josta voidaan poiketa, mikäli testamentin tekijän näytetään tarkoittaneen muuta.

3.2.2.2 *Useita yleisjälkisäädöksiä ja osittaisperuuntumisen presumptio*

Tarkastellaan edellä mainittua aiemman testamentin osittaisperuuntumisen presumptiota ensin tilanteessa, jossa on tehty kaksi yleisjälkisäädöstä. Yleisjälkisäädöksellä tarkoitetaan testamenttia, jonka saaja saa koko jäämistön, määräosan siitä tai sen ylijäämän.¹⁴⁴ Tilan-

---

¹³⁸ Aarnio 1975, s. 114, Aarnio - Kangas, s. 434 - 435, Lilius 1925, s. 117, Rautiala 1956 s. 69 ja Rautiala 1967, s. 250 - 251.

¹³⁹ Lilius 1925, s. 117 ja Rautiala 1967, s. 251.

¹⁴⁰ Aarnio - Kangas 2015, s. 41, Lilius 1925, s. 117, Rautiala 1956, s. 69 ja Rautiala 1967, s. 250 - 251, Wallin 2000, s. 249 ja SOU 1929:22, s. 184 - 185.

¹⁴¹ Ibid.

¹⁴² Aarnio 1975, s. 114, Aarnio - Kangas 2015, s. 435, Rautiala 1967, s. 251 ja Wallin 2000, s. 249. Näin myös Ruotsin oikeuskäytännössä, ks. SOU 1929:22, s. 184-185.

¹⁴³ Aarnio 1975, s. 117 - 118, Aarnio - Kangas 2015, s. 440, Lilius 1925, s. 117, Rautiala 1956, s. 68 - 69, Rautiala 1967, s. 251, Wallin 2000, s. 249 ja SOU 1929:22, s. 184 - 185.

¹⁴⁴ Ks. tarkemmin Aarnio 1969, s. 104 - 105. Yleisjälkisäädöksen määritelmästä ollaan oikeuskirjallisuudessa oltu pitkälti yhtä mieltä. Tämä johtunee osittain siitä, että perintökaaren esitöissä ehdotettiin määrittelysäännöstä, jonka sisältö oli seuraava: "Yleisjälkisäädöksen saaja on se, jonka testamentin tekijä on asettanut perillisen asemaan antamalla hänelle kokojäämistön, määräosan siitä tai sen ylijäämän." Määritelmää ei lopulta otettu nykyiseen perintökaareen, mutta vuoden 1935 ehdotuksessa ehdotettu yleisjälkisäädöksen määritelmä on pitkälti toistettu oikeuskirjallisuudessa, ks. esim. Chydenius 1920, s. 217, Vuoden 1935 ehdotus, s. 93 ja Rautiala 1967, s. 283.

teessa testamentin tekijä on ensitestamentissa antanut A:lle koko jäämistönsä ja jälkimmäisessä B:lle puolet jäämistöstään. Voidaan todeta, että testamentit ovat ainoastaan osittain ristiriidassa. Molemmat testamentit ovat toteutettavissa ja kun ne toteutetaan, johtaa se siihen, että testamentin tekijä on myöhemmällä testamentillaan osittain peruuttanut A:n hyväksi tekemänsä testamentin. Tällöin aiempi testamentti kumoutuu ainoastaan siltä osin, kuin se on ristiriidassa myöhemmän testamentin kanssa. Näin ollen omaisuus jaetaan tasan A:n ja B:n kesken.¹⁴⁵ A:n hyväksi tehty testamentti katsotaan näin peruuntuneeksi siltä osin kuin se estää myöhemmän testamentin toteuttamisen. Tätä osittaisperuuntumisen oletamaa noudatetaan vain, mikäli testamentin tekijän tarkoituksesta ei ole muuta selvitystä. Voihan nimittäin olla, että testamentin tekijä on tarkoittanut, että ainoastaan B on testamentinsaajana, jolloin muu osa jäämistöstä menisi lakimääräisille perillisille. Osittaisen peruuntumisen olettamasta poikkeamiseksi tulee kuitenkin esittää näyttöä siitä, että perittävän tarkoitus oli erilainen kuin mihin osittaisperuuntumisen presumption soveltaminen johtaisi.¹⁴⁶

Jos taas asetelma olisi päinvastainen eli jälkimmäisessä testamentissa olisi määrätty koko omaisuus B:lle ja aiemmassa testamentissa puolet jäämistöstä A:lle, olisi koko omaisuus jaettava B:lle. Tämä siksi, että aikaisempi testamentti voidaan toteuttaa ainoastaan siltä osin, kuin se ei ole ristiriidassa myöhemmän testamentin kanssa. Lisäksi myöhempi testamentti luo olettamana aikaisemmin annettujen määräysten peruuttamisesta. Testamentit ovat täydellisesti päällekkäisiä, jolloin lähtökohtana on, että testamentin tekijä on peruuttanut myöhemmällä testamentilla aiemman testamenttinsa.¹⁴⁷ Kun henkilö on määrännyt koko jäämistöstään viimeisimmässä testamentissaan, on luonteva lähtökohta, että testamentin tekijä on tarkoittanut peruuttaa aiemmat tämän viimeisen testamentin kanssa ristiriidassa olevat testamenttimääräyksensä. Tästäkin olettamasta on mahdollista poiketa, mikäli kyetään näyttämään, että testamentin tekijän tarkoituksena on kuitenkin ollut säilyttää jokin aiempi testamentti tai testamenttimääräys voimassa.¹⁴⁸ Yleisjälkisäädösten kohdalla tällai-

---

¹⁴⁵ Aarnio 1975, s. 114.

¹⁴⁶ Aarnio - Kangas 2015, s. 433 ja SOU 1929:22, s. 184 - 185

¹⁴⁷ Aarnio - Kangas 2015, s. 436 ja s. 440.

¹⁴⁸ Aarnio - Kangas 2015, s. 433 ja SOU 1929:22, s. 184 - 185

sia tarkoituksena testamentin tekijällä lienee harvoin etenkin tilanteissa, joissa testamentin tekijä määrää viimeisimmällä yleisjälkimmäisyydellään koko jäämistöstään.¹⁴⁹

3.2.2.3 *Osittaisperuuntumisen presumptio useiden legaattien ja yleisjälkimmäisyyden tilanteissa*

Voi olla myös sellainen tilanne, jossa testamentin tekijä on tehnyt eri aikoina sekä legaatteja että yleisjälkimmäisyyksiä. Legaatilla tarkoitetaan testamenttimääräystä, joka käsittää tietyn esineen tai rahamäärän, käyttöoikeuden omaisuuteen, oikeuden siitä saatavaan korkoon tai tuottoon tai muun erityisen etuuden.¹⁵⁰ Tarkastellaan ensiksi tilannetta, jossa testamentin tekijä on ensin tehnyt yleisjälkimmäisyyden koko jäämistöstään A:n hyväksi. Myöhemmin testamentin tekijä tekee uuden testamentin, jossa hän määrää kiinteistönsä B:n omistukseen. Viimeisin testamentti on legaatti, joka ei sisällä määräyksiä aiemman testamentin peruuntumisesta. Testamentit ovat tässä tilanteessa osittain ristiriidassa. Edellä selostetulla perusteella viimeisin testamentti täytetään aina kokonaan. Näin ollen perintöä jaettaessa ensiksi täytetään legaatti B:n hyväksi.¹⁵¹ Mikäli muuta testamentin tekijän tarkoituksesta ei näytetä, voidaan B:n legaatista täyttämisen jälkeen toteuttaa A:n hyväksi tehty yleisjälkimmäisyyden.¹⁵² Yleisjälkimmäisyys jää siis voimaan, mutta vain siltä osin kuin se ei ole ristiriidassa myöhemmän legaatista kanssa. Tilanteeseen soveltuu täten samalla tavalla edellä käsitelty osittaisen peruuntumisen oletus, mikäli testamentit ovat osittain ristiriidassa keskenään.¹⁵³

Tilanteessa, jossa on ensiksi tehty yleistestamentti ja myöhemmin legaatti, peruuttamatta kuitenkaan suoranaisesti aiempaa testamenttia, voidaan legaatista ensisijaiselle täyttämiseksi hakea tukea myös PK 11:3:stä. PK 11:3:n mukaan tiettyä omaisuutta koskeva jälkimmäisyys on pantava täytäntöön ennen muita. Pykälästä on johdettavissa periaate, jonka mukaan

---

¹⁴⁹ Mikäli testamentin tekijä on tehnyt eri aikoina sekä legaatteja että yleisjälkimmäisyyksiä, voi tilanne olla useinkin toinen, vaikka testamentin tekijä olisi viimeisimmässä testamentissaan määrännyt koko jäämistönsä yleisjälkimmäisyydellä tietyille taholla. Ks. jakso 3.2.2.3, s. 36 - 40.

¹⁵⁰ Aarnio 1969, s. 105, Lohi 2011, s. 3 - 8 ja vuoden 1935 ehdotus, s. 93. Myös legaatista määritelmästä ollaan oltu oikeuskirjallisuudessa pitkälti yhtä mieltä samoista syistä, joita esitettiin yleisjälkimmäisyyden osalta, ks. alaviite 126.

¹⁵¹ Aarnio 1975, s. 114.

¹⁵² Aarnio - Kangas 2015, s. 436, Lilius 1925, s. 117, Rautiala 1956, s. 69, Rautiala 1967, s. 250 - 251 ja Wallin 2000, s. 249.

¹⁵³ Ibid.

erityisjälkisäädös menee ristiriitatilanteessa yleistestamentin edelle.¹⁵⁴ Toisaalta PK 11-luvun säännöksiin nojautuminen peruuttamistilanteita arvioitaessa lienee kyseenalaista, mikäli pitäydytään Aarnion esittämässä kannassa, jonka mukaan PK 11-luku voi tulla sovellettavaksi vain, mikäli testamentin ei katsota tulleen peruuntuneeksi.¹⁵⁵

Toisaalta on korostettava, että aiemman testamentin peruuntuminen siltä osin kuin se on ristiriidassa myöhemmän testamentin kanssa, on ainoastaan oletus, josta voidaan poiketa, mikäli testamentin tekijän toisenlaisesta tarkoituksesta esitetään näyttöä. Voidaan ajatella esimerkiksi tilannetta, jossa testamentin tekijä on myöhemmässä legaatissaan antanut legaattimääräykset jokaisesta merkittävästä omaisuuserästään tietyn edunsaajan hyväksi. Mikäli tässä tilanteessa aiempi yleistestamentinsaaja on ollut toinen henkilö, voinee testamentin tekijän tarkoituksena ollut sivuuttaa aiempi testamentinsaaja kokonaan perinnöstä, vaikka jokin omaisuuserä olisikin jäänyt mainitsematta myöhemmässä legaatissa. Toisaalta voi olla myös tilanteita, joissa myöhemmän legaatintekemisen motiivina on ollut nimenomaisesti se, ettei ainakaan aiempi yleistestamentinsaaja saisi jäämistöä perittävän jälkeen. Mikäli tämän tapainen testamentin tekijän tarkoitus kyetään näyttämään, ei olettaa osittaisperuuntumisesta voida soveltaa.

Tilanteesta, jossa on ensin laadittu yleistestamentti ja sen jälkeen laadittu erityisjälkisäädös, voidaan oikeuskäytännöstä mainita tapaus Turun HO 19.1.1994 S 92/547.

Tapauksessa Turun HO 19.1.1994 S 92/547 Testamentintekijä A oli laatinut 5.11.1989 testamentin, jonka mukaisesti B sai tietyn kristallimaljakon, C sai huonekalut ja kaikki muu irtain omaisuus mukaan lukien rahat oli jaettava D:n ja E:n kesken tasaosuuksin. A laati 11.11.1989 uuden testamentin, jonka mukaan F:lle oli jaettava jäämistöstä tietty taulu, seinäkello sekä 50 000 markkaa rahaa. Kysymys oli siitä, oliko A peruuttanut myöhemmällä legaatillaan aiemmin laatimansa testamentin? Viimeisimmässä testamentissa ei ollut nimenomaista tahdonilmaisua siitä, että se peruuttaisi aiemman testamentin. Tapauksessa katsottiin, että oli jäänyt näyttämättä, että A olisi tarkoittanut 11.11.1989 laatimallaan testamentilla määrätä, että hänen muu omaisuutensa olisi jaettava lakimääräisen perimyksen mukaan. Näin ollen tapauksessa sovellettiin nimenomaisesti osittaisperuuntumisen olettaa. Tapauksessa katsottiin, että myöhempi legaatti täytetään ensiksi. Sen jälkeen täytetään aiempi testamentti siltä osin kuin se ei ole ristiriidassa myöhemmän testamentin kanssa. Osittaisperuuntumisen olettaa sovellettiin, koska perilliset eivät kyenneet näyttämään, että testamentin tekijä oli tarkoittanut peruuttaa kokonaan aiemman testamenttinsa myö-

---

¹⁵⁴ Aarnio - Kangas 2015, s. 436.

¹⁵⁵ Tältä osin, ks. jakso 3.2.2.1, s. 36 - 37.

hemmällä testamentilla. Todistustaakan kantavat oletaman kumoamisesta näin ollen perilliset.¹⁵⁶

Yleisjälkisäädöksen ja legaatin tekemisen osalta tilanne voi tietysti olla myös päinvastoin eli siten, että ensimmäinen testamentti on legaatti ja myöhempi yleistestamentti. Edellä selostetulla tavalla aiempi testamentti jää osittaisperuuntumisen oletaman mukaisesti voimaan ainoastaan siltä osin kuin se ei ole ristiriidassa myöhemmän kanssa.¹⁵⁷ Näin ollen aiempi testamentti eli tässä tapauksessa legaatti voidaan toteuttaa ainoastaan siltä osin kuin se ei ole ristiriidassa myöhemmän yleisjälkisäädöksen kanssa. Mikäli testamentin tekijä on ensin määrännyt A:lle taulun ja sen jälkeen toisessa testamentissa koko jäämistönsä B:lle, saa B koko omaisuuden.¹⁵⁸ Myöhempi koko jäämistöä koskeva yleisjälkisäädös luo oletaman aiemman legaatin peruuttamisesta.¹⁵⁹ Jälleen on kuitenkin huomattava, että mikäli testamentin tekijän tarkoitus oli toinen ja se voidaan osoittaa, tulee tästä tulkintaolettamasta poiketa.

Toisaalta muun muassa Nordling on todennut, että legaatille tulisi antaa etusija riippumatta siitä, onko erityisjälkisäädös tehty yleistestamenttia ennen vai sen jälkeen.¹⁶⁰ Nordlingin kannanotosta ei kuitenkaan ilmene, tarkoittaako hän tätä myös tilanteissa, joissa myöhempi koko jäämistöä koskeva yleistestamentti on tehty eri edunsaajan hyväksi kuin aiempi legattimääräys ja yleistestamentti on siten täysin ristiriidassa aiemman legaatin kanssa. Perusteltu näkemys onkin, että mikäli myöhempi yleistestamentti koskee koko jäämistöä ja yleistestamentissa on määrätty toinen edunsaaja kuin aiemmassa legaatissa, katsotaan tämän johtavan kokonaan legaatin peruuntumiseen. Tällöin testamentit ovat täysin ristiriidassa ja aiempi testamentti peruuntuu.

---

¹⁵⁶ Tapauksesta tarkemmin, ks. Aarnio - Kangas 2015, s. 436.

¹⁵⁷ Aarnio 1975, s. 114, Aarnio - Kangas 2015, s. 437, Lilius 1925, s. 117, Rautiala 1956, s. 69 ja Rautiala 1967, s. 250 - 251, Wallin 2000, s. 249 ja SOU 1929:22, s. 184 - 185.

¹⁵⁸ Ibid.

¹⁵⁹ Aarnio 1975, s. 114 ja Aarnio - Kangas 2015, s. 437.

¹⁶⁰ Nordling 1885, s. 220.

On kuitenkin huomattava, että testamentin tekijällä on saattanut olla täysin toinen tarkoitus. Voidaan ajatella tilannetta, jossa perittävä on ensin tehnyt legaatit, jossa hän on määrännyt henkilöautonsa A:lle. Loput omaisuutensa hän on määrännyt myöhemmällä yleistestamentilla kahdelle alaikäiselle lapselleen tasaosuuksin. Tällöin perittävän tarkoitus on saattanut olla, että hän on tahtonut pitää henkilöautoa koskevan legaatit voimassa yleistestamentista huolimatta, koska lapsille ei olisi henkilöautosta minkäänlaista käyttöhyötyä alaikäisenä. Mikäli testamentin tekijän toisenlaisesta tarkoituksesta esitetään näyttöä, kumoaa se legaatit peruuntumisolettaman. Todistustaakka on sillä osapuolella, joka väittää, että testamentin tekijä on tahtonut pitää aiemman legaatit voimassa huolimatta myöhemmästä koko jäämistöä koskevasta yleistestamentista.¹⁶¹

Tilanne, jossa testamentin tekijä on ensin laatinut legaatit ja sen jälkeen legaatit kanssa ristiriidassa olevan yleistestamentin, on ollut esillä myös oikeuskäytännössä. Esimerkkinä voidaan mainita tapaus Vaasan HO 18.6.1999 S 98/511.

Tapauksessa Vaasan HO 18.6.1999 S 98/511 A oli tehnyt ensin legaatit, jossa hän oli määrännyt henkilöautonsa omistusoikeuksin B:lle. A oli myöhemmin tehnyt testamentin, jossa hän oli määrännyt kiinteistönsä käyttöoikeuden B:lle. Mainitussa testamentissa todettiin myös, että "omaisuus on muuten menevä omistusoikeuksin tyttärelleni C:lle". Hovioikeuden perustelujen mukaan tilanteessa, jossa erityistestamentin jälkeen on laadittu sen kanssa ristiriidassa oleva yleistestamentti, on myöhemmän yleistestamentin katsottu luovan olettaman siitä, että sillä on peruutettu aikaisempi erityistestamentti, ellei käytettävissä oleva testamentin tulkinta-aineisto viittaa muuhun. Mikäli edellä mainitusta olettamasta halutaan poiketa, on hovioikeuden perustelujen mukaan tällaista tulkintaa esittävän voitava näyttää, että testamentin tekijä on tarkoittanut muuta kuin peruuttaa ristiriitaisilta osin aiemman legaatinsa. Tässä tapauksessa hovioikeuden mukaan myöhemmän testamentin tarkoituksena on ollut käyttöoikeuden luovuttaminen B:lle ja tämän asumisen turvaaminen. Luontevin tulkinta hovioikeuden mukaan jälkimmäisen testamentin määräykselle "Omaisuus on muuten menevä omistusoikeuksin tyttärelleni" on, että ilmaisulla on tarkoitettu ainoastaan täsmentää sitä, että omistusoikeuden kiinteistöön saa testamentin tekijän tytär. Näin ollen katsottiin, että myöhemmällä testamentilla ei ollut tarkoitus peruuttaa aiempaa testamenttia, jolla perittävä oli määrännyt henkilöautonsa B:lle. Ratkaisussa otettiin huomioon muun muassa se, että aiempi testamentti oli tallella sekä se, että A:n ja B:n väliset suhteet olivat hyvät. Myöhempään testamenttiin ei myöskään ollut otettu mainintaa siitä,

---

¹⁶¹ Aarnio 1975, s. 114 - 115.

että sillä peruutettaisiin aiempi testamentti. Näillä perusteilla hovioikeus katsoi, että myös aiempi testamentti pysyi voimassa ja näin peruuntumisolettamasta poikettiin.¹⁶²

Tapaus Vaasan Ho 18.6.1999 S 98/511 osoittaa myös, mitä voidaan ottaa huomioon testamentin tekijän tarkoitusta selvitettäessä. Merkitystä annettiin ensinnäkin sille, että aiempi testamentti oli säilytetty. Mikäli aiempaa testamenttia ei olisi löytynyt, olisi se voinut luoda oletaman siitä, että testamentin tekijä olisi peruuttanut aiemman testamentin hävittämällä.¹⁶³ Myös se, ettei myöhemmässä testamentissa ollut mainintaa aiemman testamentin peruuttamisesta, oli tapauksessa merkittävä seikka. Lisäksi myöhemmän testamentin keskeistä ajatusta tarkasteltiin tapauksessa kokonaisuutena ja sitä kautta katsottiin, että määräyksellä "omaisuus on muuten menevä omistusoikeuksin tyttärelleni" tarkoitettiin nimenomaan kiinteistöä, johon testamentissa luovutettiin hallintaoikeus toiselle henkilölle. Hallintaoikeuden luovuttaminen kiinteistöön oli testamentin keskeisin sisältö eikä testamentissa ollut määrätty muusta omaisuudesta. Näin katsottiin, että testamentin määräykset koskivat nimenomaan kyseistä kiinteistöä. Lisäksi otettiin huomioon aiemman testamentin edunsaajan ja testamentin tekijän väliset suhteet. Tämä osoittaa, miten laaja tulkinta-aineisto testamentin tekijän peruuttamistahtoa tulkittaessa on. Täten tyhjentävää listaa siitä, mitä peruuttamistahtoa arvioitaessa voidaan ottaa huomioon, ei voida esittää. Kysymys on aina kokonaisharkinnasta, jossa tulee ottaa huomioon kaikki testamentin tekijän tarkoitusta ilmentävät seikat.

Toisena esimerkkinä vanhemmasta oikeuskäytännöstä, jossa on arvioitu aiemmin tehdyn rahalegaatin ja myöhemmin tehdyn yleistestamentin suhdetta, voidaan mainita tapaus KKO 1941-II-105.

Tapauksessa KKO 1941-II-105 oli kyse tilanteesta, jossa A oli tehnyt ensin sisarenpoikansa hyväksi rahalegaatin. Myöhemmin A oli tehnyt yleistestamentin, jonka mukaan eloonjäävä puoliso sai kaiken pesän omaisuuden "ilman että siis muut mahdollisesti perintöön oikeutetut saavat siitä osaa". KKO katsoi, että A oli myöhemmällä testamentillaan peruuttanut vielä tallella olevan aikaisemman legaattimääräyksensä sisarenpoikansa hyväksi.¹⁶⁴

---

¹⁶² Ks. tapauksesta Aarnio - Kangas 2015, s. 437 - 438.

¹⁶³ Testamentin peruuttamisesta hävittämällä, ks. jakso 3.3.

¹⁶⁴ Tapaus löytyy Finlexistä.

Tapauksessa KKO 1941-II-105 myöhempi testamentti oli täysin ristiriidassa aiemman kanssa. Edellä kerrotulla tavalla oletama tällöin on, että myöhempi testamentti jää ainoastaan voimaan.¹⁶⁵ Tilanne olisi voinut olla eri, mikäli A olisi myöhemmässä testamentissa määrännyt vain osasta jäämistöstään. Mikäli A olisi määrännyt jäämistöstään 3/4 myöhemmässä testamentissa ja aiempi rahalegaatti olisi pesän varallisuustilanne huomioon ottaen ollut mahdollista täyttää, olisi voitu katsoa, että A ei ollut peruuttanut myöhemmällä testamentilla aiempaa legaattia.¹⁶⁶ Tämä siksi, että mikäli molemmat testamentit olisivat toteutettavissa samanaikaisesti, ei ristiriitaa testamenttien välillä olisi. Tällöin molempien testamenttien olisi voitu katsoa olevan edelleen voimassa, ellei A olisi nimenomaisella määräyksellä peruuttanut myöhemmässä testamentissaan aiemmin tekemäänsä rahalegaattia.¹⁶⁷ Mikäli taas myöhempi testamentti ja aiempi rahalegaatti olisivat olleet siinä määrin ristiriidassa, että myöhemmän testamentin toteuttamisen jälkeen rahavarat eivät täysin riittäisi rahalegaatin täyttämiseen, voitaisiin soveltaa edellä käsiteltyä osittaisperuuntumisen presumptiota.¹⁶⁸ Tällöin rahalegaatti peruuntuisi vain siltä osin kuin se on ristiriidassa myöhemmän kanssa. Mikäli rahalegaatin määrä olisi ollut esimerkiksi 20 000 euroa ja jäämistössä olisi myöhemmän yleisjälkisäädöksen täyttämisen jälkeen enää 10 000 euroa, voitaisiin rahalegaatti panna täytäntöön 10 000 euron osalta. Rahalegaatti peruuntuisi näin ollen siltä osin kuin se olisi ristiriidassa myöhemmän yleisjälkisäädöksen kanssa.¹⁶⁹ Testamentin tekijän tarkoitus menee tässä käsiteltyjen peruuntumisolettamien edelle, mikäli siitä pystytään esittämään näyttöä.

Mikäli testamentin tekijä on tehnyt legaatteja sekä yleisjälkisäädöksiä elämänsä aikana, olisi näkemykseni mukaan selkeyden vuoksi hyvä kirjata viimeisimpään testamenttiasiakirjaan se, miltä osin testamentin tekijä haluaa säilyttää aiemmat määräykset voimassa ja miltä osin ei. Lisäksi ne aiemmin tehdyt testamenttimääräykset, jotka testamentin tekijä haluaa pitää voimassa uudesta testamentistaan huolimatta, olisi hyvä toistaa aina viimeisimmässä

---

¹⁶⁵ Ks. jakso 3.2.2.2, s. 35 - 36.

¹⁶⁶ Aarnio 1975, s. 115.

¹⁶⁷ Ks. myös Kangas - Aarnio 2015, s. 438.

¹⁶⁸ Ks. jakso 3.2.2.1, s. 34 - 35.

¹⁶⁹ Ks. myös Aarnio - Kangas 2015, s. 438.

testamentissa. Näin tekemällä voidaan ehkäistä erimielisyyksiä siitä, mitkä jälkisäädökset perittävä on tahtonut pitää voimassa ja mitkä ei. Lisäksi toistamalla määräykset aina viimeisimmässä jälkisäädöksessä ehkäistään myös ongelmia siltä varalta, että testamenttiasiakirjoja ei löydetä, kun testamentin tekijä kuolee.

3.2.2.4 *Useita legaatteja ja osittaisperuuntumisen presumptio*

Testamentin tekijä on voinut tehdä useita legaatteja elämänsä aikana. Mikäli testamentin tekijä on antanut samasta omaisuudesta ensin legaatint A:n hyväksi ja tämän jälkeen B:n hyväksi, voidaan todeta, että testamenttimääräykset ovat täysin ristiriidassa keskenään ja täysin päällekkäiset. Tällöin myöhempi legaatti peruuttaa aiemman legaatint, koska testamentit ovat täysin päällekkäiset.¹⁷⁰ Ongelmia ei juurikaan syntyne tilanteissa, joissa on tehty useita legaatteja samasta omaisuudesta. Tällöin myöhempi legaatti syrjäyttäne aina aiemman.¹⁷¹

Mikäli testamentin tekijä on tehnyt kaksi rahalegaattia eri aikaan eri edunsaajille, tulee ratkaista testamenttien etusijajärjestys. Aarnion ja Kankaan mukaan lähtökohtana tällaisessa tilanteessa voidaan pitää aiemmin selostettua periaatetta, jonka mukaan viimeisin testamentti täytetään ensin ja aiempi siltä osin kuin se ei ole ristiriidassa myöhemmän kanssa.¹⁷² Voidaan tarkastella esimerkiksi tilannetta, jossa A on ensin tehnyt B:n hyväksi 8000 euron rahalegaatin. Myöhemmin A tekee myös C:n hyväksi 10 000 euron rahalegaatin. Jäämistön rahavarat ovat A:n kuollessa 12 000 euroa. Edellä todetun periaatteen mukaisesti C saisi 10 000 euroa ja B jäljelle jääneet 2000 euroa. Voitaisiin täten katsoa, että A on viimeisimmällä legaatillaan osittain peruuttanut aiemmin tekemänsä legaatint.¹⁷³ Tästä olettamasta voidaan poiketa, mikäli testamentin tekijän tarkoituksesta esitetään muuta näyttöä.

---

¹⁷⁰ Aarnio - Kangas 2015, s. 439, Lilius 1925, s. 117, Rautiala 1956, s. 68 - 69, Rautiala 1967, s. 251, Wallin 2000, s. 249 ja SOU 1929:22, s. 184 - 185.

¹⁷¹ Aarnio 1975, s. 115, Aarnio - Kangas 2015, s. 439, Lohi 2011, s. 382 - 383, Unneberg 1990, s. 138 - 139 ja Lødrup 2010, s. 196.

¹⁷² Aarnio - Kangas 2015, s. 439.

¹⁷³ Ibid.

Myös toisenlaisia näkemyksiä on esitetty oikeuskirjallisuudessa. Esimerkiksi Lohi katsoo, että tilanteessa, jossa testamentin tekijä on tehnyt eri aikaan kaksi rahalegaattia eri edunsaajille, ei aiemman rahalegaatin peruuntumista voida olettaa samalla tavoin kuin esimerkiksi samaan omaisuuteen kohdistuvien esinelegaattien kohdalla.¹⁷⁴ Lohen mukaan merkitystä on erityisesti sillä, minkälainen käsitys testamentin tekijällä on ollut varallisuustilanteestaan silloin, kun hän on tehnyt viimeisimmän rahalegaatin. Mikäli testamentin tekijä on uskonut varallisuutensa riittävän molempien legaattien täyttämiseen, tulisi Lohen mukaan soveltaa PK 11:3:n mukaista suhteellisen jakamisen pääsääntöä eikä aiempaa testamenttia tulisi tulkita peruutetuksi.¹⁷⁵

Nähdäkseni kahden eri aikaan tehdyn rahalegaatin tarkastelun ei tulisi erota siitä, miten yleisesti eri aikaan tehtyjä testamentteja arvioidaan peruuttamisen näkökulmasta. Testamenttioikeudessamme on vakiintunut edellä useaan kertaan todettu osittaisen peruuttamisen olettaja, jonka mukaan aiempi testamentti peruuntuu siltä osin kuin se on ristiriidassa myöhemmän kanssa.¹⁷⁶ Rahalegaatteihin ei liittynne sellaisia erityispiirteitä, joiden perusteella rahalegaatteja olisi arvioitava peruuttamisen näkökulmasta toisin. Myös eri aikana tehtyjen rahalegaattien osalta lienee perusteltua lähteä siitä, että viimeisin testamentti tulisi panna täytäntöön kokonaisuudessaan ja aiempi siltä osin kuin jäämistön varat tähän riittävät.¹⁷⁷ Mikäli olosuhteet ovat sellaiset, että testamentin tekijä on olettanut varallisuutensa riittävän molempien rahalegaattien täyttämiseen, ei testamentin tekijällä ole ollut aikomusta peruuttaa myöhemmällä rahalegaatilla aiempaa rahalegaattiaan. Tässä tapauksessa edellä mainittu aiemman testamentin peruuntumispresumptio väistyy, jolloin tarkastelu siirtyy enemmän testamanttien tulkintaan sekä tarvittaessa PK 11-luvun soveltamiseen. Testamentin tekijän tarkoituksesta säilyttää molemmat rahalegaatit voimassa tulee kuitenkin esittää näyttöä. Oleellista on, että mikäli testamentin tekijän tarkoituksena on ollut säilyttää molemmat rahalegaatit voimassa, kysymys siitä, onko testamentin tekijä peruuttanut ai-

---

¹⁷⁴ Lohi 2011, s. 384. Ks. myös Borum 1950, s. 216. Borumin mukaan eri aikoina tehtyjen legaattien suhteen tulee pääsääntönä olla PK 11:3:n mukainen arvomäärien suhteellinen vähentäminen.

¹⁷⁵ Lohi 2011, s. 384. Lohi kuitenkin toteaa, että on vaikeaa sanoa, tulisiko pääsääntönä pitää suhteellista jakamista vai aiemman testamentin peruuntumista.

¹⁷⁶ Aarnio - Kangas 2015, s. 439.

¹⁷⁷ Näin myös Aarnio - Kangas 2015, s. 439.

emman rahalegaatin, väistyy ja testamenttien täytäntöönpanoa tulee arvioida testamenttien tulkinnan pohjalta.¹⁷⁸

Ongelmallisempi tilanne syntyy sen sijaan silloin, kun testamentin tekijä on antanut useita rahalegaatteja osittain samojen edunsaajien hyväksi. Tarkastellaan tilannetta, jossa testamentin tekijä on ensin tehnyt rahalegaatit A:n, B:n ja C:n hyväksi. Tämän jälkeen testamentin tekijä tekee rahalegaatit A:n ja B:n hyväksi. Mikäli jäämistön varat riittäisivät kaikkien legaattien toteuttamiseen, ei eri aikaan annettujen legaattien välillä ole ristiriitaa, jonka perusteella voitaisiin katsoa, että testamentin tekijä on myöhemmällä legaattillaan peruuttanut aiemmat legaattit. Kaikki legaattit voisivat periaatteessa olla mahdollista panna täytäntöön ilman ristiriitoja, mikäli kuolinpesän varat tähän riittäisivät. Erityisesti mielenkiintoinen kysymys on se, mikä olisi edellä kerrotussa esimerkissä C:n asema. Onko testamentin tekijä peruuttanut myöhemmällä legaattillaan hänen hyväkseen aiemmin tekemänsä legaatin? Jos oletetaan, että jäämistön varat riittäisivät kaikkien legaattien toteuttamiseen, ei mikään legeateista ole ristiriidassa suhteessa toiseen legaattiin. Edellä kerrottua oletta-
maa peruuttamistarkoituksesta sovellettaessa voitaisiin siis päätyä lopputulokseen, jonka mukaan legaatti ei ole peruuntunut C:n osalta, koska se ei ole ristiriidassa suhteessa myö-
hempiin legaattimääräyksiin.¹⁷⁹ Mutta vastaako tämän olettaman soveltaminen useinkaan rahalegaattien osalta testamentin tekijän tarkoitusta?

Liliuksen mukaan useiden rahalegaattien tilanteissa tulee lähtökohtaisesti lähteä viimeisimmän testamentin tulkinnasta ja pyrkiä sitä kautta selvittämään testamentin tekijän tarkoitusta. Lilius katsoo, että kysymystä arvioitaessa tulee tarkastella viimeisimmän testamentin sisältöä ja pyrkiä selvittämään, minkälaisia positiivisia määräyksiä viimeisimpään testamenttiin sisältyy ja sitä kautta pohtia, sisältyykö viimeisimpään testamenttiin myös niin sanottu negatiivinen puoli. Negatiivisella puolella Lilius viittaa viimeisimmän testamentin testamenttimääräysten eksklusiiviseen luonteeseen, joiden perusteella viimeisimmällä testamentilla voidaan katsoa olevan aiempien testamenttien peruuttamista koskeva

---

¹⁷⁸ Aarnio 1975, s. 117. Aarnion mukaan PK:n 11-luvun säännökset voivat tulla sovellettavaksi vasta, kun on katsottu, ettei tilanteessa ole kysymys testamentin peruuttamisesta.

¹⁷⁹ Aarnio - Kangas 2015, s. 437, Lilius 1925, s. 117, Rautiala 1956, s. 69 ja Rautiala 1967, s. 250 - 251, Wallin 2000, s. 249 ja SOU 1929:22, s. 184 - 185.

tarkoitus.¹⁸⁰ Liliuksen mukaan huomioon tulee ottaa myös muut olosuhteet testamentin tekemisen ympärillä, joita voivat olla muun muassa testamentintekotilaisuudessa esitetyt lausumat, testamentin tekijän ihmissuhteiden kehitys erityisesti testamentin edunsaajien suhteen ja niin edelleen.¹⁸¹

Lienee usein niin, että tilanteessa, jossa testamentin tekijä on uudessa legaatissaan jättänyt yhden aiemman legaan edunsaajista pois, on testamentin tekijällä ollut jokin syy siihen, että hän on ylipäänsä tehnyt uuden legaan. Esimerkiksi tilanteessa, jossa testamentin tekijä on riitautunut henkilön kanssa, joka oli aiemmassa legaatissa edunsaajana, indisoi uuden legaan tekeminen ja testamentin tekijän kanssa riitautuneen edunsaajan mainitsematta jättäminen uudessa legaatissa sitä, että testamentin tekijä on nimenomaisesti halunnut sulkea tämän pois edunsaajistaan. Toisaalta on huomattava myös, että mikäli legaatit eivät kata jäämistön kaikkia rahavaroja, joudutaan tulkitsemaan legaattimääräyksiä myös suhteessa niihin edunsaajiin, jotka ovat edunsaajina molemmissa legaatissa. Onko testamentin tekijä tarkoittanut lisätä kahden edunsaajan osalta sitä määrää, jonka he tulevat legaattien perusteella saamaan testamentin tekijän jäämistöstä, mikäli hän on tehnyt kahden saman edunsaajan hyväksi kaksi legaattia? Vai onko testamentin tekijä tehnyt uuden legaan kahden edunsaajan hyväksi vain siksi, että hän on viimeisimmällä legaatillaan ainoastaan tarkoittanut osoittaa ettei, aiemmassa legaatissa määrätty edunsaaja olisi enää oikeutettu saamaan mitään hänen jäämistöstään? Tilanne on näkemykseni mukaan ratkaistava siten, että on pyrittävä selvittämään testamentin tekijän tarkoitus Liliuksen esittämien tavoin.¹⁸² Läh-tökohdaksi voidaan ottaa viimeisimmän testamentin määräykset ja niiden soveltaminen kokonaisuudessaan.¹⁸³ Mikäli tämän jälkeen jäämistöstä riittäisi varoja myös aiempien legaattien täyttämiseen, tulee arvioida, vastaisiko niiden täyttäminen testamentin tekijän tahtoa.

---

¹⁸⁰ Lilius 1925, s. 119.

¹⁸¹ Ibid.

¹⁸² Ibid.

¹⁸³ Aarnio - Kangas 2015, s. 439, Lilius 1925, s. 117 ja Rautiala 1967, s. 251.

3.2.3 Jälkimmäisimmän testamentin pätemättömyys testamentin peruuttamistilanteissa

Ongelmallisia tulkintakysymyksiä syntyy tilanteissa, joissa perittävä on tehnyt aiemman testamenttinsa peruuttamistarkoituksessa uuden testamentin, mutta viimeisin testamentti on jollakin PK 13:1:n mukaisella perusteella pätemätön. PK 13:1:n mukaan testamentti voidaan moitteen johdosta julkistaa pätemättömäksi neljällä perusteella. Ensimmäisen pätemättömyysperusteen mukaan testamentti voidaan julistaa pätemättömäksi, mikäli testamentin tekijä ei ole ollut kelpoinen määräämään jäämistöstään PK 9:1:n perusteella. PK 9:1:n mukaan testamentin voi tehdä henkilö, joka on täyttänyt kahdeksantoista vuotta. Myös nuorempi henkilö voi tehdä pätevästi testamentin, mikäli hän on tai on ollut naimisissa. Viisitoista vuotta täyttänyt voi tehdä testamentin siitä omaisuudesta, jota hänellä on oikeus hallita. Toinen peruste pätemättömyydelle on PK 9:1:n mukaan testamentin tekemiselle säädettyjen muotomääräysten noudattamatta jättäminen. Kolmas pätemättömyysperuste on mielisairauden, tylsämielisyyden tai testamentin tekijän muun sieluntoiminnan häiriön vaikutus testamentin tekemiseen. Neljäs peruste testamentin pätemättömyydelle on se, että testamentin tekijä on taivuteltu testamentin tekemiseen.

Tutkielman näkökulmasta mielenkiintoisimmat tapaukset liittyvät toiseen ja kolmanteen pätemättömyysperusteeseen. Ensimmäinen pätemättömyysperuste tuskin aktualisoituu peruuttamisen kohdalla, koska jos henkilö on jo ollut kelpoinen määräämään jäämistöstään, ei viimeisin testamentti voi olla esimerkiksi alaikäisyyden vuoksi pätemätön.¹⁸⁴ Neljäs pätemättömyysperuste taas tekee peruuttamisen pätemättömäksi, koska testamentin peruuttamisen tulee ilmentää PK 10:5:n mukaisesti testamentin tekijän selvää itsenäistä peruuttamistarkoitusta. Tilanne voi olla esimerkiksi seuraavanlainen:

A on tehnyt 1.1.2010 testamentin, jonka mukaan B saa koko hänen omaisuutensa. Myöhemmin A tekee uuden testamentin, jonka mukaan C saa hänen koko omaisuutensa. Myöhemmässä testamentissa on myös selkeästi ilmaistu, että A peruuttaa kyseisellä testamentilla kaikki aiemmat testamenttimääräyksensä. A:n myöhemmin tekemä testamentti juliste-

¹⁸⁴ Toki on mahdollista, että aiempi esimerkiksi alaikäisenä tehty testamentti pätevytyy, koska sitä ei moitita PK 14:5:n mukaisessa määräajassa eli kuuden kuukauden kuluessa testamentin tiedoksisaannista. Tällöin aiempi testamentti saattaa olla voimassa pätevänä, mutta myöhempi voidaan julistaa moitteen johdosta pätemättömäksi, mikäli sitä moititaan ja tuomioistuin katsoo, että myöhempi testamentti on pätemätön PK 13:1:n perusteella.

taan kuitenkin pätemättömäksi, koska testamentin allekirjoitushetkellä ei ole ollut läsnä kahta todistajaa yhtäaikaisesti PK 10:1:n mukaisesti. Tällöin syntyy kysymys siitä, onko viimeisintä pätemätöntä testamenttia kuitenkin pidettävä PK 10:5:n mukaisesti vapaamuotoisena aiemman testamentin peruutuksena, jolloin aiempaa sinänsä pätevää testamenttia ei voitaisi soveltaa, kun A:n jäämistöä jaetaan?

Ratkaiseva merkitys on jälleen annettava perittävän tarkoitukselle. Testamentille, joka on pätemätön jollakin PK 13:1:n mukaisella perusteella, voidaan antaa merkitystä aiemman testamentin peruutuksena, mikäli se vastaa perittävän tahtoa.¹⁸⁵ Perittävä kuitenkin harvoin tietää, että hänen viimeisintään testamenttia ei voida jonkin pätemättömyysperusteen perusteella soveltaa. Näin ollen on arvioitava sitä, mitä perittävä olisi halunnut, mikäli hän tietäisi, ettei hänen viimeisintä testamenttia voida soveltaa hänen jäämistönsä jakamiseen.¹⁸⁶ Kuvatonlaisessa tilanteessa merkitystä on sillä, kenen hyväksi jälkisäädökset on tehty. Mikäli jälkisäädökset on tehty muiden kuin perillistahojen hyväksi, voi tämä indisoita sitä, että perittävä on ainakin halunnut sulkea perillistahon pois edunsaajien joukosta.¹⁸⁷ Oikeuskirjallisuudessa sekä oikeuskäytännössä on pitkälti tukeuduttu näissä tilanteissa niin sanottuun edellytysperiaatteeseen. Edellytysperiaatteen mukaan katsotaan, että testamentin tekijä on peruuttanut myöhemmällä testamentillaan aiemman testamentin sillä edellytyksellä, että myöhempi testamentti pysyy voimassa.¹⁸⁸ Edellytysperiaatteen soveltaminen johtaa näin ollen siihen, että myöhempää pätemätöntä testamenttia ei katsota pääsääntöisesti aiemman testamentin vapaamuotoiseksi peruuttamiseksi. Tätä perustellaan sillä, että perittävän halu tehdä uusi testamentti osoittaa, että perittävä ei ole ainakaan halunnut jäämistöönsä sovellettavan lakimääräistä perimysjärjestystä.¹⁸⁹

On kuitenkin huomattava, että mikäli testamentin tekijän tarkoituksesta on esittää muuta näyttöä, edellytysperiaatteen mukainen oletus kumoutuu. Mikäli sekä aiempi testamentti että myöhempi pätemätön testamentti on tehty perillistahon hyväksi, ei argumentaatio pe-

---

¹⁸⁵ Rautiala 1957, s. 70, Rautiala 1967, s. 252 ja Walin 2000, s. 249 - 250.

¹⁸⁶ Aarnio - Kangas 2015, s. 441 - 442, Rautiala 1956, s. 70 ja Rautiala 1967, s. 252.

¹⁸⁷ Ibid.

¹⁸⁸ Aarnio - Kangas 2015, s. 442 ja s. 444, Mäki-Petäjä-Leinonen 2003, s. 215, Rautiala 1956, s. 70 ja Rautiala 1967, s. 252.

¹⁸⁹ Aarnio - Kangas 2015, s. 441 - 442 ja Mäki-Petäjä-Leinonen 2003, s. 215

rillistahon ulkopuolelle jäämisestä sovellu. Tällöin voi tulla kysymykseen se, että viimeisin pätemätön testamentti katsotaan kuitenkin aiemman testamentin peruutukseksi.¹⁹⁰ Tämän vuoksi, että testamenttien tekeminen perillistahon hyväksi osoittaa, että testamentin tekijä on tahtonut saattaa perillisensä perimyksen oikeuttavien asemaan. Tässä kohden on syytä tuoda esiin esimerkki, jossa näkemykseni mukaan on selkeintä poiketa edellytysperiaatteesta:

A on tehnyt testamentin perillisasemassa olevan B:n hyväksi. Testamentin mukaan B saa koko A:n jäämistön. Myöhemmin A tekee testamentin, jonka mukaan hänen rintaperillisensä B, C ja D saavat A:n jäämistön tasaosuuksin. Viimeisin testamentti on kuitenkin pätemätön, koska testamentin todistajat ovat esteellisiä. Tässä tilanteessa lienee selkeintä katsoa, että perittävän tarkoituksena on ollut nimenomaisesti saattaa lakimääräinen perimysjärjestys voimaan. Ei ole perusteltua katsoa, että tässä tilanteessa myöhempää testamenttina pätemätöntä asiakirjaa ei voitaisi katsoa aiemman testamentin peruutukseksi. Näkemykseni mukaan kuvatuissa tilanteissa tulisi siis katsoa, että A on myöhemmällä pätemättömällä testamentillaan peruuttanut aiemman testamenttinsa, ja A:n jäämistön jakoon tulisi soveltaa lakimääräistä perimystä ellei muuta perittävän tarkoituksesta osoiteta.

Edellytysperiaatteen soveltamisessa on otettava huomioon kaikki asiaan vaikuttavat seikat. Testamentin tekijän pyrkimyksenä on saattanut olla nimenomaisesti se, että ainakaan aiempi testamentin saaja ei saisi hänen jäämistöstään mitään. Esimerkiksi tilanteessa, jossa testamentin tekijä on riitautunut aiemman testamentin saajan kanssa, on testamentin tekijän pyrkimyksenä saattanut olla nimenomaisesti aiemman testamentin saajan syrjäyttäminen hänen jäämistöstään. Edellytysperiaatetta ei ole näkemykseni mukaan oikeutettua soveltaa ilman tarkkaa kokonaisharkintaa. Onhan nimittäin niin, että testamentin tekijän viimeisimmässä testamentissa osoittama selkeä tahdonilmaisu siitä, että hän haluaa peruuttaa aiemman testamentin, on selkeä ilmaisu perittävän tahdosta ja tätä tahtoa tulee kunnioittaa. Tilanne, jossa testamentin tekijän viimeisin testamentti osoittautuu pätemättömäksi, on tullut arvioitavaksi myös oikeuskäytännössä.

---

¹⁹⁰ Ks. Rautiala 1956, s.70 ja Rautiala 1967, s. 252. Rautiala käsitellessään edellytysperiaatetta käsittelee asiaa nimenomaan siitä näkökulmasta, että molemmat testamentit on tehty perillistahosta ulkopuolisille henkilöille. Mikäli näin ei ole, ei perittävän tahtona ole ollut lähtökohtaisesti sulkea perillistahoa perinnönsaajien ulkopuolelle, jolloin myöskin lakimääräisen perimyksen soveltaminen saattaa vastata sitä, mitä perittävä olisi tahtonut tietäessään viimeisimmän testamenttinsa pätemättömäksi.

Tapauksessa Helsingin HO 8.7.1998 S 97/1374 A oli 18.8.1988 tehnyt testamentin, jonka mukaan B:lle, C:lle ja D:lle oli annettava hänen jäämistöstään legaatit sen jälkeen, kun B oli saanut lakiosansa. Loppuosa A:n jäämistöstä oli testamentin mukaan menevä Suomen Pelastusarmeija Säätiölle. Myöhemmin A oli laatinut uuden testamentin, jonka mukaan hänen omaisuutensa saisi E perheineen. Lisäksi testamentin mukaan B oli määrätty jäämään ilman perintöosuutta, koska hän ei ollut missään yhteydessä A:han eikä ole millään tavalla A:ta hoitanut eikä huolehtinut A:sta. Jälkimmäinen testamentti oli todistajan oikeaksi todistama, mutta A ei ollut allekirjoittanut testamenttia. Näin ollen jälkimmäisin testamentti oli muotovirheen vuoksi pätemätön. B nosti kanteen ja vaati, että A:n myöhemmin laatima testamentti julistettaisiin muotovirheen vuoksi pätemättömäksi. Lisäksi B vaati, että tuomioistuin vahvistaisi, että A oli peruuttanut myöhemmällä testamentillaan, joka oli tosin testamenttina pätemätön, aiemman testamenttinsa. Alioikeus julisti A:n tekemän myöhemmän testamentin muotovirheenä pätemättömäksi. Sen sijaan Alioikeus hylkäsi B:n vaatimuksen, jonka mukaan A olisi peruuttanut myöhemmällä muotovirheisellä testamentilla aiemman testamenttinsa. Hovioikeus pysytti alioikeuden ratkaisun asiassa. Alioikeuden perustelujen mukaan vallitseva oletama on, että perittävä peruuttaa testamenttinsa uudella testamentilla vain edellytyksin, että jälkimmäinen pysyy voimassa. Alioikeuden mukaan A:n olisi voitu katsoa peruuttavan muotovirheellisellä testamentilla aiemman testamenttinsa vain, mikäli A olisi kaikissa olosuhteissa halunnut ensimmäisen testamenttinsa peruuntuvan. Tuomioistuin näin ollen sovelsi edellä käsiteltyä edellytysperiaatetta, koska muuta ei perittävän tarkoituksesta voitu näyttää. Tuomioistuin perusteli lisäksi, että A oli suunnitellut aiemmin allekirjoittamansa testamentin peruuttamista, mutta luopunut näistä aikeista selvittämättä jääneistä syistä. Koska A ei ollut allekirjoittanut myöhempää testamentiksi otsikoitua asiakirjaa, vaikka olisi siihen ollut kykenevä, vaatimus A:n aiemmin tehdyn testamentin peruuttamisesta oli hylättävä.¹⁹¹

Tapaus Helsingin HO 8.7.1998 S 97/1374 on esimerkki edellytysperiaatteen soveltamisesta. Tapaus on mielenkiintoinen, sillä se johtaa ajatukseen siitä, kuinka vapaamuotoinen testamentin peruuttamisjärjestelmämme loppujen lopuksi on tilanteissa, joissa testamentin peruuttamiseen pyritään testamentin muodossa. Tapauksen perustelujen mukaan olennainen merkitys annettiin sille, ettei perittävä ollut allekirjoittanut myöhempää testamentiksi otsikoitua asiakirjaa, vaikka olisi tähän ollut kykenevä. Oleellinen merkitys oli täten sillä, onko perittävä tehnyt peruuttamisen testamentin muodossa. Toisaalta on otettava huomioon, että perustelut viittanevat kuitenkin perittävän tarkoituksen selvittämiseen. Se, että testamentin tekijä jätti testamentiksi otsikoidun asiakirjan allekirjoittamatta, osoitti sitä, ettei testamentin tekijä ollut tarkoittanut peruuttaa aiempaa testamenttia, vaikka oli tätä harkinnut. Kyseessä ei ollut tarpeeksi kypsä tahdonmuodostus siitä, että perittävä olisi ha-

---

¹⁹¹ Tapauksesta tarkemmin, ks. Aarnio - Kangas 2015, s. 442 - 443. Vastaavanlaisia tapauksia löytyy oikeuskäytännöstä muitakin. Esimerkiksi tapauksessa KKO 1950 II 374 katsottiin, että testamentin tekijä ei ollut peruuttanut myöhemmällä asiakirjalla aiempaa testamenttiaan. Myöhempi asiakirja sisälsi poikkeavat määräykset perittävän jäämistöstä. Myöhempi asiakirja oli perittävän allekirjoittama sekä myöhemmin päivätty kuin aiempi testamentti. Myöhempi asiakirja oli kuitenkin todistamaton. Samoin tapauksessa KKO 1963 II 53 katsottiin, ettei myöhempää muotovirheellistä testamenttia katsottu aiemman testamentin peruuttamiseksi, koska ei ollut näytetty seikkoja, joiden nojalla myöhemmälle testamentille olisi annettava merkitystä aikaisemman peruutuksena.

lunnut peruuttaa aiemman testamenttinsa.¹⁹² Tapaus on kuitenkin mielenkiintoinen PK 10:5:n valossa, jonka mukaan testamentin peruuttaminen on täysin vapaamuotoinen oikeustoimi. Tapauksessahan testamentiksi otsikoidulla asiakirjalla oli todistaja, joten sinänsä testamentin tekijä oli oletettavasti ilmaissut tarkoituksensa todistajalle. Tämä ei kuitenkaan ollut riittävä osoitus siitä, että testamentin tekijä olisi tarkoittanut peruuttaa aiemman testamenttinsa.

Oikeuskäytännöstä löytyy myös ratkaisuja, joissa edellytysperiaatteesta on poikettu arvioitaessa sitä, onko perittävä peruuttanut myöhemmällä testamenttina pätemättömällä asiakirjalla aiemman testamenttinsa. Tästä voidaan mainita tässä yhteydessä yksi esimerkki kotimaisesta oikeuskäytännöstä ja yksi esimerkki myös vanhemmasta ruotsalaisesta oikeuskäytännöstä.

Tapauksessa Helsingin HO 27.3.1991 S 90/145 A oli 11.6.1982 tehnyt testamentin, jonka mukaan hänen omaisuutensa saa B täydellä omistusoikeudella. Myöhemmin A oli 20.4.1985 tehnyt testamentin, jonka mukaan hänen omaisuutensa saa C. A:n oikeudenomistaja vaati vahvistettavaksi, että A oli myöhemmällä testamentilla peruuttanut aiemman testamenttinsa. A:n oikeudenomistaja vaati myös vahvistettavaksi, että A:n viimeisin testamentti oli muotovirheen vuoksi pätemätön. Alioikeus katsoi, että A:n myöhemmin tekemä testamentti oli muotovirheen perusteella pätemätön, koska testamenttia ei ollut todistanut kaksi todistajaa, vaan yksi todistaja. A:n pitkäaikaisen ystävän D:n kirjallisesta todisteesta ilmeni, että A oli käynyt hänen luonaan ilmoittamassa, että hän on peruuttanut B:n hyväksi tekemänsä testamentin. D oli B:n hyväksi tehdyn testamentin toinen todistaja. Syyksi A oli maininnut hänen ja B:n välisten sopimusten täyttämättä jäämisen. Henkilötodistelun ja tässä mainitun D:n kirjallisen todistuksen myötä alioikeus katsoi, että A oli peruuttanut myöhemmällä muotovirheisellä testamentilla aiemman testamenttinsa. Hovioikeus pysytti alioikeuden ratkaisun asiassa.¹⁹³

Tapauksessa NJA 1948, s. 214 oli kyse tilanteesta, jossa A oli ensimmäisessä testamentissaan testamentannut puolet omaisuudestaan vaimolleen B:lle. A teki myöhemmin vielä uuden testamentin, jossa hän määräsi, että sen jälkeen, kun tietyt legaatit oli täytetty, tuli jäämistö jakaa tasan B:n ja lasten kesken siten, että kukin saa viidesosan jäämistöstä. Edellä mainitun lisäksi A määräsi myöhemmässä testamentissaan, että hän kumoo testamentilla aiemman testamenttinsa B:n hyväksi. Jälkimmäinen testamentti katsottiin muotovirheen vuoksi pätemättömäksi. HD katsoi, että A oli peruuttanut myöhemmällä testamentillaan aiemman testamenttinsa siltä osin kuin aiempi testamentti sisälsi ristiriitaisia määräyksiä suhteessa myöhempään testamenttiin. Aiempi testamentti pysyi täten siltä osin voimassa kuin se sisälsi yhtenäisiä määräyksiä suhteessa myöhempään muotovirheiseen testamenttiin. Muilta osin aiempi testamentti katsottiin peruutetuksi.¹⁹⁴

---

¹⁹² Aarnio - Kangas 2015, s. 455.

¹⁹³ Tapauksesta tarkemmin, ks. Aarnio - Kangas 2015, s. 456.

¹⁹⁴ NJA 1948, s. 768.

Edellä käsitelty tapaus Helsingin HO 27.3.1991 S 90/145 osoittaa, että edellytysperiaatteesta poiketaan, mikäli perittävän tarkoituksesta esitetään selkeä näyttö. Tässä tapauksessa kirjallinen todiste siitä, että perittävä oli tahtonut peruuttaa aiemman testamentin, oli ratkaiseva. Tapauksessa kenties katsottiin, että uuden testamentin motiivina oli nimenomaan se, että testamentintekijä halusi peruuttaa B:n hyväksi tehdyn testamentin, koska heidän väliset sopimukset eivät olleet täyttyneet. Kyseessä oli välirikkotilanne. Kirjallinen todiste osoitti tässä tapauksessa riittävällä tasolla sen, että perittävän tahdonilmaisu peruuttamisesta oli riittävän kypsä. Toisaalta tapauksessa ei arvioitu sitä, vastaisiko tahdonilmaisu hänen tahtoaan myös tilanteessa, jossa viimeisin testamentti ei ollut pätevä. Tapauksessa katsottiin, että perittävän peruuttamistarkoituksesta oli riittävä näyttö tilanteessa, jossa testamentin tekijä ilmeisesti oletti viimeisimmän testamentin olevan pätevä. Hypoteettiseen tahtoon ei otettu kantaa. Edellä käsitelty ruotsalainen oikeustapaus puolestaan on mielenkiintoinen, sillä siinä otettiin huomioon, miltä osin myöhempi testamenttina pätemätön asiakirja sekä aiempi testamentti sisälsivät ristiriitaisia määräyksiä. Aiemman testamentin katsottiin pysyvän voimassa siltä osin kuin se sisälsi yhteneviä määräyksiä suhteessa myöhempään testamenttina pätemättömään asiakirjaan. Perustelut ovat nähdäkseni luontevat ja vastanevat hyvin myös perittävän oletettua tahtoa kyseisessä tilanteessa. Tapauksen olosuhteet myös osoittavat hyvin esimerkin tilanteesta, jossa perittävän tarkoituksesta on esitettävissä edellytysperiaatteesta poikkeamiseen oikeuttavaa näyttöä.

Yhteenvetona voidaan todeta, että viimeisimmän testamentin ollessa testamenttina pätemätön, oletetaan aiemman testamentin pysyvän voimassa, vaikka aiempi testamentti olisi peruutettu myöhemmällä muotovirheisellä testamentilla. Olettamasta voidaan poiketa, mikäli testamentin tekijän peruuttamistarkoituksesta osoitetaan riittävän selkeä näyttö. Luonnoksen asteelle jäänyt testamenttiasiakirja ei osoita pääsääntöisesti peruuttamistarkoitusta riittävästi, vaan pikemminkin se on osoitus siitä, ettei perittävän peruuttamistahto ole ollut riittävän kypsä.¹⁹⁵ Mikäli testamentin tekijän peruuttamistarkoituksesta kyetään kuitenkin esittämään muutoin riittävän selkeä näyttö ja testamentin tekemisen motiivina voidaan kat-

---

¹⁹⁵ Aarnio - Kangas 2015, s. 455.

soa olevan aiemman testamentin saajan poissulkeminen perinnöstä, edellytysperiaatteesta voidaan poiketa ja aiempi testamentti voidaan katsoa peruuntuneeksi.¹⁹⁶

3.3 Testamentin peruuttaminen hävittämällä testamentti

3.3.1 Testamentin tahallinen hävittäminen

PK 10:5:ssä mainitaan nimenomaisesti, että testamentin tekijä voi peruuttaa testamenttinsa hävittämällä testamentin. Testamentin hävittämistä on pidetty yksinkertaisimpana tapana peruuttaa testamentti ja mahdollisuus peruuttaa testamentti hävittämällä on tunnustettu jo pitkään ennen nykyisen perintökaaren voimaantuloakin.¹⁹⁷ Oleellista on, että testamentin tekijä hävittää tekemänsä testamentin nimenomaan siinä tarkoituksessa, että hän haluaa peruuttaa testamentin.¹⁹⁸ Testamentin hävittäminen voi tapahtua esimerkiksi polttamalla testamenttiasiakirja, repimällä testamenttiasiakirja tai laittamalla testamenttiasiakirja paperisilppuriin.¹⁹⁹ Tilanne on selkeä, mikäli kyetään yksiselitteisesti osoittamaan, että testamentin tekijä on hävittänyt testamentin peruuttamistarkoituksessa.

Mikäli testamentin tekijä esimerkiksi repii testamenttiasiakirjan äkkipikaisuuttaan ja kytetään näyttämään, että testamentin tekijällä ei ollut testamenttia repiessään kypsynttä peruuttamistarkoitusta, voidaan katsoa, että testamentin tekijä ei ole peruuttanut testamenttiaan. Oikeus vedota testamenttiin ei ole sidottu itse testamenttiasiakirjaan, mikäli testamenttiin vetoava kykenee näyttämään testamentin sisällön.²⁰⁰ Tämäntapaista tilannetta on arvioitu myös oikeuskäytännössä.

Tapauksessa Vaasan HO 28.9.1994 S 94/314 oli arvioitavana tilanne, jossa A oli tehnyt 1.3.1980 testamentin, jonka mukaan hänen omaisuutensa saa täydellä omistusoikeudella hänen veljensä poika B. A oli saanut sydäninfarktin helmikuussa 1984 ja pian tämän jälkeen A oli saanut myös aivoinfarktin. A:lla oli todettu vaikea-asteinen reseptiivinen

---

¹⁹⁶ Kuten tapauksessa Helsingin HO 27.3.1991 S 90/145.

¹⁹⁷ Aarnio - Kangas 2015, s. 461, Lilius 1925, s. 109, Palmgren 1945, s. 190 ja SOU 1929:22, s. 180.

¹⁹⁸ Aarnio - Kangas 2015, s. 461 ja SOU 1929:22, s. 180.

¹⁹⁹ Aarnio - Kangas 2015, s. 461 ja Wallin 2000, s. 250.

²⁰⁰ Aarnio - Kangas 2015, s. 469, Ekeberg - Gulberg 1931, s. 73, SOU 1929:22, s. 180, Wallin 2000, s. 250 - 251, Wrede 1946, s. 221 ja Ylöstalo 1953, s. 160.

ja expressiivinen afasia. B oli ehdottanut A:lle 18.2.1985 keskussairaalaan menoa, jolloin A oli tästä kiivastuneena repinyt B:n hyväksi tehdyn testamentin B:n ja B:n pojan läsnä ollessa. Repimistilanteessa A oli todennut, että "ei tämä mitään". Tämän jälkeen A oli laittanut paperinpalat taskuunsa ja palannut huoneeseensa. A laitto paperinpalat kaappiin, jossa testamenttia oli säilytetty. B oli laittanut testamentin paperikappaleet kirjekuoreen ja vienyt tämän pankin holviin säilytettäväksi. B:n luona oli vieraillut samana päivänä oikeudessa kuultu todistaja, jonka mukaan A oli tällöin syvästi katunut tekoaan ja sanonut todistajalle "Voi mitä minä tein. Enhän minä tiijä, voi peto vie". Alioikeus katsoi, että A oli repinyt testamentin vastustaakseen sairaalaan lähtöä ja kyseessä oli ainoastaan reaktio siihen, että B oli ehdottanut sairaalaan lähtöä. Alioikeuden mukaan A ei repinyt testamenttia peruuttamistarkoituksessa. Edelleen alioikeus katsoi, että A oli testamentin paperinpalasten säilyttämisellä osoittanut, että hän haluaa pitää testamenttinsa voimassa. Alioikeus totesi edelleen, että testamentin repiminen ei tee automaattisesti testamenttia mitättömäksi, mikäli repimistä ei ole tehty peruuttamistarkoituksessa ja testamentin sisältö ja tekotapa on selvitetävissä. Alioikeus näin ollen katsoi, ettei A ollut peruuttanut B:n hyväksi tehtyä testamenttia. Hovioikeus pysytti alioikeuden ratkaisun asiassa.²⁰¹

Tapaus Vaasan HO 28.9.1994 S 94/314 osoittaa hyvin, miten tärkeää on arvioida sitä, tapahtuiko testamentin hävittäminen peruuttamistarkoituksessa. Mikäli näin ei ole, voi testamenttiin edelleen vedota, mikäli testamenttiin vetoaja kykenee näyttämään testamentin sisällön sekä sen, ettei testamentin tekijä ole hävittänyt testamenttia peruuttamistarkoituksessa. Tästä johtuen myöskään testamentin hävittäminen erehdyksessä ei peruuta testamenttia, koska testamentin tekijällä ei ole tällöin peruuttamistarkoitusta.²⁰² Mikäli taas testamentin tekijä on pyrkinyt peruuttamistarkoituksessa hävittämään testamentin, mutta epäonnistuu tässä, on se kuitenkin osoitus peruuttamistarkoituksesta ja tällöin testamentti tulee katsoa peruutetuksi.²⁰³ Myös oikeuskäytännössä on arvioitu tilannetta, jossa testamentin tekijä on epäonnistunut pyrkimyksessään hävittää testamentti.

Tapauksessa Turun HO 29.3.1985 S 84/159 A oli tehnyt testamentin B:n hyväksi, mutta oli ilmoittanut peruuttaneensa testamentin. A oli vienyt B:n hyväksi tekemänsä testamentin roskalaatikkoon. B oli löytänyt kyseisen testamentin ja vedonnut testamenttiin tuolloin voimassa olevan testamentin valvomissäännöksen mukaisesti. Hovioikeus katsoi, että A oli peruuttanut testamentin eikä se ollut täten voimassa. Hovioikeuden mukaan A:n peruuttamistarkoitusta ilmensi se, että testamentti oli löytynyt jättesäiliöstä ennen jätteiden kaatopaikalle toimittamista. Tästä johtuen hovioikeuden mukaan A:n tarkoituksesta peruuttaa B:n hyväksi tehty testamentti, ei jäänyt epäselvyyttä.²⁰⁴

---

²⁰¹ Ks. tapauksesta Aarnio - Kangas 2015, s. 461 - 462.

²⁰² Aarnio - Kangas 2015, s. 461.

²⁰³ Ibid.

²⁰⁴ Ks. tapauksesta Aarnio - Kangas 2015, s. 462.

Tapaus Turun HO 29.3.1985 S 84/159 korostaa peruuttamistarkoituksen tärkeyttä arvioitaessa testamentin peruuntumista testamentin hävittämistilanteissa. Oleellista on, että testamentin tekijä on tarkoittanut peruuttaa testamenttinsa. Sillä, onnistuuko hävittäminen tai tehdäänkö hävittäminen leikkelemällä tai muutoin turmelemalla testamentti, ei ole merkitystä. Testamentin lopullinen hävittäminen esimerkiksi polttamalla peruuttamistarkoituksessa lienee kuitenkin selkein tapa, koska tällöin ei synny yhtä helposti epäilyksiä siitä, mitä testamentin tekijä on tarkoittanut. Mikäli taas testamentti löytyy joltakin osin turmeluneena, joudutaan arvioimaan sitä, mitä testamentin tekijä on tarkoittanut. Tilanne on kuitenkin selkeä, mikäli pystytään osoittamaan, että testamentin tekijä on peruuttamistarkoituksessa itse hävittänyt tai ainakin pyrkinyt hävittämään testamenttinsa.

3.3.2 Testamentin häviäminen

Ongelmallisempia tilanteita sen sijaan syntyy, mikäli tiedetään perittävän tehneen testamentin, mutta testamenttia ei perittävän kuoleman jälkeen löydy eikä voida yksiselitteisesti osoittaa, että testamentin tekijä on peruuttanut testamenttinsa hävittämällä testamentin. Oikeuskirjallisuudessa ja oikeuskäytännössä on katsottu jo pitkään, että oikeus testamenttiin ei ole sidottu testamenttiasiakirjan tallella oloon, kuten jaksossa 3.3.1 tuotiin esille.²⁰⁵ Tällöin syntyy kysymys siitä, oletetaanko hävinnyt testamentti peruutetuksi vai tuleeko perillisten todistaa, että peruuttaminen on tapahtunut? Aiemmin sekä oikeuskirjallisuudessa että oikeuskäytännössä katsottiin, että mikäli kirjallista testamenttia ei löytynyt perittävän kuoleman jälkeen, oli perillisten näytettävä, että testamentin tekijä oli peruuttanut testamentin.²⁰⁶ Tällöin siis testamentin oletettiin olevan voimassa, elleivät perilliset osoittaneet, että perittävä oli hävittänyt testamentin peruuttamistarkoituksessa.

---

²⁰⁵ Aarnio - Kangas 2015, s. 469, Ekeberg - Gulberg 1931, s. 73, SOU 1929:22, s. 180, Wallin 2000, s. 250 - 251, Wrede 1946, s. 221 ja Ylöstalo 1953, s. 160.

²⁰⁶ Aarnio - Kangas 2015, s. 463, Chydenius 1920, s. 205, Rautiala 1956, s. 71 ja Rautiala 1967, s. 253. Näin katsottiin myös tapauksessa KKO 1947 II 118.

Nykyisin sen sijaan oikeuskirjallisuus sekä oikeuskäytäntö ovat vakiintuneet siten, että hävinnyt testamentti oletetaan peruutetuksi.²⁰⁷ Myös vuoden 1935 ehdotuksessa tuotiin esiin, että lähtökohtaisesti testamentin tekijällä on parhaat mahdollisuudet testamentin hävittämiseen ja tästä syystä on oletettava, ellei olosuhteista muuta johdu, että testamentin tekijä on hävittänyt testamentin.²⁰⁸ Samalla tavoin on oikeuskirjallisuudessa perusteltu sitä, että hävinnyt testamentti tulee olettaa peruutetuksi. Yleisesti on ajateltu, että testamentin tekijän voidaan olettaa hävittäneen testamentin, koska testamentin tekijällä on tähän oikeus sekä paras mahdollisuus testamentin hävittämiseen.²⁰⁹ Lisäksi oikeuskirjallisuudessa on tuotu esiin se seikka, että lähtökohtaisesti testamenttiin vetoavan tulee esittää testamentti, johon hän vetoaa.²¹⁰

Vuoden 1935 ehdotukseen sisältyi testamentin häviämistilanteita varten myös nimenomainen säännös, jonka mukaan hävinnyt testamentti oletetaan peruutetuksi testamentin tekijän toimesta.²¹¹ Lainvalmistelukunta katsoi kuitenkin vuoden 1936 mietinnössään, että mainitun peruuntumisolettaman ottaminen lainsäädäntöön on turhaa sekä johtaisi siihen, ettei oikeuskäytännössä kiinnitettäisi huomiota siihen, millä perusteilla mainittu oletama voitaisiin kumota.²¹² Näin ollen hävinneen testamentin peruuntumisolettamasta ei otettu perintö-

---

²⁰⁷ Aarnio - Kangas 2015, s. 463, Lilius 1925, s. 109 - 110, Rautiala 1956, s. 71 - 72, Rautiala 1967, s. 253, Wallin 2000, s. 250 - 251 ja Ylöstalo 1960, s. 160. Näin katsottiin myös jo Ruotsin lainvalmistelussa, ks. Sou 1929:22, s. 180.

²⁰⁸ Vuoden 1935 ehdotus, s. 87. Samat periaatteet tuotiin esiin myös lainvalmistelukunnan mietinnössä 1936:2, ks. Lkv 2/1936, s. 8 - 9. Näin katsottiin myös Ruotsin esitöissä, ks. SOU 1929:22, s. 180.

²⁰⁹ Aarnio - Kangas 2015, s. 463, Lilius 1925, s. 109 - 110, Lkv 2/1936, s. 8 - 9, Rautiala 1956, s. 71 - 72, Rautiala 1967, s. 253, Vuoden 1935 ehdotus, s. 87 ja Ylöstalo 1960, s. 160.

²¹⁰ Ibid.

²¹¹ Vuoden 1935, s.1. Ehdotuksessa ehdotettiin seuraavanlaista säännöstä: " Jos testamentintekijä on siinä järjestyksessä kuin testamentin teosta on voimassa peruuttanut määräyksensä tahi jos hän on hävittänyt testamenttikirjan tai muutoin täysin selvästi ilmaissut, että määräys ei enää vastannut hänen viimeistä tahtoaan, olkoon määräys tehoton.

Jos on tehty kirjallinen testamentti eikä testamenttikirjaa löydetä, on testamentin tekijän katsottava hävittäneen sen, elleivät olosuhteet anna aihetta muunlaiseen otaksumaan. Mitä tässä on sanottu, on vastaavasti sovellettava, milloin testamenttikirjasta kirjoitus on pyyhitty pois.

Lupaus olla testamenttia peruuttamatta ei ole sitova."

²¹² Lkv 1936:2, s. 8 - 9 ja vuoden 1938 ehdotus, s. 1. Vuoden 1938 ehdotuksessa todetaan, että peruuntumisolettamaa koskevaa ehdotetun pykälän 2 momenttia ei otettu esitysehdotukseen vuoden 1936 mietinnössä johtuneista syistä (Lkv 1936:2).

kaareen säännöksiä, vaan asia jätettiin tuomioistuimen harkintavaltaan.²¹³ Edellä kerrotulla tavalla kuitenkin sekä oikeuskirjallisuus että oikeuskäytäntö on omaksunut peruuntumisolettaman tilanteissa, joissa testamenttia ei löydy.²¹⁴ Näin ollen perittävän oletetaan peruuttaneen testamentin, jota ei löydy perittävän kuoleman jälkeen.

Mikäli perittävän tekemää testamenttia ei löydy, voivat olosuhteet olla sellaiset, ettei perittävän voida katsoa peruuttaneen testamenttiaan hävittämällä. Kuten edellä on todettu, testamentin peruuttaminen tulee aina PK 10:5:n mukaisesti tehdä peruuttamistarkoituksessa.²¹⁵ Näin ollen, mikäli testamentin tekijä ei ole peruuttamistarkoituksessa hävittänyt testamenttia, vaan testamentti on hävinnyt testamentin tekijän tietämättä esimerkiksi onnettomuudessa tai muutoin tapaturmaisesti, ei testamenttia voida katsoa peruutetuksi peruuttamistarkoituksessa.²¹⁶ Samoin on asianlaita, mikäli testamentin tekijän tietämättä joku toinen on hävittänyt hänen tekemänsä testamentin.²¹⁷ Testamentin saajan, joka vetoaa hävinneeseen testamenttiin, on kyettävä näyttämään, että testamentti on hävinnyt edellä kuvatuissa olosuhteissa, jotka eivät ilmennä testamentin tekijän peruuttamistarkoitusta.²¹⁸ Rautialan ja Liliuksen mukaan testamentin saajan tulee kyetä tekemään väitteensä vähintään todennäköiseksi.²¹⁹ Lisäksi, jotta hävinneeseen testamenttiin voidaan vedota, tulee testamentin sisältö saada selville ja olla täten näytettävissä.²²⁰ Näin ollen voidaan todeta, että mikäli perittävän tekemää testamenttia ei löydy, ovat perilliset vahvassa asemassa peruuntumisolettaman sekä testamentin saajan todistustaakan vuoksi. Näytön esittäminen testamentin häviämisolosuhteista sekä testamentin sisällöstä saattaa olla hyvinkin vaikeaa perittävän kuoleman jälkeen.

---

²¹³ Ks. tältä osin myös Aarnio - Kangas 2015, s. 463.

²¹⁴ Aarnio - Kangas 2015, s. 463, Lilius 1925, s. 109 - 110, Rautiala 1956, s. 71 - 72, Rautiala 1967, s. 253, Wallin 2000, s. 250 - 251 ja Ylöstalo 1960, s. 160.

²¹⁵ Aarnio - Kangas 2015, s. 431.

²¹⁶ Aarnio - Kangas 2015, s. 466, Lilius 1925, s. 110, Palmgren 1945, s. 1990, Rautiala 1957, s. 72, Rautiala 1967, s. 256, vuoden 1945 ehdotus, s. 87 ja Wallin 2000, s. 250 - 251.

²¹⁷ Ibid.

²¹⁸ Aarnio - Kangas 2015, s. 466, Lilius 1925, s. 110, Palmgren 1945, s. 190, Rautiala 1956, s. 72 - 74 ja Rautiala 1967, s. 256.

²¹⁹ Rautiala 1956, s. 74 ja Lilius 1925, s. 110.

²²⁰ Aarnio - Kangas, 2015, s. 466.

Oikeuskäytännöstä löytyy paljon ratkaisuja, joissa on arvioitu sitä, onko testamentin tekijä itse hävittänyt testamentin peruuttamistarkoituksessa vai onko testamentti hävinnyt testamentin tekijän tahtomatta. Seuraavaksi käsitellään kahta merkittävää testamentin häviämistä koskevaa ratkaisua.

Tapauksessa KKO 1992:84 A oli tehnyt testamentin 7.4.1954, jonka mukaan hänen omaisuutensa oli hänen kuolemansa jälkeen menevä hänen pikkuserkulleen B:lle tai mikäli B ei olisi elänyt testamentin tekijän kuoleman jälkeen, omaisuus olisi menevä B:n oikeudenomistajille. A oli tehnyt 17.08.1964 uuden testamentin, jolla hän oli peruuttanut 07.4.1954 tekemänsä testamentin ja määrännyt omaisuutensa jaettavaksi lakimääräisen perimyksen mukaisesti. Vastajat valvoivat sen aikaisten valvontasäännösten mukaan A:n 17.8.1964 tekemän testamentin jäljennöksenä, koska alkuperäistä testamenttia ei löytynyt. Kantaja vaati, että 17.8.1964 tehtyyn testamenttiin ei voida vedota, koska A oli hävittänyt alkuperäisen testamenttiasiakirjan. Hovioikeudessa toimitettiin asiassa suullinen käsittely. Todistelussa saatiin selvitettyksi, että testamentin tekijä oli harkinnut vuonna 17.8.1964 tehdyn testamentin muuttamista, muttei ollut ikinä toteuttanut muutoksia, koska pelkäsi testamentin tekemiseen liittyviä käytännönjärjestelyjä, kuten lakimiehen tapaamista ja lääkärintodistuksen hankkimista. Testamentin tekijä oli kuitenkin koko ajan pitänyt 17.8.1964 tekemänsä testamenttia pätevänä. Todistelussa näytettiin myös, että perittävän silloinen holhooja oli ottanut vuonna 17.8.1964 tehdyn testamentin haltuunsa perittävän asunnosta ja sanonut aikovansa keskustella testamentista lakimiehen kanssa. Näin ollen hovioikeus katsoi, että testamentti oli hävinnyt testamentin tekijän tahtomatta hänen hallustaan. Kantajat puolestaan eivät kyenneet näyttämään, että testamentin tekijä oli peruuttanut testamenttinsa. Näin ollen testamentin katsottiin olevan edelleen voimassa, vaikka alkuperäistä kappaletta testamentista ei enää löytynyt.²²¹

Tuoreessa ennakkotapauksessa KKO 2016:32 A ja B olivat avioituneet vuonna 2003. A ja B olivat muuttaneet erilleen vuonna 2006 ja heidät oli tuomittu avioeroon 11.12.2007. A oli tehnyt erillään asumisen aikana 30.1.2007 B:n hyväksi testamentin, jolla hän oli määrännyt Thaimaassa olevan omaisuutensa B:lle. A oli pitänyt itsellään yhden kappaleen ja antanut kaksi muuta kappaletta B:lle. A:n kuoltua A:n jäämistöstä ei löytynyt A:n hallussa ollutta alkuperäiskappaletta B:n hyväksi tehdystä testamentista. B:llä oli edelleen hallussaan hänen A:lta saamansa kaksi muuta kappaletta testamentista. Tapauksessa oli kyse siitä, oliko A peruuttanut B:n hyväksi tehdyn testamentin hävittämällä hallussaan olleen testamenttiasiakirjan tai muutoin selvästi ilmaisemalla, ettei testamentti ole enää voimassa. A:n perillinen, sisar C vaati kanteessaan, että testamentti julistettaisiin tehottomaksi sillä perusteella, että A oli peruuttanut testamentin hävittämällä sekä myös muutoin ilmaisemalla selvästi ettei testamentti ollut enää voimassa. Korkein oikeus lähti perusteluissaan liikkeelle siitä, että vakiintuneesti oikeuskäytännössä on lähdetty siitä, että jos testamentin tekijän hallussa ollut testamenttia ei löydy tekijän kuoleman jälkeen, oletetaan tekijän hävittäneen testamentin ja peruuttaneen sen. Tästä olettamasta voidaan poiketa, mikäli testamentin saaja kykenee näytettävään, että testamentti edelleen vastaa tekijänsä viimeistä tahtoa. Korkein oikeus toteaa erikseen myös, että olennaista peruuttamisolehtaman soveltamisen kannalta on se, onko testamentin tekijän oma alkuperäiskappale tallella. Merkitystä ei täten ole muilla alkuperäiskappaleilla, jotka ovat esimerkiksi testamentin saajan hallussa. Muut kuin testamentin tekijän hallussa olevat alkuperäiskappaleet rinnastuvat korkeimman oikeuden mukaan kopioihin. Näin ollen B:n tulisi esittää näyttöä siitä, että testamentti edelleen vastasi A:n viimeistä tahtoa. B kertoi korkeimmassa oikeudessa todistelutarkoituksessa, että A oli tehnyt testamentin kolmena alkuperäiskappaleena juuri siitä syystä, että hän oli halunnut varmistaa testamentin voimassaolon. A oli tarkoittanut testamentin olevan voimassa niin kauan kuin B:llä on alkuperäinen kappale hallussaan. A ei ollut koskaan ilmoittanut peruuttaneensa testamenttia ja A

---

²²¹ Tapaus löytyy Finlexistä. Ks. muita tapauksia Aarnio - Kangas 2015, s. 467 - 472. Ks. myös KKO 1992:31.

oli avioerosta huolimatta halunnut, että B perii hänet. A oli vielä keväällä 2011 soittanut B:lle ja tarkistanut, että B:llä oli hallussaan kaksi alkuperäistä testamenttia. B oli auttanut A:ta taloudellisesti ja syksyyn 2008 huolehtinut myös A:n käytännön asioiden hoitamisesta. Lisäksi B esitti hänen ja A:n välisiä sähköpostiviestejä vuosilta 2007 - 2008, joista ilmenee, että A oli puhunut sisarestaan kielteiseen sävyyn. A oli 29.4.2008 ilmoittanut B:lle, että hän ei ole testamenttia perunut eikä muuttanut ja että B saa varmasti "omansa pois sitten". A:n perillinen, sisar C puolestaan kertoi todistelutarkoituksessa korkeimmassa oikeudessa, että A oli ollut katkera B:lle avioerosta sekä siihen liittyvästä omaisuuden osituksessa. Lisäksi C kertoi, että A:n ja B:n yhteydenpito päättyi syksyllä 2008, mistä lähtien C hoiti A:n asioita. A oli selvästi ilmoittanut C:lle, että hänen Thaimaan asuntonsa siirtyy C:lle hänen kuolemansa jälkeen. Lisäksi A oli puhelimitse syksyllä 2011 ilmoittanut C:lle, että testamentti on mitätöity. A:n kuoleman jälkeen C oli yhdessä A:n naisystävän kanssa käynyt läpi A:n jäämistössä olleet asiakirjat eikä testamenttia ole löytynyt. Lisäksi oikeudessa kuultiin todistajaa D, joka kertoi viettäneensä aikaa A:n kanssa Thaimaassa useamman kerran viikossa vuosina 2009 - 2011. A:n puheista oli ilmennyt katkeruus B:tä kohtaan liittyen omaisuuden ositukseen. A oli kerran myös maininnut vuonna 2011 D:lle tekemästään testamentista ja todennut, ettei hänellä ollut enää sitä hallussaan. A oli myös miettinyt, oliko testamentin toinen kappale edelleen olemassa ja ilmaissut huolensa siitä, onko testamentti tämän vuoksi vielä voimassa. Lisäksi todistaja E kertoi oikeudessa, että A oli kertonut hänelle vuonna 2012 kuinka C oli auttanut häntä taloudellisesti. Lisäksi A oli sanonut E:lle omaisuudestaan, että "C:llehän tämä jää". Testamentista A ei ollut puhunut mitään ja B:stä A oli puhunut hyvin kielteisesti E:lle. Lisäksi C esitti kirjallisina todisteina sähköpostiviestejä vuosilta 2009 - 2012, joissa A oli puhunut kielteisesti B:stä ja antanut ymmärtää, että hänen Thaimaan asuntonsa siirtyy hänen kuoltuaan C:lle. Korkein oikeus tämän todistelun valossa katsoi, että B:n esittämästä todistelusta voidaan päätellä, että A on todennäköisesti halunnut vielä keväällä 2008 pitää testamentin voimassa. Sen sijaan tämän jälkeisestä ajasta A:n suhtautuminen testamenttiin jää epävarmaksi. C:n esittämän vastatodistelun perusteella korkein oikeus katsoi, että A:n suhtautuminen B:hen vuodesta 2009 on muuttunut katkeraksi. Korkein oikeus katsoo, että on ilmeistä, että A on omien taloudellisten vaikeuksiensa vuoksi alkanut katua vuonna 2007 tekemäänsä sopimusositusta ja ettei hän ole tahtonut pitää täten B:n hyväksi tekemäänsä testamenttia enää voimassa. Näillä perusteilla korkein oikeus katsoo, ettei B ole näyttänyt, että A:n hänen hyväkseen tekemä testamentti olisi vastannut A:n viimeistä tahtoa tämän kuollessa. A:n on katsottava itse peruuttaneen testamenttinsa hävittämällä sen.²²²

Tapaukset KKO 1992:84 ja KKO 2016:32 osoittavat hyvin, minkälaisia vaikeita näyttökysymyksiä testamentin häviämistilanteisiin liittyy. Tapauksessa KKO 1992:84 katsottiin, että testamentin saaja oli näyttänyt, että testamentti vastasi edelleen perittävän viimeistä tahtoa, vaikkei testamenttiasiakirjaa enää löytynytäkään. Sen sijaan tapauksessa KKO 2016:32 katsottiin, että testamentin saaja ei ollut kyennyt näyttämään testamentin vastavaan perittävän tahtoa vielä kuolinhetkellä, vaikkakin testamentinsaaja oli kyennyt näyttämään testamentin vastanneen perittävän tahtoa vielä muutama vuosi ennen tämän kuolemaa. Molemmissa tapauksissa lähdettiin olettamasta, että hävinnyt testamentti oletetaan peruutetuksi. Peruuntumisolettamasta poikkeaminen on täten oikeuskäytännön valossa kiinni siitä, kuinka vahvaa näyttöä testamentinsaaja kykenee esittämään siitä, että hävinnyt testamentti vastasi edelleen perittävän viimeistä tahtoa.

---

²²² Tapaus löytyy Finlexistä.

Testamentin häviämistilanteisiin sisältyy myös väärinkäytösten mahdollisuuksia. Esimerkiksi perilliset saattavat hävittää testamentin, koska hävinnyt testamentti oletetaan peruutetuksi. Perilliset usein esimerkiksi tyhjentävät perittäväen asuntoa. Tapauksessa KKO 2016:32 nimenomaisesti todettiin, että perittäväen sisko oli yhdessä perittäväen naisystävän kanssa tyhjentämässä perittäväen asuntoa eivätkä he löytäneet testamenttiasiakirjaa, jonka peruuttamisesta asiassa oli kyse. Näissä tilanteissa on mahdollisuus siihen, että perilliset hävittävät testamentin. Vaikka peruuntumisolettamasta voidaan poiketa, voi testamentin-saajan olla vaikeaa tai joskus jopa mahdotonta näyttää, että jokin toinen taho olisi hävittänyt testamentin.

Tapauksista KKO 1992:84 ja KKO 2016:32 ilmenee myös testamenttiasiakirjan alkuperäiskappaleen merkitys sekä toisaalta testamentin saajalla mahdollisesti olevien alkuperäiskappaleiden merkitys peruuntumisolettaman kannalta. Mikäli testamentinsaajalla on hallussaan ainoastaan testamentin jäljennös, ei se muuta peruuntumisolettamaa, vaan lähtökohtana on, että hävinnyt testamentti katsotaan peruuntuneeksi.²²³ Samoin on asianlaita tilanteessa, jossa testamentista on tehty esimerkiksi kaksi alkuperäiskappaletta, joista testamentin tekijän haltuun jäänyttä alkuperäistä testamenttiasiakirjaa ei löydy.²²⁴ Tällöin syntyy tapausten kaltainen tilanne, jossa testamentin saajan on näytettävä, että alkuperäinen testamenttiasiakirja on hävinnyt olosuhteissa, jotka eivät ilmennä testamentin tekijän tahdoteen peruuttaa testamenttinsa.

Vaikka testamentin olisi hävittänyt joku muu kuin testamentin tekijä, voidaan testamentti silti tietyissä tapauksissa katsoa peruutetuksi. Näin on ensinnäkin, mikäli testamentin tekijä on pyytänyt jotakin henkilöä hävittämään testamentin, jolloin testamentin hävittäminen tapahtuu testamentin tekijän tieteen ja hänen tahdostaan.²²⁵ Tällöin ei ole merkitystä sillä, kuka varsinaisesti testamentin hävittämisen suorittaa. Toisaalta myös tilanne, jossa testamentin tekijä on saanut tiedon testamenttinsa häviämisestä, voi johtaa testamentin peruun-

---

²²³ Aarnio - Kangas 2015, s. 480 ja KKO 2016:32.

²²⁴ Ibid.

²²⁵ Aarnio - Kangas 2015, s. 473.

tumiseen. Mikäli testamentin tekijä ei tee uutta testamenttia, vaikka tietää hänen testamenttinsa kadonneen tai hävitetyksi, voi tämä passivisuus osoittaa, ettei hävitetty testamentti vastaa perittävän viimeistä tahtoa.²²⁶ Tilanteisiin, joissa testamentti on hävinnyt testamentin tekijän tieteen eikä testamentin tekijä tästä huolimatta laadi uutta testamenttia, soveltuu hävinneen testamentin peruuntumisolettama.²²⁷ Tilanne on tullut arvioitavaksi myös oikeuskäytännössä.

Tapauksessa KKO 1941 II 60 oli kyseessä tilanne, jossa testamentin saaja oli hävittänyt testamentin. Testamentin tekijä oli ollut läsnä, kun testamentin saaja oli hävittänyt kyseisen testamentin. KKO katsoi, että testamentti oli tullut peruutetuksi, koska testamentin tekijä ei ollut laatinut uutta testamenttia eikä ollut ryhtynyt muutoinkaan toimiin testamentin uusimiseksi.²²⁸ Tapauksessa KKO 1937 II 82 puolestaan oli niin ikään kyseessä tilanne, jossa testamentin tekijä oli tiennyt testamenttinsa häviämisestä. Tapauksessa katsottiin, että testamentti oli edelleen voimassa siitä huolimatta, ettei testamentin tekijä ollut laatinut uutta testamenttia. Tapauksessa merkitystä annettiin sille, että hävitetty testamentti oli tallennettu oikeuden pöytäkirjaan sekä todistajien lausumiin, joita oli kuulusteltu oikeudessa kuolemanvaralta.²²⁹

Yhteenvetona testamentin peruuttamisesta hävittämällä voidaan todeta, että vaikkakin sen on katsottu usein olevan selkein tapa peruuttaa testamentti, sisältää se myös mahdollisuuksia väärinkäytöstilanteisiin. Koska testamentin häviäminen johtaa olettamaan siitä, että perittävä on peruuttanut testamentin, saattaa testamentin hävittää jokin ulkopuolinen taho testamentin tekijän tietämättä tai testamentin tekijän kuoleman jälkeen. Lisäksi testamentin peruuttaminen hävittämällä johtaa myös siihen, että testamenttia laadittaessa on tärkeää pohtia kysymystä siitä, missä testamenttia säilytetään sekä kuinka monta alkuperäiskappaletta testamentista laaditaan. Kuten edellä käsitellyistä oikeustapauksista ilmenee, pääsääntöisesti testamenttiin vetoaminen edellyttää, että testamenttiasiakirjan alkuperäiskappale on tallella. Mikäli testamentista on tehty alkuperäiskappale testamentin tekijän haltuun, tulisi nimenomaan testamentin tekijän hallussa oleva alkuperäiskappale löytyä testamentin tekijän jäämistöstä. Näin ollen pelkkä jäljennös tai alkuperäinen kappale testamenttiasiakirjasta ei välttämättä riitä, mikäli perilliset esittävät väitteen siitä, että perittävä on peruuttamistarcoituksessa hävittänyt hallussaan olleen testamentin alkuperäiskappaleen.

---

²²⁶ Aarnio - Kangas 2015, s. 474, Caselius - Rautiala 1953, s. 176 - 177, Lilius 1925, s. 110, Rautiala 1956, s. 75, SOU 1929:22, s. 180 ja Wallin 2000, s. 251.

²²⁷ Ibid.

²²⁸ Tapauksesta, ks. Caselius - Rautiala 1953, s. 176 - 177.

²²⁹ Ks. tapauksesta Aarnio - Kangas 2015, s. 474. Tapaus löytyy myös Finlexistä.

Testamentin peruuntumisolettamat testamentin häviämistilanteissa suojaavat korostetusti nimenomaan perillisiä. Näkemykseni mukaan testamentinsaaja joutuu heikohkoon asemaan, mikäli hän ei kykene esittämään perittävän hallussa ollutta testamentin alkuperäiskappaletta ja perilliset esittävät väitteen siitä, että perittävä oli hävittänyt testamentin peruuttamistarkoituksessa. Vaikka peruuntumisolettamasta on mahdollista poiketa, edellyttää tämä joka tapauksessa ainakin pesänselvittäjän- ja jakajan määräämistä sekä mahdollisia oikeudenkäyntejä, mikäli pesänjakajan toimittamaa jakoa moititaan. Kuten edellä käsitellyistä tapauksista ilmenee, peruuntumisolettamasta poikkeaminen on kiinni siitä, mitä testamentin saaja ja toisaalta perilliset kykenevät näyttämään ja miten tuomioistuin arvioi esitettyä näyttöä.

3.4 Peruuttamistarkoituksen muutoin selkeä ilmaiseminen

3.4.1 Suullinen peruuttaminen ja peruuttamistarkoitus

PK 10:5:n mukaan testamentti voidaan peruuttaa myös muutoin kuin hävittämällä tai tekemällä uusi testamentti, mikäli testamentin tekijä osoittaa peruuttamistarkoituksen muutoin selvästi. Testamentti on täten peruutettavissa myös suullisesti, mutta tällöin edellytetään, että peruuttamistarkoitus on PK 10:5:n mukaisesti ilmaistu selvästi.²³⁰ Suullinen peruuttaminen voi tapahtua esimerkiksi siten, että testamentin tekijä ilmoittaa peruuttamistarkoituksensa videolla tai muussa digitaalisessa muodossa.²³¹ Suullinen peruuttaminen voi tapahtua myös muilla tavoin ja oleellista on, että testamentin tekijän peruuttamistarkoitus kyetään näyttämään. Kun testamentti on peruutettu muulla tavoin kuin uuden testamentin muodossa tai testamentti hävittämällä, asetetaan näytölle peruuttamistarkoituksesta suu-remmat vaatimukset.²³² Mikäli jälkisäädös on tallella, oikeuttaa se olettamaan, että testamentin tekijä ei välttämättä ole tarkoittanut peruuttavansa testamenttia.²³³ Lähtökohtana

---

²³⁰ Aarnio 1975, s. 129, Aarnio - Kangas 2015, s. 457, Lilius 1925, s. 120, Rautiala 1967, s. 260 ja vuoden 1935 ehdotus, s. 87

²³¹ Aarnio - Kangas 2015, s. 457.

²³² Aarnio - Kangas 2015, s. 458, Rautiala 1967, s. 260 ja Wallin 2000, s. 252.

²³³ Aarnio 1975, s. 130.

on, että mikäli testamentti katsotaan peruutetuksi suullisesti, tulee näytön peruuttamistarkoituksesta olla riidatonta.²³⁴ Koska ilmaisu peruuttamistarkoituksesta tulee olla PK 10:5:n mukaisesti selvä, ei erilaisille yleisille keskusteluille tai muille lausumille, jotka eivät selkeästi ilmaise testamentin tekijän peruuttamistarkoitusta, voida antaa ratkaisevaa merkitystä.²³⁵

Varsinaisia peruuntumisolettamia ei suullisen peruuttamisen osalta sovelleta. Lähtökohtana päinvastoin on, että mikäli testamentti on edelleen tallessa perittävän kuoltua, tulee perittävien esittää riidaton näyttö siitä, että testamentin tekijä on peruuttanut testamenttinsa suullisesti.²³⁶ Aarnio ja Kangas korostavat, että näytön tulee olla riidatonta, jottei oikeutemme synny eräänlaista suullista testamenttia testamentin suullisen peruuttamisen kautta, joka olisi tehty lakimääräisille perillisille tai testamentin tekijän aiemman testamentin edunsaajalle.²³⁷ Testamentinsaajan tilanne onkin näissä tilanteissa huomattavasti parempi kuin esimerkiksi tilanteissa, joissa testamenttia ei perittävän kuoleman jälkeen löydy, jolloin testamentti oletetaan peruutetuksi. Sen, joka vetoaa testamentin suulliseen peruuttamiseen, tulee näyttää testamentin tekijän peruuttamistarkoituksen. Todistustaakka on täten peruuttamiseen vetoavalla. Tällöin tilanne muuttuu monimutkaiseksi näyttökysymysten ratkaisemiseksi. Asian havainnollistamiseksi tarkastellaan tässä vaiheessa tuoretta kotimaista ennakkoratkaisua.

Tapaus KKO 2010:54 osoittaa hyvin sen, kuinka riidatonta näyttöä testamentin suullisesta peruuttamisesta edellytetään. Tapauksessa A oli tehnyt testamentin, jolla hän oli määrännyt omaisuutensa eräälle säätiölle. A oli myöhemmin ilmoittanut useille henkilöille, ettei hän halua jättää omaisuutensa säätiölle. A oli ollut säätiön hallituksessa lähes 50 vuoden ajan ja eronnut huhtikuussa 2005 hallituksesta, koska oli pettynyt säätiön toimintaan. A oli tehnyt testamenttinsa vielä 4.6.2005 merkinnän, jonka mukaan testamentti oli ainakin vielä silloin voimassa. A kuoli 21.12.2005. Todistelusta ja myös A:n mainitusta merkinnästä testamenttinsa, korkein oikeus päätteli, että A oli suunnitellut testamenttimääräystensä muuttamista. A oli ottanut lakimieheen yhteyttä testamenttiasioissa, mutta oli kertonut, että ei vielä ollut pystynyt päättämään, mille yhteisölle hän antaisi omaisuutensa säätiön sijasta. A oli ollut viimeisen kerran lakimieheen yhteydessä marraskuun alkupuolella 2005. A oli pian sen jälkeen sairastunut vakavasti eikä voinut ottaa enää yhteyttä. Korkein oikeus katsoi, että A:n testamenttinsa tekemästä merkinnästä voidaan päätellä, ettei A itse ollut katsonut vielä pe-

---

²³⁴ Aarnio - Kangas 2015, s. 458. Aarnio on aiemmin todennut, että testamenttiasiakirjan ollessa tallella, tulee perillistahon esittää peruuttamistarkoituksesta suhteellisen vahvaa näyttöä, ks. Aarnio 1975, s. 130. Myöhemmin Aarnio ja Kangas ovat todenneet, että näytön tulee olla riidatonta.

²³⁵ Lilius 1925, s. 120, Rautiala 1967, s. 260, SOU 1929:22, s. 180 ja Wallin 2000, s. 252.

²³⁶ Aarnio - Kangas 2015, s. 458 ja Wallin 2000, s. 252

²³⁷ Aarnio - Kangas 2015, s. 458.

ruuttaneensa säätiön hyväksi tekemäänsä testamentimääräystä, vaikka oli sanotuina tavoin todistajille siitä ilmoittanut. Todistajana kuullun lakimiehen mukaan A oli kykenevä itse laatimaan uuden testamentin. Testamentti oli lisäksi ollut A:n hallussa, joten hän olisi voinut sen itse myös hävittää tai peruuttaa sen tekemällä siihen merkintöjä. Korkein oikeus katsoi myös, että oli ilmeistä, että A oli tiennyt alkuperäisen testamentin säilyttämisen merkityksen kuoleman sattuessa. Lisäksi korkein oikeus katsoi, että jos testamentti katsottaisiin peruutetuksi suullisten lausumien nojalla, se ei vastaisi perittävänsä tahtoa. Näytön perusteella oli selvää, että A ei ollut halunnut jättää omaisuuttaan myöskään ainoalle lakimääräiselle perilliselle eli veljelleen, koska tämä oli A:ta useita vuosia iäkkäämpi ja näin ollen varsin iäkäs. Korkeimman oikeuden mukaan A:n toimet osoittivat, että hän oli itse suunnitellut peruuttavansa aikaisemmat testamentimääräyksensä vasta muuttaessaan testamenttia. Korkein oikeus katsoi, että A:n usealle henkilölle ilmoittamat suulliset lausumat siitä, että A ei aio jättää säätiölle mitään, eivät osoittaneet peruuttamistahtoa. Ensimmäisen testamentin katsottiin jäävän voimaan.²³⁸

Tapaus KKO 2010:54 on osoitus kokonaisharkinnasta, jota testamentin tekijän peruuttamistarkoitusta arvioitaessa on tehtävä. Tapauksessa testamentin tekijä oli riidattomasti ilmaissut selkeästi useille henkilölle, ettei hän halunnut jättää omaisuuttaan hänen testamentissaan mainitulle säätiölle. Tämä ei kuitenkaan johtanut testamentin peruuntumiseen. Huomioon otettiin se, että testamentin tekijä ei ollut vielä löytänyt sopivaa yhteisöä, jolle haluaisi omaisuutensa menevän testamentissa mainitun yhteisön sijasta. Lisäksi huomioon otettiin, että A oli tehnyt testamenttiin merkinnän, jonka mukaan testamentti oli vielä voimassa ainakin sillä hetkellä, jona merkintä oli tehty. Lisäksi näytön perusteella katsottiin, ettei testamentin tekijä halunnut omaisuutensa menevän myöskään lakimääräisille perillisille. Huomioon otettiin myös, että testamentin tekijä ei ollut hävittänyt testamenttia tai tehnyt uutta testamenttia, vaikka siihen olisi ollut mahdollisuus. Näin ollen testamentin tekijän ei katsottu peruuttaneen suullisilla lausumillaan aiempaa testamenttia. Tapauksessa arvioitiin näin ollen sitä, vastaisiko testamentin peruuntuminen ja lakimääräiseen perimyksen palaaminen perittävänsä tahtoa. Tapauksessa katsottiin, että näin ei olisi.

Tapaus osoittaa, että kynnyksellä olevasta testamentista poikkeamiseen vedoten suulliseen testamentin peruuttamiseen lienee melko korkealla. Edes se, että testamentin tekijä on selkeästi ilmaissut, ettei hän halua jättää omaisuuttaan testamentissa mainitulle edunsaajalle, ei välttämättä aina riitä, kuten tapaus KKO 2010:54 osoittaa. Kysymys on kokonaisharkinnasta, jossa otetaan huomioon myös, että vastaisiko lakimääräiseen perimyksen palaaminen perittävänsä tahtoa. Voidaankin todeta, että testamentin peruuttaminen ei välttämättä ole niin vapaamuotoinen oikeustoimi kuin pelkästään perintökaarta lukemalla äkkisel-

---

²³⁸ Tapaus löytyy Finlexistä.

tään voisi ajatella. Suullisen peruuttamisen tilanteissa näyttövaatimus on korkea ja vaikka näyttöä kyettäisiinkin esittämään, voi esteeksi nousta se, ettei myöskään palaaminen lakimääräiseen perimyksen vastaa testamentin tekijän tahtoa. Näinhän lienee asian laita usein, kun henkilö on tehnyt testamentin lakimääräisten perillisten sivuuttamiseksi. Näin ollen ratkaisun KKO 2010:54 perusteella katson, että suulliseen peruuttamiseen vetoaminen harvoin menestynee tilanteissa, joissa testamentin tekijä on tehnyt testamentin lakimääräiset perillisensä sivuuttaen eikä ole ilmaissut haluavansa palata lakimääräiseen perimysjärjestykseen. KKO 2010:54 herättää kuitenkin kysymyksen siitä, vastasiko testamentin voimassa pysyminen enemmän testamentin tekijän tahtoa kuin palaaminen lakimääräiseen perimyksen. Voisihan ajatella, että olosuhteista oli pääteltävissä, ettei testamentin tekijä ainakaan halunnut mainitun säätiön saavan hänen omaisuuttaan. Mikäli omaisuus olisi mennyt testamentin tekijän lakimääräiselle perilliselle, olisi se voinut hyvinkin vastata testamentin tekijän tahtoa paremmin kuin se, että mainittu säätiö sai omaisuuden. Toisaalta tapauksessa testamentin tekijä oli tehnyt testamenttiin merkinnän, jonka mukaan testamentti oli merkinnän tekohetken mukaan vielä voimassa. Joka tapauksessa voisi ajatella, että huolimatta siitä, ettei testamentin tekijä ollut päättänyt kenelle hänen omaisuutensa oli menevä, hän ei ainakaan olisi halunnut mainitun säätiön saavan hänen omaisuuttaan. Voisihan jopa ajatella, että mikäli henkilö ei keksi, kenen hyväksi testamentin tekee, on tällöin ratkaisuna lakimääräinen perimysjärjestys.

Esimerkkinä suullisesta testamentin peruuttamisesta voidaan esittää vielä kaksi ruotsalaista oikeustapausta.

Tapauksessa NJA 1943, s. 622 testamentin tekijä oli saatuaan äkillisen sairauskohtauksen, kehottanut kotiapulaistaan soittamaan asianajajalle, joka oli ollut mukana testamentin laadinnassa ja säilytti testamenttia. Testamentin tekijä oli pyytänyt, että kotiapulainen kehottaisi asianajajaa tuhoamaan testamentin. Asianajaja ei ollut hävittänyt testamenttia, koska kotiapulainen ei ollut soittanut asianajajalle. Testamentti löytyi testamentin tekijän kuoleman jälkeen. HD katsoi, että testamentin tekijä oli peruuttanut testamentin suullisesti.²³⁹

Tapauksessa NJA 1974, s. 646 A oli laatinut testamentin erään säätiön sekä kolmen erikseen nimetyn henkilön kesken. A oli myöhemmin vierailut asianajotoimistossa ja todennut, ettei testamentissa olevien kolmen nimetyn edunsaajan tulisikaan saada A:n rahoja. A ei hävittänyt testamenttiasiakirjaa, vaan säilytti sitä kotonaan kuolemaansa saakka. Testamentin tekijä kuoli pian sen jälkeen, kun hän oli vierailut asianajotoimistossa ja antanut mainitun lausu-

²³⁹ Tapauksesta ks. NJA 1943, s. 622 ja Wallin 2000, s. 252. Muita tapauksia ks. esim. KKO 1949 II 432, jossa testamentti katsottiin suullisesti peruutetuksi, kun henkilö oli useille henkilöille ilmaissut, ettei testamentti enää vastaa hänen viimeistä tahtoaan. Alioikeuskäytännöstä ks. Aarnio - Kangas 2015, s. 457 - 460.

man. HD katsoi, että A:n lausuma koskien kolmea edunsaajaa ei ollut lopullinen ilmaus muuttuneesta testamenttaustahdosta. HD:n mukaan A:n lausumassa oli pikemminkin kyseessä ainoastaan mielenilmaus, jonka mukaan A tulee myöhemmin laatimaan uuden testamentin, jossa ei ole edunsaajina aiemmassa testamentissa nimettyjä henkilöitä. Testamenttia sovellettiin perinnönjaossa sellaisenaan.²⁴⁰

3.4.2 Vapaamuotoinen peruutusasiakirja ja peruuttamistarkoitus

Yksi tapa peruuttaa testamentti vapaamuotoisesti PK 10:5:n mukaisella tavalla, on tehdä vapaamuotoinen peruutusasiakirja, jonka testamentin tekijä allekirjoittaa ja jossa hän selvästi ilmaisee peruuttamistahtonsa.²⁴¹ Vapaamuotoisen peruutusasiakirjan ei tarvitse sisältää todistajia, kunhan se selkeästi ilmaisee PK 10:5:n mukaisesti testamentin tekijän peruuttamistarkoituksen.²⁴² Mikäli testamenttiasiakirja löytyy alkuperäisenä, luo se oletettaman testamentin pätevyydestä.²⁴³ Perillinen, joka haluaa sivuuttaa tallella olevan testamentin peruutusasiakirjaan vedoten, tulee vedota peruutusasiakirjaan ja osoittaa sen osoittavan testamentin tekijän peruuttamistahdon. Oleellista on, syntykö peruutusasiakirjan tekijästä ja sitä kautta asiakirjan aitoudesta epäilystä.²⁴⁴ Mikäli peruutusasiakirjan on tehnyt jokin muu taho kuin testamentin tekijä, ei peruutusasiakirja osoita testamentin tekijän peruuttamistahtoa. Kuten edellä on todettu, silloin kuin testamentti peruutetaan muulla tavoin kuin testamentin muodossa tai hävittämällä testamentti, vaaditaan peruuttamisesta korkeampaa näyttöä.²⁴⁵ Tallella olevasta testamentista poikkeamiseen on vaadittu oikeuskäytännössä vahva näyttö.²⁴⁶

Peruutusasiakirjan aitouden ja alkuperän merkityksestä voidaan mainita seuraava hovioikeuden ratkaisu, jossa nimenomaisesti arvioitiin sitä, oliko peruutusasiakirja testamentin tekijän laatima ja osoittiko se selvästi testamentin tekijän peruuttamistarkoitusta.

---

²⁴⁰ NJA 1974, s. 646.

²⁴¹ Aarnio 1975, s. 129, Aarnio - Kangas 2015, s. 452 ja Rautiala 1967, s. 259.

²⁴² Aarnio - Kangas 2015, s. 452, Rautiala 1967, s. 259 ja Vuoden 1935 ehdotus s. 87.

²⁴³ Aarnio 1975, s. 130 ja Aarnio - Kangas 2015, s. s. 475.

²⁴⁴ Aarnio - Kangas 2015, s. 452.

²⁴⁵ Ks. jakso 3.4.3, s. 65.

²⁴⁶ Aarnio - Kangas 2015, s. 475.

Tapauksessa Turun HO 15.4.1994 S 92/2607 A oli 23.5.1986 tehnyt testamentin, jossa oli määrännyt suurimman osan omaisuudestaan B:lle. A oli laatinut 17.11.1990 asiakirjan, jossa hän ilmoitti peruuttavansa B:n hyväksi tehdyn testamentin ja siihen myöhemmin tehdyn muutoksen. Asiakirja oli otsikoitu testamentin peruutukseksi. A:n perilliset vaativat vahvistettavaksi, että A oli peruuttanut mainitulla asiakirjalla B:n hyväksi 23.5.1986 tekemänsä testamentin. Rikoslaboratorion tutkimusten mukaan A oli itse allekirjoittanut asiakirjan. Lisäksi rikoslaboratorion tutkimusten mukaan asiakirja oli kirjoitettu A:n kotona olleella kirjoituskoneella. Asiakirja oli kirjoitettu paperille, joka oli keskiosasta poikkileikattu sekä siinä oli saattanut olla A:n nimikirjoituksen yläpuolella poistettua tekstiä. Peruutusasiakirjassa oli kohta todistajille, mutta peruutusasiakirjassa ei ollut todistajien allekirjoituksia. Alioikeus hylkäsi A:n perillisten kanteen ja katsoi, että peruutusasiakirjan sisältö poikkesi merkittäväällä tavalla A:n aiemmasta käyttäytymisestä ja lausumisesta. Alioikeuden mukaan peruuttamisasiakirja ei osoittanut A:n peruuttamistarkoitusta, koska A ei ollut hankkinut asiakirjaan todistajia, vaikka tähän olisi ollut mahdollisuus. Hovioikeus toimitti asiassa suullisen käsittelyn. Hovioikeus ei muuttanut alioikeuden päätöstä ja katsoi, ettei ollut näytetty, että A olisi itse laatinut peruutusasiakirjan tekstiä. Lisäksi hovioikeus katsoi, ettei ollut näytetty, että peruutusasiakirja olisi vastannut A:n tarkoitusta.²⁴⁷

Tapaus HO 15.4.1994 S 92/2607 on mielenkiintoinen esimerkki siitä, mitä otetaan huomioon arvioitaessa vapaamuotoisen peruutusasiakirjan merkitystä ja testamentin tekijän peruuttamistarkoitusta. Oleellista tapauksessa oli arvioida sitä, oliko testamentin tekijä itse laatinut vapaamuotoisen peruutusasiakirjan. Hovioikeus katsoi, ettei oltu näytetty sitä, että testamentin tekijä olisi itse laatinut kyseisen asiakirjan. Tämä siitä huolimatta, että rikoslaboratorion tutkimusten mukaan testamentin tekijä oli itse laatinut peruutusasiakirjan. Lisäksi merkitystä annettiin sille seikalle, että testamentin tekijä ei ollut hankkinut peruutusasiakirjaan todistajia, vaikka hänellä olisi ollut tähän mahdollisuus. Vaikka edellä todetulla tavalla todistamatonkin asiakirja voi osoittaa peruuttamistarkoituksen, annettiin todistajien puuttumiselle tapauksessa merkitystä.²⁴⁸ Merkitystä lienee ollut sillä, että testamentin tekijä oli ottanut asiakirjaan kohdat todistajille, muttei ollut hankkinut todistajia. Erityisen mielenkiintoista on, että ratkaisussa otettiin huomioon myös se, ettei peruutusasiakirja vastannut sitä, mitä testamentin tekijän muista toimista ja lausunnoista voitiin olettaa olevan testamentin tekijän tarkoituksena.

Testamentin määrämuodosta johtuu, että testamentti, jota ei ole peruutettu, pysyy lähtökohtaisesti voimassa, jollei testamentin tekijä ole ilmaissut peruuttamistarkoitustaan.²⁴⁹ Tapauksen HO 15.4.1994 S 92/2607 valossa voidaan todeta, että sen sijaan tilanteessa,

---

²⁴⁷ Tapauksesta tarkemmin, ks. Aarnio - Kangas 2015, s. 452 - 53.

²⁴⁸ Ks. jakso 3.4.2, s. 66.

²⁴⁹ Wallin 2000, s. 252.

jossa testamentin tekijä on ilmaissut peruuttamistarkoituksensa, voidaan muille olosuhteille antaa kuitenkin merkitystä arvioitaessa peruuttamistarkoitusta. Herää kysymys siitä, että voitaisiinko tilanteessa, jossa testamentin tekijä on riidattomasti laatinut peruutusasiakirjan, asiakirjasta silti poiketa, mikäli testamentin tekijän käyttäytymisestä voidaan olettaa, että testamentin peruuntuminen ei vastaisi testamentin tekijän tahtoa? Kuten edellä on todettu, tallella olevaa testamenttia ei voida katsoa peruutetuksi yksin olosuhteiden perusteella. Sen sijaan testamentin peruuttamistahdonilmaisu voitaneen sivuuttaa, mikäli olosuhteiden perusteella on pääteltävissä, ettei peruuttamistahdonilmaisu vastaa enää perittävän tahtoa.

Testamentin peruuttamisesta vapaamuotoisella asiakirjalla tulee esittää vahva näyttö eikä asiakirjan alkuperästä tulisi jäädä epäilyksiä.²⁵⁰ Tästä johtuen katson, että lähtökohtaisesta vapaamuotoisuudesta huolimatta tulisi peruutusasiakirjaan aina sisältyä testamentin tekijän allekirjoitus sekä päiväys. Lisäksi, jotta asiakirjan alkuperästä ja täten testamentin tekijän tarkoituksesta ei jäisi epäselvyyksiä, tulisi asiakirjaan merkitä todistajat. Muutoin syntyy tapauksen HO 15.4.1994 S 92/2607 kaltaisia vaikeita todistelukysymyksiä siitä, mikä on asiakirjan alkuperä ja vastaako se perittävän tahtoa.²⁵¹

Tässä kohden on hyvä viitata myös jaksossa 3.2.3 käsiteltyyn edellytysperiaatteeseen.²⁵² Mikäli henkilön pyrkimyksenä on ollut tehdä testamentti, mutta asiakirja on testamenttina pätemätön, voidaanko asiakirja kuitenkin katsoa aiemman testamentin peruutukseksi? Edellytysperiaatteen mukaisesti lähtökohtana on, että ensimmäinen testamentti pysyy voimassa, jos viimeisimmässä testamentissa on muotovirhe, ellei toisin osoiteta testamentin tekijän tarkoituksesta.²⁵³ Näin ollen tilanteessa, jossa henkilö pyrkii peruuttamaan voimassaolevan testamenttinsa testamentin muodossa, kirjallinen vapaamuotoinen peruutus johtaa harvoin tulokseen, mikäli peruutusasiakirja on testamenttina pätemätön. Tämä sen vuoksi, että mikäli henkilö antaa asiakirjassa testamenttimääräyksiä, mutta asiakirja on testamenttina pätemätön, johtaa edellytysperiaatteen soveltaminen oletamaan ensimmäisen testa-

---

²⁵⁰ Aarnio - Kangas 2015, s. 452 ja s. 475.

²⁵¹ Muita oikeustapauksia, ks. Aarnio - Kangas 2015, s. 452 - 454.

²⁵² Ks. jakso 3.2.3, s. 50 - 55.

²⁵³ Aarnio - Kangas 2015, s. 442 ja s. 444, Mäki-Petäjä-Leinonen 2003, s. 215, Rautiala 1956, s. 70 ja Rautiala 1967, s. 252.

mentin pätevydestä. Olettama on toki kumottavissa, mutta tällöin perillisten on näytettävä, että testamentin tekijän tarkoitus on ollut eri.²⁵⁴

3.4.3 Testamentin yliviivaaminen ja peruuttamistarkoitus

Testamentin tekijä voi peruuttaa testamenttinsa myös yliviivaamalla testamentin tekstiä.²⁵⁵ Yliviivaaminen voi tapahtua esimerkiksi siten, että testamentin tekijä vetää testamenttiasiakirjaan poikittaiset ristiviivat.²⁵⁶ Yliviivaamiseen rinnastetaan myös testamentin tekstin yli vedetyt ristit, viivat, tekstin pyyhkimiset, allekirjoitusten leikkaamiset pois testamenttiasiakirjasta tai testamentin repiminen kappaleiksi.²⁵⁷ Kyseessä ovat siis tilanteet, joissa alkuperäinen testamentti on tallella, mutta se löytyy joltakin osin turmeltuneena.²⁵⁸ Liliuksen ja Rautialan mukaan voidaan näissä tilanteissa olettaa, että testamentin tekijä on tehnyt merkinnät testamenttiin peruuttamistarkoituksessa samalla tavalla kuin testamentin häviämistilanteissa voidaan olettaa, että testamentin tekijä on hävittänyt testamentin.²⁵⁹ Olettama on kumottamissa vastaanäytöllä.²⁶⁰ Oleellista on, että testamentin tekijä on tehnyt testamenttiin merkintöjä peruuttamistarkoituksessa.

Ongelmia ei esiinny, mikäli testamentin tekijä allekirjoituksellaan vahvistaa esimerkiksi yliviivaamisen. Myös todistajien käyttäminen on suositeltavaa, jotta perittävän tahdosta ei jää epäselvyyksiä. Mikäli perittävä on vahvistanut peruuttamisen allekirjoituksellaan, ole-

---

²⁵⁴ Ks. tarkemmin jakso 3.2.3, s. 50 - 55. Tästä esimerkkinä tapaus KKO 1950 II 374, jossa katsottiin, että testamentin tekijä ei ollut peruuttanut myöhemmällä asiakirjalla aiempaa testamenttiaan. Myöhempi asiakirja sisälsi poikkeavat määräykset perittävän jäämistöstä. Myöhempi asiakirja oli perittävän allekirjoittama sekä myöhemmin päivätty kuin aiempi testamentti. Myöhempi asiakirja oli kuitenkin todistamaton. Samoin tapauksessa KKO 1963 II 53 katsottiin, ettei myöhempää muotovirheellistä testamenttia katsottu aiemman testamentin peruuttamiseksi, koska ei ollut näytetty seikkoja, joiden nojalla myöhemmälle testamentille olisi annettava merkitystä aikaisemman peruutuksena.

²⁵⁵ Aarnio 1975, s. 130, Aarnio - Kangas 2015, s. 448, Lilius 1925, s. 112 - 113, Rautiala 1967, s. 259, SOU 1929:22, s. 180 ja Wallin 2000, s. 250.

²⁵⁶ Lilius 1925, s. 112, Rautiala 1956, s. 77 - 78 ja Rautiala 1967, s. 259.

²⁵⁷ Ibid.

²⁵⁸ Lilius 1925, s. 112 ja Rautiala 1967, s. 259.

²⁵⁹ Lilius 1925, s. 112 ja Rautiala 1967, s. 259.

²⁶⁰ Ibid.

tetaan testamentti peruutetuksi.²⁶¹ Tällöin todistustaakka siitä, että kyseessä ei ole tehokas testamentin peruutus on testamentin saajalla.²⁶² Muissa tapauksissa puolestaan Aarnion ja Kankaan mukaan todistustaakka siitä, että yliviihaamiset ja muut merkinnät osoittavat testamentin tekijän tahtoneen peruuttaa testamenttinsa merkinnöistä ilmenevin tavoin, on peruutukseen vetoavalla eli käytännössä perillisillä.²⁶³

Oikeuskäytännössä on testamentin tekijän oletettu tehneen merkinnät testamenttiin peruutamistarkoituksessa ellei muuta ole osoitettu. Tästä esimerkkinä voidaan mainita seuraavat oikeustapaukset.

Tapauksessa Itä-Suomen HO 1.3.1988 S 85/330 testamentin tekijä oli yliviihannut testamentista yhden edunsaajaksi mainitun nimen. Hovioikeus perusteli nimenomaisesti, että kun ei ollut näytetty, että yliviihaamisen olisi tehnyt joku muu kuin testamentin tekijä itse, oli testamentin tekijän katsottava peruuttaneen testamentin siltä osin kuin hän oli yliviihannut yhden edunsaajan nimen testamentistaan.²⁶⁴ Tapauksessa Vaasan HO 1.10.1993 S 93/449 perittävän A jäämistöstä löytyi testamentti, joka oli yliviihattu. Lisäksi jäämistöstä löytyneeseen testamenttiin oli tehty lisämerkintöjä ja testamenttiin nitojalla liitettyssä paperilapussa oli myös erinäisiä lisämääreitä. Testamentin mukaan B saisi A:n omaisuuden. B antoi testamentin tiedoksi, jolloin A:n perilliset vaativat, että A:n vahvistettaisiin peruuttaneen testamenttinsa. Alioikeus totesi nimenomaisesti, ettei yksinomaan se seikka, että A oli säilyttänyt testamenttiasiakirjansa muutosmerkinnöin, osoittanut A:n halua pitää testamentti voimassa. Alioikeus katsoi lisäksi, että kun testamenttiin liitettyjä lisämerkintöjä ei ollut tehty testamentilta vaadittavassa muodossa ja kun testamentti oli yliviihattu, A oli peruuttanut testamenttinsa. Hovioikeus pysytti alioikeuden ratkaisun asiassa.²⁶⁵

Tapauksessa Vaasan HO 1.10.1993 S 93/449 todettiin edellä kerrotulla tavalla nimenomaisesti, ettei pelkkä alkuperäisen testamenttiasiakirjan säilyttäminen riitä osoittamaan sitä, että testamentin tekijä on tarkoittanut pitää testamentin voimassa, mikäli testamentin tekstiä on yliviihattu. Näin ollen testamentin tallella olo ei oikeuskäytännön valossa johda oletamaan siitä, että testamentin tekijä on tarkoittanut pitää testamenttinsa voimassa, jos testamentin teksti on yliviihattu. Olettamana pikemminkin on, että testamentin tekijä on pe-

---

²⁶¹ Aarnio 1975, s. 130, Aarnio - Kangas 2015, s. 448

²⁶² Ibid.

²⁶³ Ibid.

²⁶⁴ Tapauksesta, ks. Aarnio - Kangas 2015, s. 448.

²⁶⁵ Tapauksesta, ks. Aarnio - Kangas 2015, s. 449.

ruuttamistarkoituksessa yliviiwannut testamentin tekstin.²⁶⁶ Korkeimman oikeuden käytäntöä asiasta ei kuitenkaan ole.

Testamentin peruuttamiseen yliviivaamisella liittyy myös juridisia ongelmia sen suhteen, milloin kysymys on asiallisesti testamentin muuttamisesta tai täydentämisestä eikä pelkästään testamentin peruuttamisesta. Erottelu on olennainen, koska PK 10:6:n mukaisesti on noudatettava, mitä testamentin tekemisestä on säädetty, mikäli testamenttiin sisältyvää määräystä peruutettaessa tai muutoin testamenttiin tehdään lisäys. Palmgren on tuonut tämän ongelman esiin oikeuskirjallisuudessa ja todennut, että mikäli testamenttia on raapiamalla muutettu, ei muutos ole pätevä, ellei muutosta ole tehty kahden todistajan läsnä ollessa.²⁶⁷ Myös Wrede on pohtinut asiaa oikeuskirjallisuudessa ja todennut, että testamentin jonkin määrätyn tahdonilmaisun peruuttaminen siten, että testamentin tekijä ei anna uutta tahdonilmaisua peruutetun tahdonilmaisun sijaan, voitaneen Wreden mukaan tehdä vain pyyhkimällä peruutettava tahdonilmaisu testamenttiasiakirjasta.²⁶⁸ Wrede kuitenkin tuo vielä esiin, että testamentin muuttaminen tai täydentäminen tulee kuitenkin tehdä aina testamentin tekemisestä säädettyssä muodossa.²⁶⁹ Asian ongelmallisuutta voidaan havainnollistaa tässä kohden esimerkillä.

A on tehnyt testamentin, jonka mukaan B ja C saavat kumpikin puolet A:n jäämistöstä. Myöhemmin A yliviivaa B:n nimen testamentista tarkoituksenaan, että C saa A:n jälkeen koko jäämistön. Jos katsotaan, että C saa testamentin perusteella koko A:n jäämistön, on asiallisesti kyse siitä, että A on B:n nimen yliviivaamalla sekä peruuttanut testamenttinsa B:n osalta, mutta myös täydentänyt testamenttiaan siten, että C saa testamentin perusteella A:n koko jäämistön. Tämä täydennys testamenttiin, jonka mukaisesti C saakin A:n omaisuuden kokonaisuudessaan, tulisi PK 10:6:n perusteella tehdä testamentin muodossa eli kirjallisesti kahden esteettömän todistajan läsnä ollessa. Mutta voidaanko silti katsoa, että C saa koko jäämistön, vaikkei yliviivaamista ole tehty todistajien läsnä ollessa? Voidaanko katsoa, että mikäli omaisuuden päätyminen kokonaisuudessaan C:lle vastaisi testamentin tekijän tahtoa, ei muotomääräyksen soveltamisella olisi merkitystä?

Tilanne on tullut arvioitavaksi Ruotsin oikeuskäytännössä. Tapaus on vanhahkoa oikeuskäytäntöä, mutta osoittaa hyvin tilanteen ongelmallisuuden.

---

²⁶⁶ Lilius ja Rautiala ovat tuoneet tämän näkemyksen esille oikeuskirjallisuudessa jo ennen edellä käsiteltyjä tapauksia, ks. Lilius 1925, s. 112 ja Rautiala 1967, s. 259.

²⁶⁷ Palmgren 1945, s. 189.

²⁶⁸ Wrede 1946, s. 221.

²⁶⁹ Ibid.

Tapauksessa NJA 1948, s. 768 oli kyseessä tilanne, jossa testamentin tekijä A oli laatinut testamentin, jonka mukaan A:n omaisuudesta sai tasaosuuksin puoliksi eräs yhdistys ja eräs lasten sairaala. A:n kuoltua A:n jäämistöstä löytyi kaksi kappaletta samaa testamenttia. Toisessa testamenttiasiakirjassa tahdonilmaisu lasten sairaalan hyväksi oli vedetty yli. Tapauksessa tuli täten arvioitavaksi ensinnäkin se, oliko A:n lasten sairaalan hyväksi tekemä tahdonilmaisu ylipäänsä peruutettu, kun yliviivaus oli tehty vain toiseen testamenttiasiakirjaan. Toisena kysymyksenä tuli arvioida sitä, että mikäli tahdonilmaisu lasten sairaalan hyväksi katsottiin peruutetuksi, saisiko vapautuvan osan A:n perilliset vai testamentissa edunsaajana mainittu yhdistys? Ratkaisussa katsottiin, että yliviivaaminen oli pätevä peruutus, vaikkei sitä ollut merkitty molempiin testamentin kappaleisiin. Lisäksi ratkaisussa katsottiin, että A:n tahtoa vastasi parhaiten se, että A:n omaisuus menisi kokonaan testamentissa mainitulle yhdistykselle. Tätä perusteltiin muun muassa sillä, että A oli elinaikanaan usein tuonut esiin tahtonsa siitä, että hänen jäämistönsä olisi jaettava köyhien ja sairaiden hyväksi eikä lakimääräisille perillisille.²⁷⁰

Edellä kuvatussa ruotsalaisessa ratkaisussa ratkaiseva merkitys annettiin täten sille, mikä vastaisi parhaiten testamentin tekijän tahtoa. Tapauksen selostukseen liittyy oikeusneuvoston Hjalmar Karlgrenin ja Håkan Nialin lausunnot.²⁷¹ Karlgren otti esiin nimenomaisesti kysymyksen siitä, tulisiko tapauksessa vaatia testamentin muotovaatimusten noudattamista, mikäli peruutus tulkittaisiin siten, että A:n omaisuus menisi kokonaan yhdistykselle. Karlgren katsoi kuitenkin, ettei muotovaatimuksia välttämättä tarvitsisi noudattaa ja että yleistestamentin voitiin katsoa tarkoittavan ennalta määräämätöntä omaisuusmassaa, jolloin osuuksien suhde voi muuttua esimerkiksi peruuttamistoimien kautta.²⁷² Myös oikeusneuvos Håkan Nial katsoi, että testamentin sisältöä voidaan täydentää tulkinnalla esimerkiksi testamentin peruuttamisen yhteydessä, jolloin tulkinnan tulee noudattaa testamentin tekijän hypoteettista eli oletettua tahtoa.²⁷³

Lähtökohtaisesti ratkaisua haettaessa edellä kuvatun ruotsalaisen tapauksen mukaisessa tilanteessa lienee lähdettävä siitä, että on haettava ratkaisu, joka vastaisi parhaiten testamentin tekijän oletettua tahtoa. Tässä on kuitenkin huomioitava, kuten Aarnio ja Kangas toteavat, että tulkinnalliset lähtökohdat on löydettävä itse testamenttiasiakirjasta.²⁷⁴ Täten tilanteessa, jossa testamentin tekijä on yliviivannut toisen edunsaajan yleistestamentistaan,

---

²⁷⁰ NJA 1948, s. 768 ja Rautiala 1967, s. 259.

²⁷¹ Karlgren NJA 1948, s. s. 771 - 773, Nial NJA 1948, s. 773 - 776 ja Rautiala 1867, s. 259.

²⁷² Karlgren NJA 1948, s. 771 - 773.

²⁷³ Nial NJA 1948, s. 773 - 776.

²⁷⁴ Aarnio - Kangas 2015, s. 487 ja Ylöstalo.

voi vapautuvan osan nähdäkseni saada joko testamentissa mainittu toinen edunsaaja tai lakimääräiset perilliset. Tulkinnalla ei voida täten ylittää testamentin sanamuotoa ja pyrkiä löytämään esimerkiksi testamentin tekijän tahtoa vastaava edunsaaja, jota ei ole kuitenkaan mainittu testamentissa. Mikäli näin meneteltäisiin, tulkinnalla ylitettäisiin testamentin rajat ja mentäisiin ikään kuin testamentin ulkopuolelle.²⁷⁵ Jäämistö voidaan jakaa osittain ylivivatussa testamentissa mainitsemattomalle edunsaajalle vain, mikäli testamentin tekijä on muuttanut tai täydentänyt testamenttiaan ja tehnyt tämän testamentin muodossa.²⁷⁶

Vaikka toisen edunsaajan ylivivaaminen testamentista ei välttämättä rinnastu täysin testamentin muuttamiseen tai täydentämiseen, kun tulkinnalliset lähtökohdat testamentin toimeenpanemiseen löytyvät ylivivatussa testamentista, pidän asiaa ongelmallisena. Asiallisesti tilanne, jossa testamentin tekijä ylivivaa toisen edunsaajan testamentistaan tarkoituksenaan se, että toinen edunsaaja saa koko hänen jäämistönsä, rinnastuu testamentin muuttamiseen. Tällöinhän testamentin tekijä on muuttanut testamenttiaan siten, että testamentin edunsaajaksi tulee vain yksi henkilö, joka saa koko jäämistön eli hänen osuutensa jäämistöstä on myös kasvanut. Ne perusteet, joilla testamentin määrämuotoisuutta perusteltiin, on myös hyvä ottaa esiin tällä kohtaa.²⁷⁷ Testamentille säädettiin muotovaatimukset muun muassa sen vuoksi, jotta välttyään epäselvyyksiltä siitä, milloin testamentti on tehty ja mikä on testamentin sisältö. Testamentin määrämuodon katsottiin vahvistavan oikeusvarmuutta. Mikäli testamentin määrämuoto pystytään kiertämään siten, että testamenttia muutetaan vapaamuotoisesti peruuttamalla testamentista joitakin testamenttimääräyksiä, toteutuvatko ne tavoitteet, joita testamentin muodolle on aikoinaan asetettu?

3.4.4 Testamentin konkludenttinen peruuttaminen

Testamentin tekijän peruuttamistarkoitusta voi ilmentää myös erilaiset konkludenttiset teot.²⁷⁸ Lilius toi aiemmin oikeuskirjallisuudessa esiin näkemyksen, jonka mukaan testa-

---

²⁷⁵ Ibid.

²⁷⁶ Aarnio - Kangas 2015, s. 486 - 487, Palmgren 1945, s. 189 ja Wrede 1946, s. 221.

²⁷⁷ Ks. esim. SOU 1929:22, s. 181-182 ja Vuoden 1935 ehdotus, s. 38.

²⁷⁸ Aarnio - Kangas 2015, s. 450, Lilius 1925, s. 115 ja Rautiala 1967, s. 260.

mentti voitaisiin katsoa peruutetuksi, mikäli olosuhteet olisivat muuttuneet niin paljon suhteessa testamentin tekemisen ajankohtaan, ettei testamentin voitaisi katsoa enää vastaavan testamentin tekijän tahtoa.²⁷⁹ Myös Ruotsissa esitettiin samantyyllisiä ajatuksia ja asiasta ehdotettiin myös säännöstä Ruotsin lainsäädäntöön.²⁸⁰ Nykyisin PK 10:5:n sanamuoto niminomaisesti edellyttää, että testamentin tekijä selvästi ilmaisee peruuttamistarkoituksensa, joten pelkästään olosuhteiden perusteella testamenttia ei nykyisin voitane katsoa peruutetuksi, vaan testamentin tekijältä edellytetään aina testamentin peruuttamista koskevaa tahdonilmaisua, jotta testamentti voidaan katsoa peruutetuksi.²⁸¹ Mikäli testamentin tekijä laiminlyö peruuttamistahtonsa ilmaisemisen, testamentti pysyy lähtökohtaisesti voimassa huolimatta testamentin tekijän mahdollisista toisista ajatuksista tai olosuhteiden muutoksista.²⁸²

Konkludenttinen testamentin peruuttaminen voi tapahtua ensinnäkin siten, että testamentin tekijä luovuttaa tai muutoin esimerkiksi hävittää omaisuuden, josta hän on tehnyt legaattimääräyksen.²⁸³ Esimerkki havainnollistaa asiaa.

Testamentin tekijä A on testamentannut astiakokoelmansa B:lle. Mikäli testamentin tekijä elinaikanaan luovuttaa astiakokoelmansa C:lle tai esimerkiksi tuhoaa astiakokoelmansa, voidaan tämän katsoa osoittavan, että testamentin tekijä on halunnut peruuttaa testamenttimääräyksensä B:n hyväksi.

Edellä mainittua esimerkkitilannetta koskeva tulkintaohje on nykyisin myös PK 11:4:ssä. PK 11:4:n mukaan jälkisäädöksen tarkoittaessa tiettyä omaisuutta eikä sitä ole jäämistössä, jälkisäädös on siltä osin tehoton. Näin ollen tilanteessa, jossa testamentin tekijä on elinaikanaan luovuttanut testamenttaamansa omaisuuden eteenpäin tai hävittänyt sen, olettamana on, että testamentin tekijä on näillä toimillaan tarkoittanut peruuttaa testamenttinsa. Tämä on kuitenkin olettava, josta tulee poiketa, mikäli testamentin tekijän tarkoitus on ollut eri ja tästä kyetään esittämään luotettava näyttö.²⁸⁴

---

²⁷⁹ Lilius 1925, s. 115 - 116.

²⁸⁰ Wallin 2000, s. 251 - 252.

²⁸¹ Rautiala 1967, s. 261, Vuoden 1935 ehdotus ja Wallin 2000, s. 251 - 252.

²⁸² Wallin 2000, s. 251 - 252.

²⁸³ Aarnio - Kangas 2015, s. 450, Lilius 1925, s.115 ja Rautiala 1967, s. 260.

²⁸⁴ Aarnio - Kangas 2015, s. 450.

Tilanne voi olla esimerkiksi se, että testamentin tekijä on tarkoittanut, että tietyn omaisuuserän sijaan tullut omaisuus kuuluu myös testamentattavaan omaisuuteen. Aarnion ja Kankaan mukaan PK 11:4:n mukaista olettaa ei voida soveltaa, mikäli kyseessä on asunnonvaihdostilanne, jossa testamentin tekijä on myynyt testamentatun omaisuuden ja hankkinut tilalle uuden asunnon.²⁸⁵ Tällöin Aarnion ja Kankaan mukaan vaaditaan lisänäyttöä siitä, että asunnon vaihtamisella on tarkoitettu myös testamentin peruuttamista.²⁸⁶ Aarnion ja Kankaan näkemys perustuu ajatukseen siitä, että asunnon vaihtamisen tarkoituksena harvoin lienee nimenomaisesti testamentin peruuttaminen, vaan tarkoituksena on useimmiten esimerkiksi muuttaminen pienempään asuntoon. Näkökohta on ymmärrettävä, kun tilannetta vertaa esimerkiksi aiemmin esittämäni esimerkkiin testamentatun astiaston luovuttamisesta elinaikana kolmannelle osapuolelle. Toisaalta testamentin tekijällä on asunnonvaihdostilanteissa mahdollisuus ja kyky muuttaa aiemmin tehtyä testamenttiaan. Testamentin tekijät usein lienevät tietoisia siitä, että asunnon vaihdoksen jälkeen aiempaa asuntoa koskeva legaatti ei kohdistu nykyiseen asuntoon. Miksi tässä tilanteessa ei annetaisi yhtä lailla painoarvoa sille, että testamentin tekijä on ollut passiivinen eikä ole muuttanut testamenttimääräystä? Edellä testamentin hävittämistä koskevassa jaksossa tuotiin esiin, että mikäli testamentti on testamentin tekijän tieteen hävitetty ja testamentin tekijä ei uusi testamenttiaan, osoittaa tämä passiivisuus testamentin tekijän peruuttamistarkoitusta ja oikeuttaa oletamaan testamentin peruutetuksi, vaikka testamentin tekijä ei itse ole tahtonut testamenttiaan hävittää.²⁸⁷ Eikö sama logiikka olisi sovellettavissa myös testamentin tekijän passiivisuuteen tilanteissa, joissa testamentin tekijän testamenttimääräykset omaisuuden vaihdoksen johdosta eivät enää kohdistu hänen jäämistöönsä? Joka tapauksessa kyse on jälleen olettamista peruuttamistarkoituksesta ja ratkaiseva painoarvo tulee tietysti antaa testamentin tekijän tarkoitukselle, mikäli siitä kyetään esittämään näyttöä.²⁸⁸

Oikeuskäytännöstä voidaan mainita esimerkkinä seuraavat kaksi tapausta, joissa PK 11:4:n mukaisesta olettamasta on poikettu.

---

²⁸⁵ Aarnio - Kangas 2015, s. 450 - 451.

²⁸⁶ Ibid.

²⁸⁷ Ks. jakso 3.3.

²⁸⁸ Aarnio - Kangas 2015, s. 450.

Tapauksessa KKO 2005:6 testamentin tekijä oli testamentannut noin 900 000 markan arvosta obligaatioita. Obligaatioiden arvo oli arvioitu testamentin tekemisen aikaan. Testamentin tekijän kuoltua perittävän jäämistössä oli obligaatioita ainoastaan 127 980 euron arvosta. Muiden obligaatioiden lyhennyksistä oli tullut pankkitallennuksia. Tapauksessa oli kyse siitä, voitiinko obligaatioita koskevaa testamenttimääräystä soveltaa myös pankkitallennuksiin eli katsottiinko testamentin tekijän tarkoitaneen testamenttimääräyksellä myös obligaatioiden sijaan tullutta omaisuutta. Yksistään PK 11:4:n mukaista sääntöä soveltamalla päädyttäisiin lopputulokseen, jonka mukaan testamentti oli pätemätön siltä osin kuin se koski obligaatioita, joita ei ollut enää jäämistössä. KKO totesi, että testamenttia on tulkittava niin, että tulkinnan voidaan otaksuttavan vastaavan testamentin tekijän tahtoa. KKO toi nimenomaisesti esiin, että PK 11:4:n mukaista säännöstä on sovellettava vain, mikäli testamentin määräyksestä, sen tarkoitukseen ja muihin olosuhteisiin nähden, ei ole katsottava muuta johtuvan. KKO katsoi, että olosuhteiden perusteella testamentin määräystä oli tulkittava siten, että testamentin tekijä oli tarkoittanut sillä kaikkia hänellä olleita obligaatioita ja niiden sijaan tulleita rahavaroja. PK 11:4:n mukaisesta olettamasta täten poikettiin.²⁸⁹

Tapauksessa Helsingin HO 15.8.2000 S 99/1420 oli kyseessä asunnonvaihdostilanne, jossa testamentin tekijä oli testamentannut muutamalle edunsaajalle asunto-osakkeen, jonka hän oli eläessään myynyt ja ostanut tilalle uuden asunnon. F oli toimittanut perunkirjoituksen eikä ollut ilmoittanut perukirjassa A:n tekemää testamenttia, koska katsoi sen tulleen peruutetuksi. F myi testamentin tekijän kuoleman jälkeen testamentin tekijän omistaman asunnon. Testamentin edunsaajat vaativat kanteessaan, että testamenttia on noudatettava testamentin tekijän viimeisenä tahtona ja että F tilittäisi osat kauppahinnasta testamentissa mainituille edunsaajille. Alioikeus hyväksyi kanteen. F valitti hovioikeuteen ja vetosi hovioikeudessa siihen, että testamentin tekijän kuollessa hänen jäämistössään ei ollut enää mainittua osakehuoneistoa. Hovioikeus ei voinut preklusiosäännösten vuoksi ottaa asiaan kantaa, koska F ei ollut vedonnut tähän seikkaan alioikeudessa. Hovioikeus pysytti täten alioikeuden ratkaisun asiassa. Aarnion ja Kankaan mukaan tapaus vastannee testamentin tekijän viimeisintä tahtoa huolimatta siitä, että hovioikeus ei voinut ottaa asiaan kantaa preklusiosäännösten vuoksi.²⁹⁰

Lainsäädännöstä löytyy kuitenkin säännös, jonka nojalla testamentti katsotaan lähtökohtaisesti peruuntuneeksi yksinomaan olosuhteiden muutoksen perusteella. Kyseessä on PK 11:8:n säännös, joka soveltuu kihlauksen purkaukseen tai avioerotilanteisiin. PK 11:8:n mukaan jos testamentin tekijä on tehnyt testamentin aviopuolisolleen tai kihlatulle ja kihlaus tai avioliitto purkautuu muusta syystä kun testamentin tekijän kuoleman johdosta, on testamentti tehoton. PK 11:8:n mukainen testamentin peruuntumisolettama on kumottavissa, jos testamentin tekijän tarkoituksesta voidaan osoittaa muuta. Tästä voidaan mainita esimerkkinä tapaus KKO 1945 II 52, jossa keskinäinen testamentti katsottiin rauenneeksi, koska keskinäisen testamentin osapuolet olivat eronneet. Mies oli kuollut 6 kuukautta eron jälkeen. Tapauksessa lausuttiin nimenomaisesti, että testamentti katsotaan avioerotilantees-

---

²⁸⁹ Tapaus löytyy Finlexistä.

²⁹⁰ Tapauksesta tarkemmin, ks. Aarnio - Kangas 2015, s. 451.

sa peruutetuksi eikä olettamaa kumoa ainoastaan se seikka, että testamentin tekijä ei ole peruuttanut testamenttia.²⁹¹

3.5 Peruutuksen peruutus

Peruutuksen peruutuksella tarkoitetaan tilannetta, jossa testamentin tekijä peruuttaa tekemänsä testamentin, mutta myöhemmin hän vielä peruuttaa peruuttamisensa.²⁹² Tilanne voi olla esimerkiksi seuraavanlainen:

A tekee testamentin B:n hyväksi (T1). Tämän jälkeen A tekee C:n hyväksi uuden testamentin, jolla A myös peruuttaa aiemman testamenttinsa B:n hyväksi (T2). Myöhemmin A vielä peruuttaa C:n hyväksi tekemänsä testamentin tekemällä peruutusasiakirjan testamentin muodossa antamatta kuitenkaan uusia testamenttimääräyksiä (T3). Herää kysymys, tuleeko A:n jäämistön jakoon soveltaa hänen B:n hyväksi tekemäänsä testamenttia (T1), kun hän on peruuttanut C:n hyväksi tekemänsä testamentin (T2)? Toisin sanoen, elpyykö peruutettu testamentti (T1) peruutuksen peruutuksen seurauksena vai pysykö se lähtökohtaisesti peruutettuna?

Siitä, tuleeko alkuperäinen testamentti voimaan peruutuksen peruutuksen seurauksena, on esitetty oikeuskirjallisuudessa erilaisia näkemyksiä.²⁹³ Liliuksen mukaan peruutuksen peruutuksen seurauksena ei voi automaattisesti olla alkuperäisen testamentin elpyminen. Hän perusteli asiaa sillä, että mikäli peruutuksen peruutuksen seurauksena olisi aina automaattisesti alkuperäisen testamentin elpyminen, olisi seurauksena, että vapaamuotoisen peruutuksen kautta saatettaisiin voimaan testamentti ja testamentille säädetyt muotomääräykset kierrettäisiin. Lilius kuitenkin tunnusti sen, että alkuperäinen testamentti voi peruutuksen peruutustilanteissa elpyä, mikäli perittävä on peruutustaan peruuttaessaan antanut tätä koskevan tahdonilmaisun.²⁹⁴ Liliuksen kantaan yhtyi myöhemmin myös Heikonen, mutta Heikosen näkemys erosi sikäli Liliuksen näkemyksestä, että Heikosen mukaan kerran peruutettu testamentti ei voisi missään olosuhteissa tulla uudelleen voimaan.²⁹⁵ Heikosen mu-

---

²⁹¹ Tapaus löytyy Edilex-palvelusta.

²⁹² Aarnio 1969, s. 67 - 68, Aarnio - Kangas 2015, s. 489, Lilius 1925, s. 119 ja Rautiala 1967, s. 261.

²⁹³ Ks. esim. Aarnio 1969, s. 67 - 69, Aarnio - Kangas 2015, s. 490, Chydenius 1920, s. 201, Heikonen 1941, s. 275, Beckman 1965, s. 217, Lilius 1925, s. 119, Rautiala 1967, s. 261, Wallin 2000, s. 254 - 255 ja Ylöstalo 1953, s. 112.

²⁹⁴ Lilius 1925, s. 119.

²⁹⁵ Heikonen 1941, s. 275. Ks. myös Beckman 1965, s. 217.

kaan peruutuksen peruuttaminen olisi tällöin testamenttimääräys, joka tulisi tehdä testamentin muotomääräyksiä noudattamalla.²⁹⁶

Sen sijaan Rautialan ja Ylöstalon mukaan alkuperäinen testamentti voi tulla uudelleen voimaan peruutuksen seurauksena, mikäli alkuperäinen testamentti on vielä tallella. Tilanteessa, jossa alkuperäisen testamentin peruuttaminen on tapahtunut testamentti hävittämällä, ei alkuperäinen testamentti voi heidän näkemyksensä mukaan tulla enää voimaan myöskään peruutuksen seurauksena.²⁹⁷ Jos taas testamentin tekijä on esimerkiksi suullisesti peruuttanut ensimmäisen testamenttinsa ja myöhemmin hän peruuttaa suullisesti edellä mainitun peruutuksensa, voi Rautialan mukaan alkuperäinen testamentti tulla voimaan ja sen voidaan katsoa vastaavan parhaiten testamentin tekijän tahoja.²⁹⁸ Tältä osin on mielenkiintoista, että Rautiala ja Ylöstalo esittävät jälkisaädöksen tallella olon vaatimukseksi sille, että jälkisaädös voitaisiin panna perinnönjaon perustaksi. Kuten jaksossa 3.3.2 todettiin, oikeus testamenttiin ei ole sidottu itse testamenttiasiakirjaan.²⁹⁹ Tämä on yleisesti hyväksytty seikka. Miksi peruutuksen peruutustilanteissa tulisi antaa erityinen merkitys sille, onko testamenttiasiakirja tallella? Mikäli alkuperäisen peruutetun testamentin sisältö voidaan luotettavasti osoittaa, ei mielestäni tulisi antaa merkitystä sille, onko testamenttiasiakirja tallella. Mikäli hyväksytään, että alkuperäinen testamentti voi tulla voimaan peruutuksen seurauksena, alkuperäisen testamentin voimaantulon ehdottomaksi edellytyksesi ei nähdäkseni ole perusteltua asettaa alkuperäisen testamentin tallella oloa.

Ruotsin oikeudessa on omaksuttu peruutuksen peruutuksen osalta sama näkemys kuin Rautialalla ja Ylöstalolla. Jo Ruotsin lainvalmistelussa katsottiin, että peruutuksen seurauksena alkuperäinen testamentti voi tulla voimaan, mikäli alkuperäistä testamenttia ei ole aiemmin peruutettu hävittämällä tai muutoin tuhoamalla.³⁰⁰ Sama näkemys on esitetty

---

²⁹⁶ Heikonen 1941, s. 275.

²⁹⁷ Rautiala 1956, s. 81, Rautiala 1967, s. 261 - 262 ja Ylöstalo 1953, s. 112.

²⁹⁸ Rautiala 1967, s. 262.

²⁹⁹ Ks. jakso 3.3.2, s. 56. Ks. myös. Aarnio - Kangas 2015, s. 469, Ekeberg - Gulberg 1931, s. 73, Heikonen 1941, s. 1941, SOU 1929:22, s. 180, Wallin 2000, s. 250 - 251, Wrede 1946, s. 221 ja Ylöstalo 1953, s. 160.

³⁰⁰ SOU 1929:22, s. 184.

sittemmin ruotsalaisessa oikeuskirjallisuudessa.³⁰¹ Chydeniuksen mielestä peruutuksen peruutustilanteissa voidaan lähteä siitä oletuksesta, että ensimmäinen testamentti tulee voimaan, koska testamentin tekijä on peruuttamalla peruutuksensa nimenomaisesti ilmaissut, ettei peruutus enää vastaa hänen tahtoaan.³⁰²

Uudemmassa oikeuskirjallisuudessa on esitetty peruutuksen peruutustilanteisiin niin sanottu tallellaolovaatimus. Sen mukaisesti epäselvässä tilanteessa on kirjallisesti laadittua testamenttia noudatettava peruutuksen peruutuksen jälkeen.³⁰³ Tallellaolovaatimus lähtee siitä ajatuksesta, että mikäli aiemmin peruutettu testamenttiasiakirja on tallella, se luo oletettaman siitä, että testamentin tekijä on tarkoittanut pitävänsä sen voimassa. Se, joka haluaa kumota tämän olettamuksen, on näytettävä testamentin tekijän tarkoittaneen toisin.

Kuten edellä kerrotusta ilmenee, peruutuksen peruutuksesta on esitetty monenlaisia näkemyksiä eikä yhteistä linjaa ole kaikilta osin löydetty. Tässä kohden on syytä tarkastella oikeuskäytännön kautta sitä, mitä edellä esitetyistä kannoista on sovellettu.

Tapauksessa KKO 1939 II 15 testamentin tekijä oli uudella testamentilla muuttanut aiempaa keskinäistä testamenttiaan. Myöhemmin hän oli peruuttanut jälkimmäisen testamenttinsa. Korkein oikeus katsoi, että "esitetystä selvityksestä voitiin päätellä testamenttaajan tarkoittaneen, että aikaisempaa testamenttia oli noudatettava." Tapauksessa korkein oikeus lähti täten siitä, että peruutettu testamentti voi tulla voimaan, mikäli testamentin tekijän voidaan osoittaa sitä tarkoittaneen. Tätä kantaa edusti esimerkiksi edellä kerrottu Liliuksen kanta. Tältä osin on kuitenkin huomionarvoista, että alioikeudet arvioivat asiaa oleellisesti eri perustein. Alioikeus päätyi samaan lopputulokseen sillä perusteella, että muun selvityksen puuttuessa oli aina oletettava aikaisemman testamentin tulevan peruuttamisen peruutustilanteissa voimaan. Hovioikeus yhtyi alioikeuden perusteluihin. Näin ollen alioikeus ja hovioikeus olivat peruutuksen peruutuksen seurauksena olevan aina se, että alkuperäinen testamentti tulee voimaan. Tämän näkökannan esitti esimerkiksi edellä kerrotuin tavoin Chydenius.³⁰⁴

Edellä käsitelty tapaus KKO 1939:II 15 osoittaa hyvin, miten erilaisia näkemyksiä peruutuksen peruutuksesta on oikeuskirjallisuudessa esiintynyt ja miten se on heijastunut myös lainkäyttöön.³⁰⁵ Peruutuksen peruutuksesta on annettu suhteellisen tuore ennakkoratkaisu, jota käsitellään seuraavaksi.

---

³⁰¹ Wallin 2000, s. 253 - 254.

³⁰² Chydenius 1920, s. 205.

³⁰³ Aarnio - Kangas 2015, s. 492 - 493.

³⁰⁴ Ks. tapauksesta Aarnio - Kangas 2015, s. 490.

³⁰⁵ Näin myös Aarnio - Kangas 2015, s. 490.

Tapauksessa KKO 2010:63 Sinikka H oli tehnyt testamentin Ruotsissa asuessaan vuonna 1983. Myöhemmin Suomeen muutettuaan vuonna 2002 Sinikka oli tehnyt uuden testamentin, jossa oli määrännyt omaisuudestaan toisin kuin Ruotsissa tehdyssä testamentissaan ja ilmoittanut tässä myöhemmässä testamentissaan peruuttavansa aiemmat testamenttinsa. Ennen kuolemaansa Sinikka H peruutti jälkimmäisen testamenttinsa. Alkuperäinen Ruotsissa tehty testamentti löytyi asianajotoimistosta, jossa se oli tehty. Oliko Vuonna 1983 tehty testamentti voimassa? Korkein oikeus lausui perusteluissaan, että yleensä testamentin tekijän viimeistä tahtoa osoittaa testamentti, joka tekijän kuollessa on tallella. Tätä olettaa voidaan korkeimman oikeuden mukaan soveltaa myös peruutuksen peruuttamistilanteissa. Korkein oikeus lausuu myös, että testamentin tekijän tahdon selvittämisessä on otettava myös huomioon ne olosuhteet, joissa tallella oleva testamentti on laadittu sekä tekijän myöhemmät elämänvaiheet. Kysymys on täten kokonaisharkinnasta. Todistajina kuullut kaksi henkilöä kertoivat, että Sinikka H oli kertonut heille hävittäneensä aikaisemmat testamenttinsa ja miettivänsä uuden tekemistä. Toisaalta asianosaisena kuultu Tuula V ja hänen todistajana kuultu miehensä kertoivat, että Sinikka H oli sanonut heille, että hänellä on vielä testamentti Ruotsissa Tuulan hyväksi. Korkein oikeus lausuu alkuperäisen testamentin tallellaolosta, että Sinikka H oli tehdessään vuonna 2002 uutta testamenttia tiennyt, että aikaisemmin Ruotsissa tehty testamentti oli asianajotoimistossa tallella. Hän oli testamentin laatijalta nimenomaisesti varmistanut, että Ruotsissa tehty testamentti tulee uudella testamentilla peruutetuksi. Sinikka oli kertonut Tuula V:lle, että Ruotsissa oleva testamentti saa olla Ruotsissa vielä. Tästä ei voida kuitenkaan päätellä Sinikan tahdon olleen pitää testamentti voimassa. Tästä johtuen korkein oikeus katsoo, että pelkästään Ruotsissa tehdyn testamentin tallellaolo ei osoita, että Sinikka oli peruuttamisen peruuttamisella tahtonut saattaa Ruotsissa tehdyn testamentin voimaan.³⁰⁶

Tapaus osoittaa hyvin tilanteen ongelmallisuuden. Korkein oikeus toteaa, että testamentin tallella olo ei tapauksessa itsessään osoita testamentin tekijän halunneen Ruotsissa tehdyn testamentin tulevan voimaan. Korkein oikeus lausuu, että tästä huolimatta testamentti voi elpyä, jos sen voidaan muutoin osoittaa vastanneen testamentin tekijän viimeistä tahtoa. Näin ollen korkein oikeus lähti olettamasta, että ensimmäinen testamentti ei tule voimaan, ellei testamentin tekijän tarkoituksesta esitetä tältä osin näyttöä. Korkein oikeus lausuu, että esitys Sinikka H:n tahdosta on niin epämääräinen, ettei siitä voida päätellä ensimmäisen testamentin muuttumista tehokkaaksi. Tätä näkemystä vastaa edellä käsitelty Liliuksen näkemys. Voi siis olla, että oikeuskäytäntö on muodostumassa sellaiseksi, että testamentin peruutuksen peruutustilanteissa vaaditaan vahvaa näyttöä peruutetun testamentin voimaansaattamisen tarkoituksesta, jotta alkuperäisen testamentin voidaan katsoa olevan voimassa. Mielestäni tämä on hyvä suunta. Jos peruutettu testamentti oletettaisiin aina voimaansaateuksi, johtaisi se siihen, että vapaamuotoisilla oikeustoimilla olisi mahdollista saada aikaan testamentille säädetyt oikeusvaikutukset.³⁰⁷

---

³⁰⁶ Tapaus löytyy Finlexistä.

³⁰⁷ Näin alkuperäisen testamentin elpymistä vastaan peruutuksen peruutustilanteissa argumentoi mm. Heikonen. Ks. Heikonen 1941, s. 275.

Se, että alkuperäisen testamentin voimaansaattamisen tarkoituksesta edellytetään oikeuskäytännössä näyttöä, jotta sen voidaan katsoa tulleen voimaan peruutuksen peruutustilanteissa, ei poista peruutuksen peruuttamiseen liittyviä juridisia ongelmia. Aarnio on aiheellisesti nostanut esiin kysymyksen siitä, johtaako peruutuksen peruutuksen salliminen siihen, että suulliset puheet saavat yhä jäämistöoikeudellista merkitystä?³⁰⁸ Ja onko itse asiassa tilanne se, että mikäli alkuperäinen testamentti katsotaan voimaansaatetuksi, kun testamentin tekijä suullisesti peruuttaa peruutuksen, on kyseessä suullisen testamentin salliminen? Näen itse asian niin, että mikäli on mahdollista saattaa testamentti voimaan vapaamuotoisella oikeustoimella, on vapaamuotoisen oikeustoimen oikeusvaikutukset rinnastettavissa testamentin tekemiseen. Tätä näkemystä vastaan on esitettävissä kritiikkiä siitä näkökulmasta, että suullinen peruutuksen peruutus ei ole itsenäinen ja riippumaton teko suhteessa aiempaan testamenttiin. Tällä tarkoitetaan sitä, että itsessään vapaamuotoinen suullinen peruutus ei saa aikaan testamenttia, koska testamentti on kuitenkin aikanaan tullut laatia testamentin muotomääräyksiä noudattaen.³⁰⁹

Olkoonkin niin, että vapaamuotoinen peruutuksen peruutus ei pelkästään ja itsenäisesti saa aikaan testamenttia, siihen liittyy ongelmia. Tilanteeseen, jossa henkilö pyrkii peruuttamisen peruuttamisella suullisesti saattamaan voimaan aiemman testamenttinsa, soveltunevat testamentin määrämuodolle ajatellut funktiot. Tilanteessa, jossa henkilö pohtii sitä, haluaako hän saattaa suullisesti aiemman peruutetun testamenttinsa voimaan, on kyse asiallisesti testamentin tekemisestä. Tällöin on oleellista, että perittävä on tehnyt suullisen peruutuksensa siten, että kyseessä on viimeinen varsinainen tahto eikä esimerkiksi ainoastaan aikomus. Lisäksi on oltava selvää, että testamentin tekijän tarkoituksena on ollut saattaa voimaan aikaisempi testamentti ja tämä on kyettävä näyttämään toteen, mikäli asiasta syntyy myöhemmin erimielisyyttä. Nämä ovat seikkoja, joiden vuoksi aikanaan järjestelmästäme poistettiin suullinen testamentti hätätilatestamenttia lukuunottamatta. Testamentille

---

³⁰⁸ Aarnio 1968, s. 68.

³⁰⁹ Ibid.

säädettiin määrämuoto, koska katsottiin, että se muun muassa helpottaa varsinaisen tahdonilmaisun erottelemista aikomuksista sekä lisää oikeusvarmuutta.³¹⁰

Mikäli testamentti on mahdollista saattaa voimaan suullisesti, syrjäytetään testamentin muodolle asetetut funktiot. Ei ole lainkaan selvää, onko kyseessä ollut kypsäksi muodostunut tahdonilmaisus siitä, että henkilö on todella halunnut saattaa aikaisemman testamenttinsa voimaan. Lisäksi suullisen tahdonilmaisun tarkoituksen näyttäminen perittävän kuoleman jälkeen voi olla vaikeaa ja myös tästä syystä testamentille säädettiin määrämuoto. Tämän vuoksi suhtaudun kriittisesti siihen mahdollisuuteen, pitäisikö vapaamuotoisella peruutuksen peruuttamisella voida ylipäättään saada aikaan sellaista oikeusvaikutusta, että aiempi testamentti tulisi voimaan. Rinnastan vapaamuotoisen peruutustahdonilmaisun näissä tapauksissa testamenttimääräykseen, joka tulisi tehdä testamentille säädetyssä muodossa.³¹¹ Koska testamentin tekijällä on kuitenkin aina mahdollisuus tehdä uusi testamentti, miksi peruutettujen testamenttien tulisi muuttua tehokkaiksi yksin vapaamuotoisin toimin? Jos testamentin tekijä on tehnyt elämänsä aikana jo kertaalleen testamentin, eikö olisi käytännöllisempää ja oikeusvarmuuden kannalta huomattavasti parempi, jos perittävän edellytettäisiin tekemään testamentin muodossa uusi testamentti, jossa testamentin tekijä ainakin vahvistaisi, että hänen aiemmin tekemänsä testamenttia on noudatettava hänen viimeisenä tahtonaan? Peruutuksen peruutukseen liittyvät ongelmat ilmentävät näkemykseni mukaan laajemmin niitä ongelmia, joita vapaamuotoiseen testamentin peruuttamiseen perustuvaan järjestelmään liittyy.

---

³¹⁰ Ks. jakso 2.3.1, s. 22.

³¹¹ Samantyylistä ajattelutapaa on esittänyt myös esimerkiksi Heikonen, ks. Heikonen 1941, s. 275.

4 Tulisiko täysin vapaamuotoisesta testamentin peruutettavuudesta luopua?

4.1 Johdanto lukuun

Tässä luvussa tarkastellaan kolmatta tutkimuskysymystä eli sitä minkälaisia ongelmakohtia nykyiseen vapaamuotoiseen testamentin peruuttamiseen liittyy ja tulisiko täysin vapaamuotoisesta testamentin peruutettavuudesta luopua?³¹² Ydinkysymyksenä on pohtia edellä käsiteltyjen lukujen valossa sitä, tulisiko täysin vapaamuotoiseen testamentin peruuttamiseen perustuvasta järjestelmästä luopua ja täten asettaa testamentin peruuttamiselle tietynlaiset muotovaatimukset.

Luku etenee siten, että aluksi jaksossa 4.2 luodaan kansainvälinen yleiskatsaus Eurooppaan siitä, miten testamentin peruuttamiseen liittyvät järjestelmät ovat eri maissa Euroopassa järjestetty. Tämän jälkeen jaksossa 4.3 tarkastellaan yleisesti sitä, mitkä ovat muotomääräysten edut ja haitat. Tämän jälkeen tarkastellaan yksityiskohtaisemmin, mitä erilaisia etuja ja haittoja muotomääräysten säätämisellä olisi nimenomaisesti testamentin peruuttamisen kannalta.

4.2 Testamentin peruutusjärjestelmät Euroopassa

4.2.1 Yleistä

Kaikkien Euroopan maiden testamentin peruuttamisjärjestelmille on yhtäläistä se, että mahdollisuus testamentin peruutettavuuteen tunnustetaan. Testamentin yleinen peruutettavuus on täten yleisesti tunnustettu Euroopassa ja järjestelmien erot liittyvät pitkälti siihen, miten testamentti on peruutettava, jotta peruutus on tehokas.³¹³ Joissakin Euroopan maissa

---

³¹² Ks. jakso 1.2, s. 6.

³¹³ Hambro 2009, s. 29.

on myös mahdollista sitoutua niin sanottuun positiiviseen perintösopimukseen, jolloin testamentin peruuttaminen käy mahdottomaksi.³¹⁴

Hambro on luokitellut Euroopan eri maiden testamentin peruuttamisjärjestelmät kolmeen ryhmään.³¹⁵ Ensimmäiseen ryhmään kuuluvat täysin muotosidonnaiset järjestelmät, joissa testamentin peruuttamiselta edellytetään samaa muotoa kuin testamentin tekemiseltä. Toisen ryhmän muodostavat järjestelmät, jotka ovat täysin muotosidonnaisen ja täysin vapaamuotoisen järjestelmän välillä. Näille järjestelmille on tyypillistä, että testamentin peruuttamiselta ei edellytetä testamentin muotoa, vaan tehokkaaksi testamentin peruuttamiseksi hyväksytään myös muita laissa säänneltyjä tapoja, kuten testamentin hävittäminen tai yli- viivaaminen. Käytän tästä ryhmästä jäljempänä nimitystä "suhteellisen muotosidonnaiset järjestelmät". Kolmannen ryhmän muodostavat järjestelmät, joissa testamentin peruuttaminen voi tapahtua täysin vapaamuotoisesti, jolloin kysymys on ainoastaan peruuttamistarkoituksen näyttämisestä eikä peruuttamistapaan kiinnitetä ainakaan muodollisesta näkökulmasta huomiota.³¹⁶

4.2.2 Täysin muotosidonnaiset järjestelmät Euroopassa

Ensiksi käsitellään muutamia niistä Euroopan maista, joiden testamentin peruuttamisjärjestelmät kuuluvat edellä mainitun Hambron luokittelun ensimmäiseen ryhmään eli täysin muotosidonnaisiin järjestelmiin. Pohjoismaista tästä esimerkkinä voidaan mainita Tanska, jossa on vuodesta 2007 saakka ollut voimassa järjestelmä, jossa testamentti tulee peruuttaa samassa muodossa kuin testamentti on tehtävä.³¹⁷ Testamentti puolestaan tulee tehdä Tanskassa kirjallisesti, joko notaaritestamenttina julkisen notaarin luona tai kahden todistajan läsnä ollessa.³¹⁸ Tanskassa tunnetaan myös hätätilatestamentti.³¹⁹ Tanskassa on täten

---

³¹⁴ Ibid.

³¹⁵ Hambro 2009, s. 29.

³¹⁶ Ibid.

³¹⁷ Hambro 2009, s. 29 - 30 ja Grab - Wood 2015, s. 242. Testamentin peruuttamista koskeva säännös Tanskassa on seuraavanlainen (Danske arvelovs § 67): "Tilbagekaldelse eller ændring af et testamente ske i overensstemmelse med reglerne om omprettelse av testamente".

³¹⁸ Grab - Wood 2015, s. 241 - 242.

siirretty vuonna 2007 täysin vapaamuotoisesta testamentin peruuttamista koskevasta järjestelmästä täysin muotosidonnaiseen testamentin peruuttamisjärjestelmään.

Tanskan lainvalmistelussa perusteltiin muotosidonnaista järjestelmää siten, että muotosidonnainen testamentin peruuttaminen luo varmuutta siitä, että peruuttaminen on todella testamentin tekijän tahdonilmaisu. Lisäksi perusteluissa tuotiin esiin, että ne samat ongelmat, jotka johtuvat siitä, että peruuttaminen ei ole tehty säädettyssä muodossa, ovat tunnettuja tilanteissa, jossa testamenttia ei ole tehty testamentille säädettyssä muodossa. Lisäksi perusteluissa tuotiin esiin, että muotovaatimukset poistavat myös vaikeat rajanvedot peruuttamisen ja muuttamisen välillä, joita esiintyy tilanteissa, joissa muuttamiselta vaaditaan testamentin muotoa, kun taas peruuttamiselta ei. Lisäksi perustelujen mukaan muotovaatimukseen siirtyminen poistaa peruutuksen peruutukseen liittyvät ongelmat siitä, elpöykö ensin tehty testamentti peruutuksen seurauksena.³²⁰

Tanskan lainvalmistelun perusteluihin on näkemykseni mukaan helppo yhtyä. Kuten Hambro toteaa, voidaan täysin muotosidonnaista järjestelmää kritisoida sillä, että olisi loukkaavaa, jos perintö jaettaisiin testamentin perusteella, vaikka tiedettäisiin testamentin tekijän peruuttaneen testamentin.³²¹ Pääosin edellä mainitulla perusteellahan myös Suomessa ja Ruotsissa päädyttiin testamentin vapaamuotoiseen peruuttamiseen perustuvaan järjestelmään.³²² Tanskan lainvalmistelussa kuitenkin tuotiin ansiokkaasti esiin, että tämä ongelma ilmenee yhtäläillä tilanteissa, joissa perittävä on pyrkinyt tekemään testamentin, mutta ei ole tehnyt testamenttia testamentin muodossa. Yhtäläillä tässä tilanteessa voi olla osapuolille selvää, että testamentti muotovirheestä huolimatta vastaa perittäväen tahtoa.

Toisena esimerkkinä valtiosta, jossa on täysin muotosidonnainen testamentin peruuttamisjärjestelmä, voidaan mainita Belgia. Belgiassa testamentti voidaan peruuttaa joko uudella

---

³¹⁹ Ibid.

³²⁰ Den danske Betaenking om revisjon af arvelovgivning nr 1473/Kobenhavn 2006, s. 227. Ks. tanskalaisesta oikeuskirjallisuudesta myös esim. Bentzon 1931, s. 129 - 130.

³²¹ Hambro 2009, s. 35.

³²² Ks. jakso 2

testamentilla tai notaarin edessä siten, että notaari vahvistaa peruuttamisen.³²³ Myös Unkarissa testamentti voidaan peruuttaa, muuttaa tai tehdä siihen lisäyksiä vain samassa muodossa kuin testamentti on tehtävä.³²⁴ Samoin on asianlaista Venäjällä, jossa testamentti voidaan peruuttaa tai muuttaa testamentti vain tekemällä uusi testamentti.³²⁵ Myös Espanjassa pääsääntönä on, että testamentti peruutetaan uudella testamentilla testamentin muodossa.³²⁶

4.2.3 Suhteellisen muotosidonnaiset järjestelmät Euroopassa

Tässä jaksossa käsitellään muutamia esimerkkejä valtioista, joissa on käytössä suhteellisen muotosidonnaiset järjestelmät. Kyse on edellä kerrotulla tavalla täysin muotosidonnaisen ja täysin vapaamuotoisen järjestelmän välillä olevista järjestelmistä.³²⁷ Valtaosa länsimaista on valinnut tämän suhteellisen muotosidonnaisen järjestelmän, jossa testamentti tulee peruuttaa testamentin tekemiselle säädetyssä muodossa, mutta testamentin tehokkaaksi peruuttamiseksi hyväksytään myös laissa tarkasti säänneltyjä muita tapoja, kuten hävittäminen tai yliviivaaminen.³²⁸

Pohjoismaista Norjassa on käytössä tämä suhteellisen muotosidonnaisuuden järjestelmä.³²⁹ Norjassa testamentin peruuttaminen tulee tapahtua pääsääntöisesti testamentin muodossa, mutta tehokkaaksi peruuttamiseksi sallitaan myös testamentin hävittäminen ja yliviivaaminen.³³⁰ Norjan peruuttamisjärjestelmä on täten määrämuotoinen siinä mielessä, että peruut-

---

³²³ Hambro 2009, s. 38 ja Grab - Wood 2015, s. 77. Testamentin peruuttamista koskeva säännös löytyy The Belgian Civil Codesta (BCC 1035 §).

³²⁴ Hambro 2009, s. 38.

³²⁵ Hambro 2009, s. 38 ja Grab - Wood 2015, s. 703 - 704.

³²⁶ Hambro 2009, s. 38 ja Grab - Wood 2015, s. 775 - 776.

³²⁷ Ks. jakso 4.2.1, s. 83.

³²⁸ Hambro 2009, s. 29 ja 36.

³²⁹ Hambro 2009, s. 29 - 30.

³³⁰ Arnholm 1982, s. 251 - 252 ja Hambo 2009, s. 29 - 30. Norjan testamentin peruuttamista koskeva säännös on seuraavanlainen (Lov om arv m.m. , arvelova 57 §):" Om tilbakekalling og endring av testament gjeld reglane i kapittel VIII. Regelen om stadfesting i § 48 gjeld likevel ikkje når nokon som er under 18 år vil tilbakekalle eit testament.

tamisen tulee tapahtua jollakin laissa mainituista tavoista. Tehokkaaksi testamentin peruuttamiseksi Norjassa ei täten lähtökohtaisesti riitä pelkästään, kuten Suomessa ja Ruotsissa, että testamentin tekijä muutoin selvästi ilmaisee, ettei jälkisaädös enää vastaa hänen tahtoaan. Kuten Hambro toteaa, järjestelmän tosiasiallinen määrämuotosidonnaisuus tai vapaa-
muotoisuus jää riippumaan paljolti siitä, miten laajaa tulkintaa annetaan esimerkiksi testamentin yliviivaamiselle ja hävittämiseksi.³³¹ Norjassa perittäväällä on mahdollisuus tehdä testamentti itseään sitovaksi sitoutumalla eläessään perintösopimukseen.³³²

Toisena esimerkkinä valtiosta, jossa on käytössä suhteellisen muotosidonnaisuuden järjestelmä, voidaan mainita Saksa.³³³ Saksassa testamentti voidaan peruuttaa tekemällä uusi testamentti. Testamentti voidaan myös peruuttaa tuhoamalla testamentti tai muuttamalla testamenttia peruuttamistarkoituksessa.³³⁴ Saksassa on mahdollista tehdä sitova perintösopimus, jota ei ole mahdollista peruuttaa yksipuolisesti.³³⁵ Myös Itävallassa on Saksaa vastaava systeemi, jossa testamentti voidaan peruuttaa joko uudella testamentilla tai tuhoamalla testamenttiasiakirja.³³⁶ Itävallassa perintösopimus ja siihen sitoutuminen on mahdollista

---

Når ein testamentarisk disposisjon kan kallast tilbake utan stadfesting, fell disposisjonen dessutan bort når dokumentet er øydelagt eller overstroke så det er truleg at disposisjonen ikkje skal gjelde. Vidare fell ein testamentarisk disposisjon bort når det på grunn av tilhøve som seinare er komne til, er tvillaust at han ikkje skal gjelde.

I tillegg til reglane i første og andre ledd gjeld for gjensidig testament at tilbakekalling eller endring berre er gyldig når den andre testator har fått kunnskap om det før arvelataren døydde, med mindre det var umogeleg eller det etter tilhøva ville vere urimeleg vanskeleg å varsle den andre testator."

³³¹ Hambro 2009, s. 30.

³³² Arnholm 1982, s. 250. Sitoutumisesta perintösopimukseen on Norjan perintölaissa säännös seuraavasti (Lov om arv m.m, arvelova 56 §) : " Testator kan med arvepakt binde seg til ikkje å gjere, endre eller tilbakekalle testament.

Om korleis arvepakt skal gjerast, gjeld reglane i §§ 48-52. Vil nokon som er under verjemål gjere arvepakt, krevst dessutan samtykke frå fylkesmannen i den mon arvepakta gjeld midlar som personen ikkje rår over sjølv."

³³³ Hambro 2009, s. 36 ja Grab - Wood 2015, s. 297 - 298.

³³⁴ Ibid. Ks. Saksan siivlilain (BGB) § 2254, 2255 ja 2265.

³³⁵ Grab - Wood 2015, s. 298.

³³⁶ Hambro 2009, s. 36 ja Grab - Wood 2015, s. 43 - 55.

vain puolisoitten välillä ja perintösopimusta koskevat tietyt muotomääräykset.³³⁷ Sveitsissä vastaavasti testamentti on mahdollista peruuttaa joko testamentin muodossa tai tuhoamalla testamenttiasiakirja.³³⁸ Myös Englannissa ja Walesissa peruuttaminen on mahdollista joko uudella testamentilla tai tuhoamalla testamenttiasiakirja.³³⁹ Vastaavat säännökset ovat voimassa myös Skotlannissa, Irlannissa, Tshekissä, Kreikassa, Italiassa, Ranskassa ja Portugalissa.³⁴⁰

4.2.4 Täysin vapaamuotoiset järjestelmät Euroopassa

Ainoat maat Euroopassa, joiden testamentin peruutusjärjestelmät perustuvat täydelliseen vapaamuotoisuuteen, ovat Suomi ja Ruotsi.³⁴¹ Kuten aiemmin on todettu, Tanska siirtyi vapaamuotoisesta järjestelmästä tiukan määrämuotoiseen järjestelmään vuonna 2007.³⁴² Suomen järjestelmä on tästä näkökulmasta täten poikkeuksellinen, kun asiaa tarkastellaan yleisesti Euroopan tasolla.

Toisaalta siitä, perustuuko testamentin peruuttamista koskeva sääntely täydelliseen vapaamuotoisuuteen vai jaksossa 4.2.3 käsiteltyyn suhteelliseen muotosidonnaisuuteen, ei voida vielä tehdä johtopäätöksiä sen suhteen, miten paljon järjestelmät tosiasiallisesti sovellettavassa oikeudessa eroavat toisistaan. Suomessa, kuten jaksossa 3.4.1 kävi ilmi, kynnys testamentin tehokkaaseen suulliseen peruuttamiseen on oikeuskäytännön valossa korkeahko.³⁴³ Vastaavasti kirjallisen peruutusasiakirjan osalta on todettu, että asiakirjan tulee osoittaa selvästi testamentin tekijän peruuttamistarkoitus ja tätä edesauttaa, mikäli asiakirja

---

³³⁷ Grab - Wood 2015, s. 44. Perintösopimus voi koskea vain 3/4 jäämistöstä ja se tulee olla allekirjoitettu notaarin läsnäollessa.

³³⁸ Hambro 2009, s. 36 ja Grab - Wood 2015, s. 811 - 812.

³³⁹ Hambro 2009, s. 36 ja Grab - Wood 2015, s. 255 - 257.

³⁴⁰ Hambro 2009, s. 37 - 38 ja Grab - Wood 2015, s. 276, s. 320, s. 438, s. 688 ja s. 720. Ranskan osalta tosin peruuttaminen hävittämällä on hyväksytty oikeuskäytännön kautta ja lainsäädäntö sääntelee vain peruuttamista testamentin muodossa, ks. Code civilis § 1035 ja § 1036.

³⁴¹ Hambro 2009, s. 38.

³⁴² Hambro 2009, s. 29 - 30

³⁴³ Ks. jakso 3.4.1, s. 62 - 65.

on päivätty sekä esimerkiksi todistajan tai todistajien allekirjoittama.³⁴⁴ Kuten edellä on Suomen järjestelmän osalta todettu, silloin, kun testamentti peruutetaan muulla tavoin kuin testamentin muodossa tai hävittämällä testamentti, vaaditaan peruuttamisesta korkeampaa näyttöä.³⁴⁵ Voidaan siis todeta, että vaikka vapaamuotoinen peruuttaminen on järjestelmämme lähtökohta, johtanee vapaamuotoisen peruuttamisen tilanteet tehokkaaseen testamentin peruuttamiseen vain silloin, kun näyttö peruuttamistarkoituksesta on riidatonta.³⁴⁶ Riidattoman näytön esittäminen perittävän kuoleman jälkeen saattaa puolestaan olla hyvinkin vaikeaa. Nämä seikat nähdäkseni tosiasiallisesti lähentävät Suomen vapaamuotoista järjestelmää suhteessa jaksossa 4.2.3 käsiteltyyn suhteellisen muotosidonnaisuuden järjestelmiin, jotka ovat yleisimpiä järjestelmiä Euroopassa.³⁴⁷

Se, että Suomessa vapaamuotoisen testamentin peruuttamisen tehokkuudelle on asetettu korkeahko kynnyksen oikeuskäytännössä, ei poista tarvetta sen pohtimiselle, onko tällaista vapaamuotoiseen peruuttamiseen perustuvaa järjestelmää syytä pitää edelleen voimassa. Koska testamentin peruuttaminen on Suomessa mahdollista lähtökohtaisesti täysin vapaamuotoisesti, on se ainakin omiaan synnyttämään testamenttioikeudellisia erimielisyyksiä siitä, onko perittävä peruuttanut testamenttinsa vapaamuotoisella tahdonilmaisella. Tämän lisäksi testamentin peruuttamisen lähtökohtainen vapaamuotoisuus aiheuttaa ongelmia tilanteissa, joissa testamentin tekijä on tehnyt testamenttiin erilaisia merkintöjä noudattamatta testamentille säädettyä muotoa. Tällöin herää kysymys siitä, milloin on kyse asiallisesti testamentin muuttamisesta, mikä on määrämuotoinen oikeustoimi ja milloin puolestaan kysymys on vapaamuotoisesta testamentin peruuttamisesta.³⁴⁸ Samoin ongelmia aiheuttaa edellä käsitelty peruutuksen peruutus, jossa vapaamuotoinen testamentin peruuttamistoimi voi saattaa voimaan testamentin.³⁴⁹ Ongelmia liittyy myös tilanteisiin, joissa testamentin häviämisolosuhteista ja testamentin todellisesta hävittäjästä vallitsee epäselvyyttä.³⁵⁰ Sa-

---

³⁴⁴ Ks. jakso 3.4.2, s. 66 - 68.

³⁴⁵ Ks. jakso 3.4.1, s. 62 - 63.

³⁴⁶ Ibid. Poikkeuksen muodostaa testamentin hävittäminen, jolloin hävinnyt testamentti oletetaan peruutetuksi.

³⁴⁷ Ks. myös Hambro 2009, s. 35.

³⁴⁸ Ks. jakso 3.4.3, s. 70 - 73.

³⁴⁹ Ks. jakso 3.5, s. 76 - 81.

³⁵⁰ Ks. jakso 3.3, s. 55 - 62.

moja ongelmatilanteita liittyy muutoinkin tilanteisiin, joissa testamentti löytyy joltakin osin turmeltuneena, muttei tiedetä, kuka merkinnät tai muut toimenpiteet testamenttiasiakirjalle on tehnyt.³⁵¹ Täten on aiheellista pohtia, mitä etuja ja haittoja syntyisi siitä, mikäli Suomessakin edellytettäisiin testamentin peruuttamiselta aina testamentilta säädettyä muotoa tai siirryttäisiin suhteellisen muotosidonnaiseen järjestelmään.³⁵² Näitä seikkoja pohditaan tässä tutkielmassa seuraavaksi.

4.3 Muotomääräysten edut ja haitat testamentin peruuttamisen näkökulmasta

4.3.1 Muodon funktioiden soveltuminen testamentin peruuttamiseen

Oikeusjärjestyksemme tuntee useita määrämuotoisia oikeustoimia. Määrämuotoisesta oikeustoimesta on tässä tutkielmassa jo sivuttu useaan otteeseen testamenttia, jonka pätevyys PK 10:1:n mukaisesti edellyttää kirjallista muotoa, kahden esteettömän todistajan läsnäoloa sekä testamentin tekijän ja todistajien allekirjoitusta. Toisena esimerkkinä määrämuotoisesta oikeustoimesta voidaan mainita kiinteistönkauppa, jota sääntelee maakaari (MK). MK 2:1:n mukaan kiinteistön kauppakirjan tulee olla kirjallinen, osapuolten allekirjoittama sekä kaupanvahvistajan vahvistama kaikkien kauppakirjan allekirjoittajien läsnä ollessa. Näitä edellä kuvattuja muodollisia seikkoja, jotka ovat lähtökohtaisesti edellytyksenä sille, että oikeustoimi katsotaan esimerkiksi testamentiksi tai kiinteistönkaupaksi, kutsutaan muotoseikoiksi.³⁵³ Niitä oikeustoimia, joihin kuuluu edellä kuvatun kaltaisia muotoseikkoja, kutsutaan puolestaan määrämuotoisiksi oikeustoimiksi.³⁵⁴ Niitä normeja, jotka sisältävät säännökset edellä kuvatuista muotoseikoista ja määrämuotoista oikeustoimista, kutsutaan muotosäännöksiksi (esim. PK 10:1).³⁵⁵

---

³⁵¹ Ibid.

³⁵² Suhteellisen muotosidonnaisesta järjestelmästä, ks. jakso 4.2.3, s. 90 - 92..

³⁵³ Lahtinen 1957, s. 134 ja Muukkonen 1958, s. 26 - 27.

³⁵⁴ Ibid.

³⁵⁵ Ibid.

Mikä on syynä siihen, että tietyille oikeustoimille on katsottu tarpeelliseksi säätää muotosäännöksiä, kun lähtökohtana järjestelmässämme on oikeustoimien vapaamuotoisuus?³⁵⁶ Lain esitöiden ja oikeuskirjallisuuden perusteella voidaan tuoda esiin tietyt muotosäännösten ja muotoseikkojen tehtävät, funktiot, joiden vuoksi muotosäännöksiä pidetään tarpeellisina.³⁵⁷ Kuten Aarnio on tuonut esiin, muodon ei tule olla itse tarkoitus, vaan muodon tulee toteuttaa tiettyjä funktioita.³⁵⁸ Tässä vaiheessa luodaan katsaus näihin muotosäännösten yleisiin funktioihin ja tarkastellaan, soveltuvatko ne myös testamentin peruuttamiseen. Kyseessä ei ole tyhjentävä luettelo, vaan muotosäännösten funktioista käsitellään yleisimmät.

Muotoseikoilla voidaan ensinnäkin parantaa mahdollisuutta siihen, että kyetään erottamaan oikeustoimen valmistelu ja varsinainen oikeustoimi.³⁵⁹ Tämä olisi tärkeää myös testamentin peruuttamisen kannalta. Tätä erottelua on jouduttu arvioimaan myös oikeuskäytännössä testamentin peruuttamisen osalta ja se on johtanut vaikeisiin näyttö- ja todistelukysymyksiin, kuten jaksossa 3.4.1 käsitelty tapaus KKO 2010:54 osoittaa.³⁶⁰ Tällä hetkellä testamentin vapaamuotoisten peruuttamistapojen osalta voi olla vaikea osoittaa, onko testamentin tekijä vain suunnitellut testamenttinsa peruuttamista vai onko hän mieltänyt jo peruuttaneen testamenttinsa. Jos esimerkiksi testamentin tekijä on riidattomasti ilmaissut useille henkilöille, että hän on peruuttanut testamenttinsa, mutta hän on säilyttänyt testamenttinsa, mikä merkitys on annettava testamentin säilyttämiselle?

Esimerkiksi tapauksessa KKO 2010:54 katsottiin, ettei testamentin tekijä ollut peruuttanut testamenttiaan suullisista lausumista huolimatta ja yhtenä perusteena mainittiin, että testamentin tekijä oli säilyttänyt testamenttinsa. Nähdäkseni näissä tilanteissa on vaikea erottaa sitä, milloin testamentin tekijä on ainoastaan suunnitellut testamenttinsa peruuttamista ja milloin ei. Erityisen ongelmalliselta tuntuu oleellisen merkityksen antaminen testamenttiasiakirjan säilyttämiselle. Testamentin peruuttaja ei välttämättä tietoisesti säilytä testa-

---

³⁵⁶ Lahtinen 1957, s. 134.

³⁵⁷ Ks. esim. Caselius 1958, s. 445 - 452 ja Lahtinen 1957, s. 138

³⁵⁸ Aarnio 1972, s. 187 ja Aarnio - Kangas 2015, s. 150.

³⁵⁹ Caselius 1958, s. 449 ja Lahtinen 1957, s. 138

³⁶⁰ Ks. jakso 3.4.1 2010:54, s. 64.

menttiaan, vaikka se hänen kuoleman jälkeen löytyykin. Eikä testamentin tekijä välttämättä edes ymmärrä testamenttiasiakirjan säilyttämisen merkitystä, kun lainsäädäntöön tutustulla saa vahvasti sen käsityksen, että testamentin peruuttaminen vapaamuotoisesti on järjestelmämme korostunut lähtökohta. Kynnys vapaamuotoiseen suulliseen peruuttamiseen on kuitenkin KKO 2010:54 tapauksen valossa korkea. Mikäli testamentin peruuttaminen tulisi tehdä kirjallisesti ja esimerkiksi todistajien läsnä ollessa, välttyttäisiin lähtökohdaisesti ongelmilta sen suhteen, onko testamentin tekijä todella jo peruuttanut testamenttinsa vai vasta suunnitellut sitä.

Toisena muotoseikkojen funktiona voidaan tuoda esiin se, että muutosäännösten avulla oikeustoimen tekijän "mieli voidaan vakavoittaa kypsään harkintaan".³⁶¹ Voidaan myös todeta, että muutosäännösten asettamisella oikeustoimen tärkeys ja merkitys välittyy asianosaisille.³⁶² Katson, että myös nämä funktiot soveltuvat hyvin testamentin peruuttamiseen. Testamentin peruuttaminen tulisi nähdäkseni tapahtua yhtä kypsän harkinnan perusteella kuin testamentin tekeminenkin. Kuten olen jaksossa 2.2 tuonut esiin, on oikeuskirjallisuudessa esiintynyt näkemyksiä, joiden mukaan testamentin peruuttaminen ei vaadi samanlaisia harkintaa ja se on oikeustoimena hyvin erilainen ja yksinkertaisempi kuin testamentin tekeminen.³⁶³

Näen asian kuitenkin toisin; testamentin tekeminen yhden, esimerkiksi perillispiirin ulkopuolisen hyväksi, voi olla jopa yksinkertaisempi oikeustoimi ymmärtää kuin palaaminen lakimääräiseen perimysjärjestelmään. Mikäli sovellettavaksi tulisivat esimerkiksi puolison perimystä ja toissijaisia perillisiä koskevat perimyssäännökset voidaan perustellusti pohtia, onko tähän lakimääräiseen perimysjärjestykseen palaaminen yksinkertaisempi ja helpompi ymmärtää kuin esimerkiksi testamentin tekeminen ulkopuolisen edunsaajan hyväksi? Lisäksi voidaan todeta, että tietyissä tilanteissa testamentin tekeminen ja peruuttaminen ovat hyvin lähellä toisiaan. Voidaan ajatella vaikkapa jaksossa 3.4.3 käsiteltyä tilannetta, jossa testamentin tekijä on tehnyt testamentin kahden edunsaajan hyväksi ja yliviivaa myöhem-

---

³⁶¹ Aarnio - Kangas 2015, s. 150 ja Lahtinen 1957, s. 138.

³⁶² Caselius 1958, s. 445.

³⁶³ Ks. jakso 2.2, s. 19 ja Heikonen 1941, s. 267.

min toisen edunsaajan nimen.³⁶⁴ Jos testamentin tekijä yliviiava toisen edunsaajan nimen tarkoituksenaan, että toinen edunsaaja saa koko jäämistön, on kyseessä nähdäkseni testamentin muuttamiseen rinnastuva oikeustoimi, joka on kuitenkin toteutettu vapaamuotoisesti. Toisena esimerkkinä voidaan mainita tilanne, jossa henkilö pyrkii peruutuksen peruutuksen kautta saattamaan voimaan alkuperäisen testamenttinsa. Jos peruutuksen peruutus tapahtuu esimerkiksi suullisesti, on tämä suullinen oikeustoimi merkittävän jäämistöoikeudellisen toimen asemassa.³⁶⁵ Tällaisista suullisista jäämistöoikeudellisesti merkittävistä oikeustoimista tulisi nähdäkseni pyrkiä luopumaan samoilla perusteilla kuin suullisesta testamentista aikanaan luovuttiin. Näillä perusteilla katson, että testamentin peruuttaminen edellyttää vähintään yhtä kypsää harkintaa kuin testamentin tekeminen.

Kolmantena muotoseikkojen funktiona voidaan pitää sitä, että muotosäännöksillä voidaan vähentää oikeustoimen pätemättömyysperusteiden esiintymismahdollisuuksia.³⁶⁶ Muotosäännösten, esimerkiksi kirjallinen muoto sekä todistajat, avulla voidaan varmistua paremmin siitä, että oikeustoimi osoittaa oikeustoimen tekijän tahtoa ja on tämän vapaaehtoisesti antama.³⁶⁷ Muotovaatimusten avulla voidaan varmistua myös paremmin siitä, että oikeustoimen tekijällä on ollut kelpoisuus oikeustoimen tekemiseen.³⁶⁸ Kelpoisuudella viitataan esimerkiksi siihen, että henkilö on kykenevä ymmärtämään oikeustoimen merkityksen ja täten henkisiltä ominaisuuksiltaan kykenevä oikeustoimen tekemiseen. Tämän muodon funktio soveltuu myös hyvin testamentin peruuttamiseen. Kuten jaksossa 3.2.2 on tullut esiin, vapaamuotoisen peruutusasiakirjan osalta on oleellista se, syntyykö asiakirjan aitoudesta ja oikeasta tekijästä epäilystä.³⁶⁹ Muutoinkin testamentin peruuttamisen pätevyyden edellytyksenä on korostuneesti se, että testamentin peruuttaminen vastaa testamentin tekijän tahtoa. Siitä, että testamentin peruuttaminen on tapahtunut testamentin peruuttajan omasta tahdosta, voi olla vaikea esittää tällä hetkellä näyttöä, kun peruuttaminen voi

---

³⁶⁴ Ks. jakso 3.4.3, s. 70 - 73.

³⁶⁵ Ks. jakso 3.5, s. 76 - 81.

³⁶⁶ Lahtinen 1957, s. 138.

³⁶⁷ Aarnio - Kangas 2015, s. 150, Helin 2002, s. 1160 ja Lohi 2000, s. 950.

³⁶⁸ Helin 2002, s. 1160 ja Lohi 2000, s. 950. Myös Tanskassa muotosidonnaiseen järjestelmään siirtymistä perusteltiin sillä, että muotoseikkojen avulla voidaan luoda varmuutta siitä, että peruuttaminen on todella testamentin tekijän tahdonilmaisu ks. Den danske Betaenking om revisjon af arvelovgivningens nr 1473/Kobenhavn 2006, s. 227.

³⁶⁹ Ks. jakso 3.4.2, s. 66.

tapahtua vapaamuotoisesti. Voidaan ajatella esimerkiksi tilanteita, joissa testamentti löytyy joltakin osin turmeltuneena tai sotkettuna. Kuten jaksossa 3.4.3 tuotiin esiin, tällöin oletetaan testamentin tekijän tehneen merkinnät testamenttiin.³⁷⁰ On kuitenkin selvää, että väärinkäytösten mahdollisuus on ilmeinen ja näyttöä siitä, kuka lopulta on merkinnät tehnyt, voi olla mahdotonta esittää testamentin tekijän kuoleman jälkeen.

Lisäksi tällä hetkellä ei ole kovinkaan hyviä keinoja sen näyttämiseksi, että testamentin peruuttaja on ollut kykenevä testamentin peruuttamiseen. Väestön vanhentuessa voinee esiintyä tilanteita, joissa vanhempia ihmisiä käytetään hyväksi ja perilliset esimerkiksi saavat testamentin tekijän hävittämään testamenttinsa ymmärtämättä testamentin hävittämisen merkitystä. Mikäli testamentti tulisi aina peruuttaa kirjallisesti ja todistajien läsnä ollessa, voisivat väärinkäytöstilanteet vähentyä sekä testamentin tekijän peruuttamiskelpoisuutta voitaisiin arvioida paremmin. Muun muassa Kangas on katsonut, etteivät edes testamentin muotomääräykset ole riittävät enää turvaamaan testamentin tekemisen asiallisuutta.³⁷¹ Kankaan mukaan testamentin tekijöistä on tehty nimikirjoituskoneita. Vanhusten ikääntymisen johdosta heidän alttius taivuttelulle kasvaa.³⁷² Kun edes testamentin tekemiseen kohdistuvat muotomääräykset eivät suojaa väärinkäytöstilanteilta testamentin tekemistilanteissa, mikä tilanne on testamentin vapaamuotoisen peruuttamisen osalta tällä hetkellä? Väärinkäytösten riski on järjestelmässä suuri. Samalla tavalla testamentin tekijöitä voidaan käyttää nimikirjoituskoneina testamentin peruuttamistilanteissa esimerkiksi viemällä vapaamuotoinen peruutusasiakirja allekirjoitettavaksi.

Neljänneksi muutosäännökset parantavat oikeusvarmuutta sekä helpottavat oikeustoimen syntymisen ja sisällön todistelua.³⁷³ Kun oikeustoimelle on asetettu muotovaatimukset, paranee oikeusvarmuus, kun muotovaatimusten mukaisesti tehtyä oikeustoimea ei ole yhtä aiheellista moittia tai siihen ei kannata oikeudenkäyntikulturiskin vuoksi edes lähteä.³⁷⁴ Tällöin myös tuomioistuimessa käytävät riidat vähenevät. Myös oikeustoimen syntyä ja

---

³⁷⁰ Ks. jakso 3.4.3, s. 69.

³⁷¹ Kangas 1998, s. 6.

³⁷² Ibid.

³⁷³ Aarnio 1994, s. 280, Aarnio - Kangas 2015, s. 149 ja Lahtinen 1957, s. 138.

³⁷⁴ Caselius 1958, s. 445 ja Helin 2002, s. 1160 - 1161.

todistelua koskeva todistelu helpottuu, mikäli oikeustoimi tulee tehdä esimerkiksi kirjallisesti ja kahden todistajan läsnä ollessa. Esimerkiksi testamenttien osalta riidat siitä, oliko perittävä tehnyt testamenttia ylipäättään, vähenivät olennaisesti, kun testamentin tekemiselle säädettiin muotosäännökset.³⁷⁵

Kuten tässä tutkielmassa käsitellyistä oikeustapauksista on käynyt ilmi, testamentin peruuttamista koskevat riidat ovat pitkälti riitoja siitä, onko testamentin tekijä peruuttanut testamenttinsa ja jos on, onko testamentin tekijä pyrkinyt peruuttamaan testamenttinsa esimerkiksi kokonaan vai osittain. Kyse on täten todistelusta, joka kohdistuu oikeustoimen syntymiseen ja sisältöön. Lisäksi muotosäännösten kautta riitoja voitaisiin ehkäistä, koska esimerkiksi tilanteissa, joissa henkilö ei ole kelpoinen peruuttamaan testamenttiaan henkisen toiminnan häiriön vuoksi, ei hän välttämättä kykene noudattamaan myöskään asetettuja muotomääräyksiä. Tällöin riittäisi vetoaminen muotovirheeseen eikä pitkää oikeudenkäyntiä tarvittaisi.³⁷⁶ Täten katson, että mikäli testamentin peruuttamiselle asetettaisiin vaatimus kirjallisesta muodosta sekä todistajista ja täten vapaamuotoisesta peruuttamisesta luovuttaisiin, oikeusvarmuus paranisi sekä riidat testamentin peruuttamisesta vähenisivät. Katson oikeusvarmuuden funktion ja oikeustoimen syntymisen ja sisällön todistelun funktion soveltuvan hyvin testamentin peruuttamiseen.

Lopuksi voidaan vielä todeta, että muotosäännökset edistävät oikeustoimen sisällön tarkkuutta.³⁷⁷ Mikäli testamentin peruuttaminen olisi tapahduttava kirjallisesti ja todistajien läsnä ollessa, tulisi testamentin peruuttaja helpommin ajatelleeksi, mitä hän tavoittelee tahdonilmaisullaan. Tällöin tulisi kenties useammin esille se, tahtooko testamentin peruuttaja esimerkiksi perua aiemman testamenttinsa kokonaan vai osittain tai vaihtoehtoisesti saattaa jonkin aiemmin jo peruutetun testamenttimääräyksensä voimaan. Katson tämänkin muodon funktion soveltuvan testamentin peruuttamiseen.

---

³⁷⁵ Ibid.

³⁷⁶ Aarnio - Kangas 2015, s. 150, Helin 2002, s. 1160 - 1161 ja Lohi 2000, s. 951

³⁷⁷ Caselius 1958, s. 448 ja Lahtinen 1957, s. 138.

4.3.2 Mitä tämänhetkisiä vapaamuotoiseen peruuttamiseen liittyviä ongelmia poistuisi vapaamuotoisuudesta luopumisen kautta?

Tässä luvussa tuodaan esiin jo tässä tutkielmassa sivuttuja juridisia ongelmia, jotka liittyvät testamentin vapaamuotoiseen peruuttamiseen ja jotka olisi mahdollista syrjäyttää luopumalla vapaamuotoisesta testamentin peruuttamisesta. Ensimmäinen vapaamuotoiseen testamentin peruuttamiseen liittyvä juridinen ongelma on testamentin täydentämisen tai muuttamisen ja testamentin peruuttamisen suhde, jota käsiteltiin jaksossa 3.4.3.³⁷⁸ Mikäli testamentin tekijä on tehnyt testamentin kahden edunsaajan hyväksi ja myöhemmin hän yliviivaa toisen edunsaajan nimen testamentista, syntyy kysymys siitä, onko kyse testamentin muuttamisesta tai täydentämisestä vai ainoastaan peruutuksesta? Testamenttia täydennettäessä on noudatettava PK 10:6:n mukaisesti testamentin tekemiselle säädettyä muotoa. Testamentin peruuttaminen puolestaan on mahdollista tehdä PK 10:5:n mukaisesti täysin vapaamuotoisesti. En tässä kohtaa enää syvenny tarkemmin sen perustelemiseen, miksi pidän edellä mainittua testamentin yliviivaamista asiallisesti testamentin muuttamisena, vaan tyydyn tältä osin viittaamaan jaksossa 3.4.3 esittämääni.³⁷⁹ Tältä osin tuon kuitenkin esiin, että mikäli testamentin peruuttamisen vapaamuotoisuudesta luovuttaisiin, voitaisiin välttää myös tässä kuvattu vaikea rajanvetotilanne siitä, milloin testamentin muotoa on noudatettava ja milloin ei.³⁸⁰ Lisäksi testamentin vapaamuotoisesta peruuttamisesta luopumisella voitaisiin ehkäistä niitä mahdollisia väärinkäytöksiä, joita testamentin peruuttamiseen liittyy. Viittaan näillä väärinkäytöksillä tässä kohden erityisesti sellaisiin tilanteisiin, joissa jokin muu taho kuin testamentin tekijä tekee merkintöjä testamenttiin ilman testamentin tekijän valtuutusta.

Vuoden 1935 ehdotuksessa tuotiin esiin, että suullisella testamentilla voidaan saattaa osapuolia virheelliseen käsitykseen siitä, että henkilö todella on tehnyt testamentin, vaikka näin ei asianlaita olisikaan. Tästä johtuen lainvalmistelukunta päätyi siihen, että suullinen testamentti hyväksyttäisiin vastedes vain poikkeustapauksissa.³⁸¹ Taustalla voidaan nähdä

---

³⁷⁸ Ks. jakso 3.4.3, s. 70 -73.

³⁷⁹ Ibid.

³⁸⁰ Näin muotosidonnaisuutta perusteltiin Tanskassa, ks. Den danske Betaenking om revisjon af arvelovgivningen nr 1473/Kobenhavn 2006, s. 227.

³⁸¹ Vuoden 1935 ehdotus, s. 83.

laajemminkin pyrkimys siihen, ettei suullisilla lausumilla olisi jäämistöoikeudellista merkitystä. Tämä tavoite ei kuitenkaan toteudu täysin, koska vapaamuotoiseen testamentin peruuttamiseen perustuvan järjestelmän kautta vapaamuotoiset lausumat voivat saada huomattavaakin merkitystä. Voidaan ajatella esimerkiksi tilannetta, jossa testamentin tekijä pyrkii peruutuksen peruutuksen kautta saattamaan aiemmin peruuttamansa testamentin voimaan. Mikäli testamentin tekijä antaa esimerkiksi suullisen lausuman, jonka mukaisesti hän tahtoo tietyn aiemmin peruuttamansa testamentin tulevan jälleen voimaan, voidaan puhua jäämistöoikeudellisesti merkittävästä suullisesta lausumasta. On nähdäkseni ilmeistä, että myös tämänkaltaisten lausumien osalta on mahdollisuus, että eri osapuolet saattavat esimerkiksi tuomioistuimen virheelliseen käsitykseen lausuman sisällöstä. Peruutuksen peruutustilanteissa vapaamuotoinen peruutus, jolla testamentin tekijä peruuttaa aiemman peruutuksensa, on merkittävässä roolissa testamenttiperimyksen voimaansaattamisessa. Nähdäkseni ei ole syytä asettaa vapaamuotoisille toimille näin merkittäviä jäämistöoikeudellisia merkityksiä ja ne perusteet, joiden nojalla testamentin tekeminen säädettiin tiukasti määrämuotoisesti, soveltuvat aivan yhtä hyvin tämän tapaisiin tilanteisiin.³⁸² Vapaamuotoisesta testamentin peruuttamisesta luopumalla voitaisiin välttää tämänkaltaiset ongelmat.³⁸³

Mikäli testamentin vapaamuotoisesta peruuttamisesta luovuttaisiin, näkisin sen parantavan olennaisesti myös testamentin peruuttajan asemaa. Kuten jaksossa 3.4.2 on tuotu esiin, testamentti on lähtökohtaisesti mahdollista peruuttaa vapaamuotoisella kirjallisella asiakirjalla. Tällöin kuitenkin merkitystä on olennaisesti sillä, syntyykö asiakirjan aitoudesta epäilyjä ja onko asiakirjassa esimerkiksi todistajat sekä päiväys, sillä peruuttamistarkoituksesta tulee esittää vahva näyttö.³⁸⁴ Kuten tapauksesta HO 15.4.1994 S 92/2607 käy ilmi, voi tosiasiallisesti tilanne olla se, että peruutusasiakirjalta edellytetään usein lähes samankaltaista muotoa kuin testamentilta, jotta sen voidaan katsoa riittävän luotettavasti osoittavan perittävän tarkoittaneen kyseisellä asiakirjalla peruuttavan testamenttinsa.³⁸⁵ Tästä johtuen kat-

---

³⁸² Näistä perusteista, ks. jakso 2.3.2.1, s. 26.

³⁸³ Näin muotosidonnaisuutta perusteltiin myös Tanskassa, ks. Den danske Betaenking om revisjon af arve-
lovgivningen nr 1473/Kobenhavn 2006, s. 227.

³⁸⁴ Ks. jakso 3.4.2, s. 66 - 68.

³⁸⁵ Ks. jakso 3.4.2, s. 66 - 68.

sonkin, että mikäli testamentin vapaamuotoisesta peruuttamisesta luovuttaisiin, ei se merkitsisi käytännössä kovinkaan suurta muutosta siihen, miten testamentti on tehokkaasti peruutettavissa. Sen sijaan testamentin vapaamuotoisesta peruuttamisesta luopumisella kannustettaisiin testamentin tekijöitä peruuttamaan testamentti testamentin muodossa, jolloin heidän tarkoituksensa toteutuisivat todennäköisemmin. Se, mitä tässä on esitetty, pätee myös testamentin suulliseen peruuttamiseen. Kuten jaksossa 3.4.1 on tullut ilmi, kynnys testamentin suullisen peruuttamisen tehokkuuteen lienee oikeuskäytäntömme ja erityisesti tapauksen KKO 2010:54 nojalla hyvin korkea.³⁸⁶ Tästä johtuen vapaamuotoisesta testamentin peruuttamisesta luopuminen ei merkitsisi asiallisesti kovin suurta muutosta siihen, miten testamentti on tällä hetkellä tehokkaasti peruutettavissa. Joka tapauksessa se ehkäisisi kuitenkin testamentin peruuttamiseen liittyviä riitoja ja poistaisi suullisten lausumien jäämistöoikeudellisen merkityksen testamentin peruuttamisen kannalta kokonaan myös teoreettisesti.

4.3.3 Muotomääräysten haitat

Lähtökohtana voidaan pitää sitä, että oikeustoimien syntymistä ja oikeusvaikutusten aikaansaamista ei tulisi asiattomasti vaikeuttaa ja täten muotomääräyksiä ei tulisi ulottaa sellaisiin oikeustoimiin, joihin edelläkin käsitellyt muodon funktiot eivät sovellu.³⁸⁷ Muotomääräyksillä ei ole perustetta aiheuttomasti vaikeuttaa ja ulottaa muotomääräyksiä vähäpätöisiin oikeustoimiin.³⁸⁸ Voidaan kysyä, aiheuttaisiko vapaamuotoisuudesta luopuminen ja tiukempaan määrämuotoisuuteen siirtyminen testamentin peruuttamisen osalta sen, että testamentin peruuttaminen vaikeutuisi olennaisesti ja täten testamentin peruuttamisen muotovaatimukset asettaisivat testamentin peruuttamiselle kynnyksen?³⁸⁹ Mikäli näin olisi, tällöin edellä jaksossa 4.3.1 käsitellyt muodon funktiot eivät toteutuisi, mikäli henkilöt eivät ryhtyisi testamentin peruuttamiseen oikeustoimen muodon vuoksi ja muoto täten estäisi koko oikeustoimeen ryhtymisen. Voidaan ajatella niinkin, että suurehkolle enemmis-

---

³⁸⁶ Ks. jakso 3.4.1, s. 62 - 65.

³⁸⁷ Caselius 1958, s. 452.

³⁸⁸ Caselius 1958, s. 447 - 449.

³⁸⁹ Samaa kysymyksen asettelua testamentilta vaadittavan muodon osalta, ks. Helin 2002, s. 1165 - 1166.

tölle nykyinen vapaamuotoinen testamentin peruuttaminen riittää hyvin eikä tässä tutkielmassa käsitellyt ongelmatapaukset kosketa suurta enemmistöä, vaan pikemminkin harvalukuista joukkoa.³⁹⁰

On varmasti niin, että testamentin peruuttaminen useimmissa tapauksissa sujuu ilman ongelmia vapaamuotoisenakin. Mutta asia lienee näin myös muiden määrämuotoisiksi säädettyjen oikeustoimien, kuten esimerkiksi testamenttien kohdalla. Kuten Helin on todennut, yhteiskunnassamme on yleisesti hyväksytty se seikka, että enemmistön täytyy hyväksyä jossakin määrin sellaisia haittoja, jotka ovat tarpeen vähemmistön suojaamiseksi.³⁹¹ Lisäksi katson, että mikäli testamentti tulisi peruuttaa aina testamentille säädettyssä muodossa, ei oikeustoimen muoto aiheuttane todellisia esteitä oikeustoimen tekemiselle. Mikäli henkilö on kyennyt tekemään aiemmin testamentin muotosäännöksiä noudattaen, lienee niin, että henkilön voidaan perustellusti olettaa kykenevän myös testamenttinsa peruuttamaan samaa muotoa noudattaen. Ja mikäli henkilö ei esimerkiksi henkisen toimintansa häiriintymisen vuoksi tähän enää kykene, on muodolla tässäkin funktiona, sillä tällöin muoto estää sellaisen henkilön ryhtymistä oikeustoimeen, jolla ei ole oikeustoimeen enää kelpoisuutta. Täten katson, että tässä esitetyt vasta-argumentit eivät ole kestäviä suhteessa niihin yleisiin etuihin, joita määrämuodolla saavutettaisiin edellisissä jaksossa käsitellyllä tavalla.

Vapaamuotoisesta testamentin peruuttamisesta luopumista vastaan voidaan tuoda jo se lainvalmistelussakin ratkaisevassa roolissa ollut seikka, jonka mukaisesti oikeustajuntaa loukkaavaa olisi, mikäli jäämistön jaon perustana toimisi testamentti, jonka perittävä on joskus tehnyt, mutta jonka osalta tiedetään, ettei se ilmaise testamentin tekijän viimeistä tahtoa.³⁹² Tämä muodollisen ja aineellisen oikeuden ristiriitaan liittyvä argumentti oli olennaisilta osin vaikuttamassa siihen, että Suomessa omaksuttiin vapaamuotoiseen testamentin peruuttamiseen perustuva järjestelmä. Myös oikeusministeriön perintökaaren uudistamistarpeita käsittelevässä mietinnössä todetaan, että testamentin peruuttaminen vapaa-

---

³⁹⁰ Samanlaista pohdintaa testamentin muodon osalta, ks. Helin 2002, s. 1165.

³⁹¹ Helin 2002, s. 1166.

³⁹² Vuoden 1935 ehdotus, s. 182 ja SOU 1929, s. 182.

muotoisesti on aiheellista säilyttää, jotta testamentit, joita perittävä ei tahdo pitää voimassa, eivät jäisi päteviksi.³⁹³ Asetelma voisi olla esimerkiksi seuraavanlainen.

Tarkastellaan tilannetta, jossa henkilö olisi laatinut testamentin, johon hän olisi kirjannut ilman todistajia, että testamentti ei vastaa enää hänen tahtoaan. Mikäli testamentin peruuttamiselta edellytettäisiin aina testamentilta vaadittavaa muotoa, ei edellä mainittu kirjaus olisi tehokas testamentin peruuttaminen, minkä vuoksi testamenttia sovellettaisiin, vaikka tiedettäisiin, ettei se vastaa testamentin tekijän tahtoa. Onko tämä aineellisen ja oikeuden ristiriita ratkaistava aina aineellisen oikeuden eduksi ja täten muotosidonnaisen järjestelmään ei olisi perustetta siirtyä?

Edellä mainittu esimerkki osoittaa hyvin tilanteen ongelmallisuuden. Varmasti yleistä oikeustajuntaa vastaavalta tuntuisi, mikäli omaisuus jaettaisiin testamentin mukaisesti, jonka perittävä oli yrittänyt peruuttaa, mutta ei ollut tehnyt tätä testamentilta vaadittavassa muodossa. Mutta käännetään asia toisinpäin. Olisiko oikeustajuntaa loukkaavaa se, että perittävän jäämistö jaettaisiin lakimääräisen perimyksen mukaisesti, vaikka perittävä oli yrittänyt tehdä testamentin, mutta ei ollut tehnyt tätä testamentilta vaadittavassa muodossa? Kuten Tanskan lainvalmistelussa tuotiin esiin, on tämä muodollisen ja aineellisen oikeuden ristiriita tunnettu testamentin tekemisen osalta.³⁹⁴ Ne yleiset edut, jotka liittyvät testamentin tekemiselle säädettyihin muotomääräyksiin, kuten varmuus testamentin tekemisestä ja sisällöstä, ovat niin painavia, että testamentille säädetty muotosäännökset ovat tästä huolimatta katsottu perustelluiksi.³⁹⁵

Näen, että asianlaita on samoin testamentin peruuttamisen osalta. Etenkin, kun peruuttaminen ei välttämättä eroa testamentin tekemisestä oikeustoimena paljontaan, kuten olen aiemmin tuonut esiin.³⁹⁶ Muotomääräysten avulla saavutetaan niin merkittäviä yleisiä etuja, kuten varmuutta siitä, että testamentti on ylipäänsä peruutettu ja että se on peruutettu testamentin tekijän omasta aidosta tahdosta, että muotomääräykset on katsottava perustelluiksi huolimatta mahdollisista aineellisen ja muodollisen oikeuden ristiriitatilanteista. Tästä

---

³⁹³ Oikeusministeriön työryhmämietintö 2004:6, s. 62.

³⁹⁴ Den danske Betaenkning om revisjon af arvelovgivning nr 1473/København 2006, s. 227

³⁹⁵ Ks. esim SOU 1929:22, s. 181 - 182 ja Vuoden 1935 ehdotus, s. 83.

³⁹⁶ Ks. jakso 3.4.3, s. 73 - 74.

johtuen katson, että aineellisen ja muodollisen oikeuden ristiriitaan pohjautuva vastaargumentti ei ole niin painava, että sen vuoksi vapaamuotoisuus testamentin peruuttamisen osalta tulisi kokonaisuudessaan säilyttää entisellään.

Testamentin peruuttaminen hävittämällä muodostaa oman erityiskysymyksensä. Mikäli testamentin vapaamuotoisesta peruuttamisesta luovuttaisiin kokonaan, estyisi tällöin myös testamentin peruuttaminen hävittämällä. Tilanne voisi olla esimerkiksi seuraavanlainen.

Testamentin tekijä on tullut toisenlaisiin ajatuksiin testamenttinsa suhteen ja päättänyt hävittää hallussaan olleen testamenttiasiakirjan polttamalla sen takassa. Hävitetyn testamentin edunsaajalla on myös hallussaan testamentista kappale. Perittävän kuoltua testamentinsaaja vetoaa testamenttiin, koska testamenttia ei ole peruutettu testamentilta vaadittavassa muodossa.

Tilanne vaikuttaa ongelmalliselta. On ongelmallista ajatella, että testamentin tekijä olisi sidottu tekemäänsä testamenttiin eikä edes testamentin hävittäminen peruuttamistarkoituksessa merkitsisi testamentin peruuttamista. Katsonkin, että testamentin peruuttaminen hävittämällä peruuttamistapana tulisi sallia jatkossakin. Tällöin kuitenkin ne väärinkäytösten mahdollisuudet, joita testamentin peruuttamiseen hävittämällä liittyy, säilyvät edelleen järjestelmässämme.³⁹⁷ Testamenttiasiakirjan häviämisolosuhteista ei aina ole tietoa ja esimerkiksi perillisille saattaa syntyä kiusaus hävittää testamentti. Lisäksi testamentti saattaa hävitä tapaturmaisesti, jolloin joudutaan vaikeiden todistelukysymysten ääreen siitä, missä olosuhteissa testamentti on todella hävinnyt ja vastaisiko testamentin peruuttaminen perittävän tahtoa.³⁹⁸

Yksi ratkaisu tähän ongelmaan voisi olla testamenttirekisterin käyttöönotto Suomessa. Testamenttirekisterin käyttöönottoa on kannatettu muun muassa oikeusministeriön mietinnössä perintökaaren uudistamistarpeista.³⁹⁹ Oikeusministeriön mietinnön mukaan testamentin rekisteröiminen olisi vapaaehtoista ja se toisi yhden mahdollisuuden testamentin

---

³⁹⁷ Ks. jakso 3.3, s. 55 - 62.

³⁹⁸ Ibid.

³⁹⁹ Oikeusministeriön työryhmämietintö 2004:6, s. 63.

tallettamiseen. Testamentin muodollisen pätevyyden edellytys ei kuitenkaan olisi testamentin rekisteröiminen. Testamentin rekisterissä oleminen ei myöskään osoittaisi aukottomasti sitä, että testamentti on yhä voimassa eikä toisaalta testamentin puuttuminen rekisteristä osoittaisi sitä, että testamentti ei ole voimassa. Testamentin rekisterissä oleminen olisi yksi aihetodiste siitä, että kyseessä on voimassa oleva perittävän viimeinen tahto.⁴⁰⁰ Yhdyn oikeusministeriön näkemykseen testamenttirekisterin tarpeellisuudesta. Testamentin peruuttamisen näkökulmasta testamentin rekisteröiminen ehkäisisi testamentin häviämiseen liittyviä väärinkäytöstilanteita. Mikäli esimerkiksi testamentin hävittää jokin muu taho kuin testamentin tekijä, olisi testamentin saajalla mahdollisuus vedota siihen, että testamentin tekijä ei ole itse hävittänyt testamenttiaan peruutustarkoituksessa ja tätä osoittaa myös se, että testamentin tekijä ei ole poistanut testamenttiaan rekisteristä. Lisäksi testamenttirekisteri helpottaisi testamentin sisällön toteennäyttämistä tilanteissa, joissa testamentti on hävinnyt esimerkiksi tulipalon seurauksena. Nähdäkseni testamentin peruuttamistapana testamentin hävittäminen tulee kuitenkin jatkossakin sallia tässä jaksossa esitettyjen perusteiden perusteella.

4.3.4 Johtopäätös

Olen tarkastellut tässä luvussa yleisesti Eurooppalaisia testamentin peruuttamisjärjestelmiä sekä pohtinut muotomääräysten etuja ja haittoja testamentin peruuttamisen osalta. Olen tullut siihen johtopäätökseen, että ne yleiset edut, jotka muotomääräysten asettamisella saavutetaan, ovat suuremmat kuin muotovaatimuksista seuraavat haittatekijät. Näiden yleisten etujen valossa Suomessa olisi perusteltua siirtyä jaksossa 4.2.3 kuvattuun Euroopassa ylivoimaisesti enemmistössä olevaan suhteellisen muotosidonnaiseen järjestelmään, jossa testamentti voidaan peruuttaa joko testamentille säädetyssä muodossa tai hävittämällä testamentti. Testamentin häviämisen- ja hävittämistilanteisiin liittyvien väärinkäytösten ehkäisemiseksi olisi perusteellista pohtia testamenttirekisterin käyttöönottoa Suomessa. Testamenttirekisterin käyttöönotto helpottaisi testamentin säilyttämistä sekä testamentin sisällön toteennäyttämistä. Lisäksi testamentin oleminen rekisteröitynä testamenttirekisterissä olisi indisio siitä, että testamentti edelleen vastaa perittävän tahtoa.

---

⁴⁰⁰ Ibid.

5 Lopuksi

Tutkielmassa on käsitelty laajasti testamentin peruuttamiseen liittyviä kysymyksiä tutkimuskysymysten näkökulmasta. Tutkielman alussa esitettyjen tutkimuskysymysten osalta saatiin hyvin vastauksia. Tässä luvussa esitän vielä tiivistetysti vastaukset tutkielman alussa esitettyihin tutkimuskysymyksiin.

Tutkielman ensimmäisenä tutkimuskysymyksenä oli, miten vapaamuotoiseen testamentin peruuttamiseen perustuvaan järjestelmään on päädytty ja tätä kysymystä tarkasteltiin laajasti tämän tutkielman jaksossa 2. Keskeisin peruste näyttäisi niin Suomen kuin Ruotsinkin lainvalmistelussa olleen muodollisen ja aineellisen oikeuden ristiriitaan liittyvät kysymykset. Molemmissa maissa ristiriita päädyttiin ratkaisemaan aineellisen oikeuden hyväksi. Tällä tarkoitetaan sitä, että mikäli testamentin peruuttamista ei sallittaisi vapaamuotoisesti, voisi syntyä tilanteita, joissa perittävän jäämistön jaon määrittäisi testamentti, jonka osalta tiedettäisiin, ettei se vastaa perittävän viimeistä tahtoa. Katsottiin, että perittävän tahdon tulee olla määrittävä tekijä jäämistön jaossa, ja ettei siitä, että perittävä ei ole noudattanut tiettyä muotoa testamentin peruuttamisessa, saa seurata sitä, että testamenttia ei voitaisi katsoa peruutetuksi.

Tutkielman toisena tutkimuskysymyksenä oli, miten testamentin peruuttamistarkoitusta arvioidaan erilaisissa ristiriitatilanteissa, joissa testamentin tekijän peruuttamistarkoituksesta ei ole riidatonta näyttöä? Lisäksi tutkimuskysymykseen sisältyy pohdinta siitä, minkälaisia tulkintaolettamia peruuttamistarkoituksesta on oikeuskirjallisuudessa ja oikeuskäytännössä muodostunut. Tämän tutkimuskysymyksen osalta tuon vastaukset esiin tiivistetysti seuraavassa luettelossa jokaisen testamentin peruuttamistavan osalta erikseen:

1) Testamentin peruuttaminen testamentin muodossa: Testamentin muodossa tapahtuva peruuttaminen on testamentin peruuttamistarkoituksen arvioinnin kannalta selkeää, mikäli testamenttiin on selkeästi kirjattu tahdonilmaisu siitä, että testamentin tekijä peruuttaa testamentillaan kaikki aiemmat testamenttinsa. Ongelmia syntyy, mikäli perittävä on tehnyt useita testamentteja antamatta nimenomaisia peruuttamista koskevia tahdonilmaisuja. Tällöin tulkintaolettamana on, että myöhäisintä testamenttia sovelletaan kokonaan ja aiempia

testamenteja siltä osin kuin ne eivät ole ristiriidassa myöhemmän testamentin kanssa. Tulkintaolettamana on täten aiempien testamenttien osittaisperuuntuminen. Olettamasta voidaan poiketa, mikäli perittävän tarkoituksesta kyetään esittämään näyttöä.

2) Testamentin peruuttaminen hävittämällä testamentti: Oikeuskirjallisuuden - ja käytännön lähtökohtana on, että hävinnyt testamentti oletetaan peruutetuksi. Täten, mikäli alkuperäistä testamenttiasiakirjaa ei löydy perittävän kuoltua, oletetaan, että perittävä on peruuttanut testamentin. Olettamasta voidaan poiketa, mikäli näytetään, että perittävä ei ole peruuttanut testamenttia peruuttamistarkoituksessa. Lisäksi edellytyksenä olettamasta poikkeamiselle on, että testamentin sisältö kyetään näyttämään.

3) Testamentin peruuttaminen suullisesti: Suullisen peruuttamisen ollessa kyseessä, vaaditaan peruuttamiselta korkeampaa näyttöä kuin peruuttamiselta testamentin muodossa tai hävittämällä testamentti. Lähtökohtaisesti näytön suullisesta peruuttamisesta tulee olla riidatonta. Lisäksi, mikäli alkuperäinen jälkisasiäädös on tallella, olettamana on, että testamentin tekijä ei ole välttämättä tarkoittanut peruuttaa testamenttia. Kuten tapaus KKO 2010:54 osoittaa, kynnys siihen, että testamentti katsotaan suullisesti peruutetuksi, lienee korkea. Näytön tulee olla ehdottoman riidatonta eikä olosuhteista saa ilmetä minkäänlaista epäilystä perittävän tarkoituksesta peruuttaa testamenttinsa suullisesti. Ristiriitaisissa tilanteissa testamenttia ei katsottane peruutetuksi, koska näytön tulee olla riidatonta.

4) Testamentin peruuttaminen vapaamuotoisella asiakirjalla: Kun kyseessä on testamentin peruuttaminen vapaamuotoisella asiakirjalla, vaaditaan jälleen korkeampaa näyttöä kuin testamentin peruuttamiselta testamentin muodossa tai hävittämällä testamentti. Kun tarkastellaan testamentin peruuttamista vapaamuotoisella asiakirjalla, oleellista on se, että syntyykö asiakirjan tekijästä ja aitoudesta epäilystä. Jotta asiakirjan aitoudesta ja perittävän testamentin peruuttamistarkoituksesta ei syntyisi epäilyksiä, olisi asiakirjaan hyvä liittää todistajat sekä päiväys. Tätä osoittaa myös tapaus HO 15.4.1994 S 92/2607, jossa merkitystä annettiin nimenomaisesti sille, että peruutusasiakirjasta puuttui todistajat. Mikäli testamenttiasiakirja löytyy alkuperäisenä, luo se olettamana testamentin pätevydestä. Täten tilanteissa, joissa testamenttiasiakirja löytyy alkuperäisenä perittävän kuoleman jälkeen,

oletetaan testamentin olevan edelleen voimassa. Vapaamuotoisella asiakirjalla voidaan katsoa tallella olevan testamentin tulleen peruutetuksi, mikäli asiakirjan aitoudesta ja tekijästä ei synny epäilystä. Oleellista on, voidaanko katsoa, että testamentin vapaamuotoinen peruutusasiakirja osoittaa perittävän viimeisen tahdon.

5) Testamentin peruuttaminen yliviivaamalla: Testamentti voidaan peruuttaa myös siten, että testamentin tekijä yliviivaa testamentin kokonaan tai osittain. Testamentin yliviivaamistilanteissa on oikeuskirjallisuudessa ja oikeuskäytännössä katsottu, että voidaan olettaa testamentin tekijän tehneen merkinnät testamenttiin samoin kuin testamentin häviämistilanteissa voidaan olettaa testamentin tulleen peruutetuksi. Oikeuskäytäntöä on kuitenkin vain hovioikeustasolta eikä korkeimman oikeuden oikeuskäytäntöä asian tiimoilta ole. Lisäksi oikeuskirjallisuudessa on myös esitetty, että mikäli testamentin tekijä ei esimerkiksi allekirjoituksellaan vahvista yliviivaamista tai yliviivaamista ei ole tehty todistajien läsnä ollessa, on todistustaakka testamentin peruuntumisesta peruutukseen vetoavalla taholla eli perillisillä. Tällöin yliviivaamisia ei oletettaisi testamentin tekijän peruutustarkoituksessa tekemäksi. Tapauksessa HO 1.3.1998 / S85/330 kuitenkin nimenomaisesti lausuttiin, että yliviivaamiset oletettiin peruutustarkoituksessa testamentin tekijän tekemiksi merkinnöiksi, kun ei muuta ollut näytetty.

6) Testamentin konkludenttinen peruuttaminen: Yleisesti ei voida katsoa testamentin peruuntuvan pelkkien olosuhteiden perusteella, vaan edellytetään testamentin tekijältä peruuttamista koskevaa tahdonilmaisua. Lainsäädännöstä kuitenkin löytyy kaksi säännöstä, joiden nojalla testamentti voidaan katsoa peruuntuneeksi yksinomaan olosuhteiden perusteella. PK 11:4:n mukaan jälkisäädöksen tarkoittaessa tiettyä omaisuutta eikä sitä ole jäämistössä, jälkisäädös on siltä osin tehoton. Tästäkin olettamasta voidaan poiketa, mikäli testamentin tekijän tarkoituksen voidaan näyttää olleen toinen. PK 11:8:n mukaan jos testamentin tekijä on tehnyt testamentin aviopuolisolleen tai kihlatulle ja kihlaus tai avioliitto purkautuu muusta syystä kun testamentin tekijän kuoleman johdosta, on testamentti tehoton. Tämä on jälleen kumottavissa, jos testamentin tekijän tarkoituksesta voidaan osoittaa muuta.

7) Peruutuksen peruutus: Oikeuskirjallisuudessa ja oikeuskäytännössäkin on vallinnut erilaisia näkemyksiä siitä, voiko alkuperäinen testamentti tulla voimaan uudelleen peruutuksen peruutuksen seurauksena ja millä edellytyksin. Tuoreen ennakkotapauksen, KKO 2010:63 nojalla voidaan todeta, että peruutuksen peruutuksen seurauksena alkuperäinen testamentti saattaa tulla voimaan, mikäli voidaan näyttää, että testamentin tekijä on tätä tarkoittanut. Tapauksen perusteluissa tuotiin nimenomaisesti esiin, että pelkästään alkuperäisen testamenttiasiakirjan tallella olo ei osoita sitä, että testamentin tekijä on tarkoittanut, että alkuperäinen testamentti tulee peruutuksen peruutuksen seurauksena voimaan. Näin ollen alkuperäisen testamentin voimaansaattamisen tarkoituksesta tulee olla erillistä näyttöä. Olettamana voidaan täten pikemminkin pitää sitä, ettei alkuperäinen testamentti peruutuksen peruutuksen seurauksena tule voimaan, ellei testamentin tekijän voida näyttää tätä tarkoittaneen. Yksin testamenttiasiakirjan tallella olo ei ole riittävä tekijä osoittamaan tätä tarkoitusta.

Kolmantena tutkimuskysymyksenä tutkielmassa oli se, minkälaisia ongelmakohtia nykyiseen vapaamuotoiseen testamentin peruuttamiseen liittyy ja olisiko testamentin vapaamuotoisesta peruuttamisesta syytä luopua. Esittelen tässä nykyiseen testamentin vapaamuotoiseen peruuttamiseen liittyvät yleisimmät ongelmakohdat, joita vapaamuotoisesta testamentin peruuttamisesta luopumalla voitaisiin ehkäistä:

1) Testamentin täydentämisen tai muuttamisen ja testamentin peruuttamisen suhde: Tällä hetkellä testamenttiin on mahdollista tehdä muutoksia vapaamuotoisesti, esimerkiksi yliviivaamalla yksi edunsaaja, vaikka testamentin muuttamiselta ja täydentämiseltä vaaditaan lähtökohtaisesti samaa muotoa kuin testamentin tekemiseltä. Vapaamuotoisesta peruuttamisesta luopuminen poistaisi tämän ongelman.

2) Väärinkäytösten mahdollisuus: Testamentin vapaamuotoinen peruuttaminen mahdollistaa monia väärinkäytösten mahdollisuuksia. Esimerkiksi aina ei tiedetä, kuka on tosiasiaassa tehnyt esimerkiksi tietyt merkinnät testamenttiin tai tehnyt vapaamuotoisen peruutusasiakirjan. Toisaalta, kuten edellä on tuotu esiin, vapaamuotoisesta peruuttamisesta edellytetään riidatonta näyttöä, joten epäselvissä tilanteissa testamentin peruuttaminen harvoin johtaa testamentin peruuntumiseen. Tämä ei silti poista väärinkäytösten mahdollisuutta.

3) Suullisten lausumien jäämistöoikeudellisen merkitys: Tällä hetkellä suulliset lausumat voivat olla todella merkittäviä jäämistön jaon kannalta. Jos esimerkiksi katsotaan, että henkilö on suullisesti peruutuksen peruutuksen kautta saattanut jonkin alkuperäisen testamentinsa voimaan tai peruuttanut testamenttinsa jonkin edunsaajan hyväksi, ovat vaikutukset rinnastettavissa testamentilla aikaansaataviin vaikutuksiin. Suullisista jäämistöoikeudellisesti merkittävistä lausumista oli tarkoitus luopua, kun testamentille säädettiin määrämuoto. Testamentin peruuttamisen kautta suulliset lausumat voivat kuitenkin saada huomattavaa testamenttioikeudellista merkitystä, vaikka, kuten edellä on tuotu esiin, kynnys suullisen testamentin peruuttamisen tehokkuuteen on oikeuskäytännössä asetettu korkeaksi.

4) Näyttökysymykset siitä, onko testamentti peruutettu ja miltä osin: Vapaamuotoisesta peruuttamisesta luopumisella voitaisiin parantaa oikeusvarmuutta siitä, milloin testamentin tekijä on todella tahtonut peruuttaa testamenttinsa ja milloin kysymys on ollut esimerkiksi testamentin peruuttamisen suunnittelemisesta. Lisäksi vapaamuotoisesta testamentin peruuttamisesta luopumisella voitaisiin korostaa oikeustoimen tärkeyttä ja se saattaisi testamentin peruuttajia harkitsemaan toimiaan tarkemmin sekä kenties kirjaamaan peruuttamistarkoituksensa selkeämmin kirjallisessa muodossa. Lisäksi testamentin vapaamuotoisesta peruuttamisesta luopumisella ja muotosäännösten noudattamisella voitaisiin varmistua paremmin siitä, että oikeustoimen tekijällä on ollut kelpoisuus oikeustoimeen ja että oikeustoimi osoittaa oikeustoimen tekijän omaa itsenäistä tahtoa.

Testamentin peruuttamisen vapaamuotoisuudesta luopumisesta haittapuolena voidaan nähdä aineellisen ja muodollisen oikeuden ristiriitaan liittyvät tilanteet. Lisäksi haittapuolena voidaan nähdä se, että testamentin peruuttamista vaikeutetaan turhaan. Kuten edellä on käynyt ilmi, katson kuitenkin ne yleiset hyödyt, jotka liittyvät testamentin peruuttamisen vapaamuotoisuudesta luopumiseen ja tietyn muodon noudattamiseen testamenttia peruuttaessa, niin painaviksi, että olisi perusteita luopua testamentin peruuttamisen vapaamuotoisuudesta ja edellyttää testamentin peruuttamiselta sitä muotoa, jota vaaditaan testamentin tekemiseltä. Testamentin peruuttaminen tulisi jatkossakin sallia kuitenkin myös testamenttiasiakirja hävittämällä. Suomessa voitaisiin harkita testamenttirekisterin perustamista,

jolloin todistelukysymykset testamentin sisällöstä sekä siitä, onko testamentin tekijä hävitännyt testamenttinsa peruuttamistarkoituksessa, helpottuisivat.

Asiahakemisto

Edellytysperiaate, s. 52-56, 72

Muodon funktiot, s. 22, 24, 27, 77, 85, 94-99, 10-13, 105

Muotomääräysten haitat, s. 101 - 102, 105, 110

Muotovirheinen testamentti peruutusasiakirjana, s. 51 - 57

Oikeuslähdeoppi, s. 10 - 11

Tallellaolovaatimus, s. 83

Suhteellisen muotosidonnaiset järjestelmät, s. 87 - 89, 91, 103

Testamenttiasiakirja, s. 22, 32, 34, 37, 47, 58 - 59, 62 - 64, 66, 74 - 76, 82, 91, 93, 95, 104, 107, 109 - 110

Testamentin hävittäminen, s. 16, 36, 45, 56 - 60, 63 - 66, 68 - 70, 79, 82, 84, 90, 92 - 93, 97, 104, 107, 110

Testamentin häviäminen, s. 59 - 65, 93, 105, 107

Testamentin jäljennös, s. 62, 64, 66

Testamentin konkludenttinen peruuttaminen, s. 77 - 78, 108

Testamentin muuttamisen/tekemisen ja peruuttamisen suhde, s. 15 - 20, 27, 75 - 76, 85 - 86, 93, 96, 99, 103, 109

Testamentin määritelmä, s. 1

Testamenttimääräys, s. 33, 37 - 38, 47, 72, 77, 79, 81, 86

Testamentin jäljennös, s. 62, 64, 66

Testamentin osittaisperuuntumisen presumptio, s. 40 - 43, 46, 48, 107

Testamentin peruuttamiskelpoisuus, s. 8 -9, 97 - 98, 110

Testamentin peruuttamisen valmistelutoimet, s. 94 - 95, 110

Testamentin peruutuksen peruutus, s. 81 - 86, 88, 93, 96, 100, 109, 110

Testamenttirekisteri, s. 104 - 105, 110

Testamentin suullinen peruuttaminen, s. 66 - 69, 85, 92, 95, 101, 107, 110

Testamentin tunnusmerkit, s. 2 - 4, 6

Testamentin täydentäminen, s. 24, 75 - 77, 99, 109

Testamentin yliviivaaminen, s. 73 - 77, 87, 90, 93, 96, 99, 108, 109

Todistustaakka, s. 43 - 44, 62, 67, 73 - 74, 108

Tutkimusmetodi, s. 9 - 11

Täysin muotosidonnaiset järjestelmät s. 87 - 89, 91, 103

Täysin vapaamuotoiset järjestelmät, s. 87,89, 91 - 92

Vapaamuotoinen testamentin peruutusasiakirja, s. 70 - 72, 92, 97, 100, 107, 109
Vuoden 1734 perintökaari, s. 4, 20, 30

Oikeustapaushakemisto

Korkein oikeus

KKO 2016:32, s. 62 - 63
KKO 2010:63, s. 83 - 84
KKO 2010:54, s. 67 - 68
KKO 2005:6, s. 79 - 80
KKO 1992:84, s. 62
KKO 1992:31, s. 62
KKO 1963 II 53, s. 54
KKO 1950 II 374, s. 54
KKO 1949 II 432, s. 69
KKO 1945 II 52, s. 80
KKO 1941-II-105, s. 46
KKO 1941 II 60, s. 65
KKO 1939 II 15, s. 83
KKO 1937 II 82, s. 65

Hovioikeudet

Helsingin HO 15.8.2000 S 99/1420, s. 80
Vaasan HO 18.6.1999 S 98/511, s. 44 - 45
Helsingin HO 8.7.1998 S 97/1374, s. 54
Vaasan HO 28.9.1994 S 94/314, s. 58
Turun HO 15.4.1994 S 92/2607, s. 71
Turun HO 19.1.1994 S 92/547, s. 43
Vaasan HO 1.10.1993 S 93/449, s. 74

Vaasan HO 8.2.1993 S 92/304, s. 35

Helsingin HO 27.3.1991 S 90/145, s. 55

Itä-Suomen HO 1.3.1988 S 85/330, s. 74

Turun HO 29.3.1985 S 84/159, s. 59

Ruotsalainen oikeuskäytäntö

NJA 1974 s. 646, s. 70

NJA 1948 s. 768 (lisäksi oikeusneuvosten lausunnot tapauksesta, Hjalmar Karlgren s. 771 - 773 ja Håkan Nial s. 773 - 776) , s. 75 - 76

NJA 1948 s. 214, s. 56

NJA 1943 s. 622, s. 69 - 70